

Bilaga 4

Arbetsmiljö och arbetsrelaterad sjukfrånvaro

Madeleine Bastin
Kerstin Fredriksson
Alf Andersson

Statistiska Centralbyrån

Innehåll

Sammanfattning	131
1 Inledning, bakgrund och rapportens uppläggning	137
1.1 Inledning.....	137
1.2 Bakgrund	137
1.3 Rapportens uppläggning.....	138
2 Exponering, besvär, sjukfrånvaro över tiden	141
2.1 Exponering över tiden	141
2.2 Besvär över tiden	147
2.3 Sjukfrånvaro över tiden	152
3 Sambandet mellan exponering och besvär.....	157
3.1 Lyfter minst 15 kg flera gånger dagligen	157
3.2 Framlutad arbetsställning	162
3.3 Vriden arbetsställning.....	167
3.4 Arbete med upplyfta händer i höjd med axlarna eller högre	175
3.5 Upprepade arbetsmoment.....	182
3.6 Monotont arbete (upprepat, enkelt, styrt arbete)	187
3.7 Krav i arbetet.....	192
3.8 Inflytande i arbetet.....	200
3.9 Kombinationen av krav och kontroll (hög/låg anspänning, aktiva/passiva jobb).....	208
3.10 Socialt stöd i arbetet.....	219
4 Sambandet mellan exponering och sjukfrånvaro	228
4.1 Lyfter minst 15 kg flera gånger dagligen	228
4.2 Framlutad arbetsställning	230
4.3 Vriden arbetsställning.....	233
4.4 Arbete med händerna upplyfta.....	235
4.5 Upprepade arbetsmoment många gånger i timmen.....	238

4.6	Monotont arbete (upprepat, enkelt, styrt arbete).....	240
4.7	Krav i arbetet	243
4.8	Inflytande i arbetet.....	245
4.9	Kombinationen krav och kontroll (hög/låg anspänning, aktiva/passiva jobb).....	247
4.10	Socialt stöd i arbetet.....	250
5	Etiologiska fraktioner	254
6	Sambandet mellan besvär och sjukfrånvaro	256
6.1	Olust att gå till jobbet.....	259
6.2	Svårt att sova på grund av tankar på arbetet	266
6.3	Ont i kroppen.....	272
6.4	Arbetsrelaterade besvär.....	280
7	Sambandet mellan exponering, besvär och sjuknärvaro	291
7.1	Sjuknärvaro bland kvinnor och män i olika åldrar och sektorer	291
7.2	Samband mellan exponeringar och sjuknärvaro	293
7.3	Samband mellan besvärsutfall och sjuknärvaro	295
8	Sambandet mellan sjuknärvaro och sjukfrånvaro	297
9	Sambandet mellan exponering, besvär och återhämtning/tid för privatlivet.....	298
9.1	Återhämtning/tid för privatlivet bland kvinnor och män i olika åldrar och sektorer	299
9.2	Samband mellan exponeringar och återhämtning/tid för privatlivet	301
9.3	Samband mellan besvärsutfall och återhämtning/ tid för privatlivet	303
10	Sambandet mellan återhämtning/tid för privatlivet och sjukfrånvaro	306
11	Avslutande diskussion	307

Arbetsmiljö och arbetsrelaterad sjukfrånvaro

Sammanfattning

Den ökning av sjukfrånvaron totalt i samhället som skett under senare tid motsvaras också av en ökning av den arbetsrelaterade sjukfrånvaron. Speciellt gäller det sjukfrånvaro som kan hänföras till arbetsrelaterade besvär som har andra än rent fysiska orsaker.

Det finns starka samband mellan olika fysiska exponeringar i arbetslivet, fysiska besvär och arbetsrelaterad sjukfrånvaro, men sambanden har inte ökat i styrka under tidsperioden.

Sambanden mellan psykosocial exponering i arbetslivet och arbetsrelaterade besvär är starka och har ökat under tidsperioden.

Bland kvinnor har också sambanden mellan psykosociala exponeringar och sjukfrånvaro ökat.

Fysisk exponering – besvär

De som varje dag lyfter tungt i jobbet, arbetar minst en fjärdedel av tiden i vriden arbetsställning, i framåtlutad arbetsställning eller med upplyfta armar har ofta ont i kroppen efter arbetsdagens slut med kroppsliga besvär som följd. Detta påverkar både arbetet och privatlivet. De känner ofta olust inför att gå till arbetet men lider sällan av sömnproblem på grund av tankar på arbetet och har sällan andra besvär än kroppsliga på grund av arbetet. Förändringarna i sambandens styrka under tidsperioden är små.

Monotont arbete – besvär

De som har ett arbete som innebär upprepade arbetsmoment eller monotont arbete minst halva tiden har ofta ont i kroppen efter arbetets slut och även fysiska besvär som påverkar arbete och fritid. Vissa känner olust inför att gå till arbetet men däremot har man inte sömnsvärigheter eller andra besvär än kroppsliga på grund av arbetet. Ingen ökning av sambandens styrka kan ses under den studerade tidsperioden.

Psykosocial exponering – besvär

De som har höga krav i arbetet känner ofta olust inför att gå till arbetet och har i hög grad sömnproblem till följd av arbetet och andra besvär än kroppsliga på grund av arbetet. Däremot är sambanden mellan höga krav i arbetet och fysiska besvär eller ont i kroppen måttliga. De funna sambanden har ökat i styrka under den studerade tidsperioden för både kvinnor och män.

De som har ett litet inflytande över sitt arbete känner också olust inför att gå till arbetet men har inte speciellt mycket sömnproblem. Alla typer av besvär har bara måttliga samband med att ha lite inflytande.

Sambandet mellan olust inför att gå till arbetet och exponering för olika psykosociala faktorer i arbetslivet har ökat under perioden.

Att ha både höga krav och litet inflytande över arbetet brukar klassificeras som att arbeta under hög anspänning. Ett sådant arbete har i våra analyser starka statistiska samband med olust att gå till arbetet, sömnsvärigheter på grund av arbetet, med ont i kroppen efter arbetsdagen och olika typer av besvär. Detta gäller både kvinnor och män och sambanden ökar i styrka under tidsperioden.

Ett arbete med höga krav men med bra inflytande brukar klassificeras som ett aktivt arbete. Av de som har denna typ av arbete känner en mindre andel olust inför att gå till arbetet men de har sömnproblem och speciellt bland kvinnorna har en stor andel ofta ont i kroppen efter arbetsdagens slut. Andelen med ett aktivt jobb och sömnsvärigheter har ökat under tidsperioden medan andelen kvinnor med ett aktivt jobb och ont i kroppen är i stort sett konstant.

Dåligt socialt stöd i arbetet har starka samband med olust att gå till arbetet och sömnproblem samt måttliga samband med ont i kroppen och olika typer av besvär. Ingen ökning av sambandens styrka kan ses under den studerade tidsperioden.

Fysiska exponeringar – sjukfrånvaro

Vi finner klara samband mellan arbetsrelaterad sjukfrånvaro och de ovan nämnda fysiska exponeringarna. Men sambanden minskar i styrka under den studerade tidsperioden. Vid specialstudier av sambanden vad gäller sjukfrånvaro mer än 5 veckor är sambanden ofta starkare men de minskar i styrka under perioden på samma sätt som sjukfrånvaron totalt.

Av våra analyser framgår bland annat att om man kunde eliminera arbete i framlutad arbetsställning skulle andelen som varit sjukfrånvarande någon gång under de senaste 12 månaderna minska bland män med 27 procent och bland kvinnor med 18 procent. Man skulle få motsvarande effekt om man tog bort arbete i vridna arbetsställningar. Om man ser till den långa sjukfrånvaron bland män ser man ännu tydligare vådan av de påfrestande arbetsställningarna.

Monotont arbete – sjukfrånvaro

Sambanden med arbetsrelaterad sjukfrånvaro är måttliga till starka och minskar i styrka under perioden. Detta gäller också den långa sjukfrånvaron

Psykosocial exponering – sjukfrånvaro

Sambanden mellan höga krav och lite inflytande och sjukfrånvaro är måttliga. Sambanden mellan höga krav och sjukfrånvaro bland kvinnor, både lång och kort, har dock ökat kontinuerligt under den studerade tidsperioden. För män fluktuerar sambanden.

Bland kvinnor med höga krav i sitt arbete skulle ungefär 30 procent färre vara sjukfrånvarande någon gång under de senaste 12 månaderna om kraven blev lägre. Att komma till rätta med de höga kraven i arbetet skulle på motsvarande sätt innebära att andelen kvinnor med lång sjukfrånvaro skulle minska med ca 30 procent.

Bland män skulle en minskning av de höga kraven betyda att sjukfrånvaron minskar med omkring 10 procent.

Andelen kvinnor och män som arbetar under hög anspänning (dvs. har både höga krav och litet inflytande) och också är sjukfrånvarande på grund av arbetsrelaterade besvär har ökat signifikant både vad det gäller total som lång arbetsrelaterad sjukfrånvaro.

Sambanden mellan dåligt socialt stöd och sjukfrånvaro, kort såväl som lång, är måttliga och har inte förändrats mycket under tidsperioden.

Besvär – sjukfrånvaro

Vid en analys av orsakssambanden mellan olika arbetsrelaterade besvär och arbetsrelaterad sjukfrånvaron totalt ser vi att det finns klara samband mellan sjukfrånvaro och olust att gå till arbetet, ont i kroppen efter arbetsdagen och sömnproblem på grund av tankar på jobbet.

Den arbetsrelaterade sjukfrånvaron, både kort och lång, till följd av arbetsorsakade besvär, oavsett typ av besvär, har ökat bland kvinnor under hela den undersökta perioden. För män har utvecklingen fluktuerat över åren. Bland de män som uppgett andra besvär kan dock en ökning av sjukfrånvaron oavsett längd konstateras sedan 1997/98. För män med fysiska besvär har den långa sjukfrånvaron ökat sedan 1997/98.

Sjuknärvaro, återhämtning och tid för privatlivet

Runt 18 procent av både kvinnor och män har under de senaste 12 månader gått till arbetet minst fyra gånger trots att de varit sjuka. Fysiska och psykosociala faktorer ökar risken för sjuknärvaro. Starkast samband finns för både kvinnor och män med höga krav i arbetet och sjuknärvaro. De arbetsmiljöförhållanden som leder till sjuknärvaro är i stort sett desamma som de som leder till sjukfrånvaro.

Runt 40 procent av både kvinnor och män anser sig sakna tid för privatlivet varje vecka. 12 procent anser att de får klart otillräckligt med vila och 14–16 procent klart otillräckligt med sömn. 60 procent av både kvinnor och män som arbetar under hög anspänning saknar tillräcklig tid för privatlivet.

Olika åldrar och kön

Sambanden mellan fysiska faktorer och besvär är starkare bland män än bland kvinnor och ofta starkare bland yngre än bland de äldre. Starka samband finner vi också ofta för äldre män i början av den aktuella tidsperioden. Sambanden mellan psykosociala faktorer och besvär är ofta starkare bland kvinnor än bland män men tycks inte påverkas av åldern.

Kvinnor har generellt högre arbetsrelaterad sjukfrånvaro än män. Det gäller såväl kort som lång sjukfrånvaro, och den långa ökar med ökande ålder. Den korta är vanligast bland de under 50 år för såväl kvinnor som män. I stort sett all sjukfrånvaro, bland såväl kvinnor som män och i alla åldersgrupper, har ökat sedan 1995.

Sambanden mellan fysiska faktorer och arbetsrelaterad sjukfrånvaro är oftast starkare bland män än bland kvinnor och starkast bland äldre män i början av perioden. Sambanden mellan psykosociala faktorer och sjukfrånvaro visar inte på några tydliga skillnader mellan kvinnor och män. Sambanden mellan sömnsvärigheter och sjukfrånvaro bland kvinnor ökar under tidsperioden, speciellt vad gäller lång sjukfrånvaro. Ökningen är störst för kvinnor under 30 år.

En större andel kvinnor än män har arbetsrelaterade besvär som föranleder sjukfrånvaro. Ökningen av andelen som är sjukfrånvarande på grund av arbetsrelaterade besvär är också störst bland kvinnor. Den största ökningen finner vi mellan åren 1999/00 och 2001/02 bland både kvinnor och män som har andra besvär än fysiska och är i åldern 30–49 år. En kraftig ökning av den långa sjukfrånvaron på grund av fysiska besvär ser vi under samma tidsperiod bland kvinnor i alla åldersgrupper.

För de med andra besvär än fysiska ökar den långa sjukfrånvaron bland kvinnor och medelålders män 2001/02 efter att ha varierat under åren 1995–2000.

Offentlig och privat sektor

Endast små skillnader finns mellan sektorerna vad gäller samband mellan fysiska förhållanden på arbetet och olika besvärsutfall. Där emot ser vi en kraftig ökning av sambanden mellan sovsvårigheter på grund av arbetet och sjukfrånvaro över 5 veckor bland kvinnor inom offentlig sektor.

Bland kvinnor är sjukfrånvaro till följd av besvär, oavsett typ av besvär, störst inom offentlig sektor. Inom denna sektor finns också merparten av de sysselsatta kvinnorna. Andelen kvinnor inom offentlig sektor som någon gång varit sjukfrånvarande på grund av andra besvär har ökat med nästan 19 procentenheter sedan 1995/96 och med 10 procentenheter mellan 1999/00 och 2001/02. Vad gäller den långa sjukfrånvaron är motsvarande siffror 10 procentenheter respektive 6 procentenheter.

Sjukfrånvaro totalt på grund av fysiska besvär är vanligare bland män inom privat sektor än inom offentlig sektor. Mellan 1995/96 och 2001/02 har en ökning skett med 9 procentenheter och mellan 1997/98 och 2001/02 är ökningen drygt 4 procentenheter.

Såväl inom offentlig som privat sektor är sjukfrånvaro till följd av andra besvär än fysiska vanligare bland kvinnor än bland män. Bland dem som uppgett andra besvär ökar sjukfrånvaron mer, än bland dem som uppgett fysiska besvär. Det gäller både total och lång sjukfrånvaro, och inom privat såväl som offentlig sektor.

1 Inledning, bakgrund och rapportens uppläggnig

1.1 Inledning

I den här studien studeras hur sambandet mellan fysiska och psykosociala arbetsmiljöfaktorer, arbetsrelaterade besvär (kroppsliga och andra typer av besvär) förhåller sig till den arbetsrelaterade sjukfrånvaron. Grupper som studeras är kvinnor och män, ålder och sektor över tidsperioden 1995–2002.

Syftet är att försöka klargöra i vilken utsträckning den ökande sjukfrånvaron under senare år verkligen beror på arbetsmiljön.

Vi studerar därför här hur olika arbetsmiljöfaktorer inverkar på arbetsrelaterade besvär, arbetsrelaterad sjukskrivning och sjuknärvaro på arbetsplatserna. Vidare är syftet att undersöka sambandet mellan arbetsrelaterade besvär, arbetsrelaterad sjukskrivning och sjuknärvaro.

1.2 Bakgrund

SCB har i AHA-utredningens första delbetänkande beskrivit utvecklingen av arbetsmiljön och vissa arbetsorsakade besvär. Den bild som där ges är att den fysiska arbetsmiljön varit relativt oförändrad under lång tid. Psykosociala arbetsmiljöfaktorer som brukar förknippas med stress tycks, efter ökningen på nittioalet, under de sista åren snarast ha minskat i omfattning. Den relativt trögrörliga utvecklingen av arbetsförhållanden motsvarar inte den kraftiga ökningen av sjukfrånvaro med ersättning från försäkringskassan. Det kan finnas en rad tänkbara förklaringar till detta av vilka ett antal kan belysas med hjälp av befintliga data från arbetsmiljöstatistiken.

Arbetsmiljöundersökningen och Arbetsorsakade besvär

Flertalet som besvarat *Arbetsmiljöundersökningen* har även deltagit i *Besvärsundersökningen* kvartalet efter. Därigenom möjliggörs analyser om samband mellan olika exponeringsfaktorer i arbetsmiljön

med uppkomna besvär av arbetet och arbetsrelaterad sjukfrånvaro. Tidserier kan skapas för att beskriva dessa sambands utveckling över tid. Utvecklingen kan analyseras mera specifikt genom att man urskiljer sjukfrånvaron i olika samhällssektorer och yrkeskategorier.

I Arbetsmiljöundersökningen år 2001 finns även för första gången en fråga om sjuknärvaro. Därigenom kan samband mellan olika exponeringsfaktorer och sjuknärvaro också analyseras.

Med kombinationer av uppgifter från Arbetsmiljö- och Besvärundersökningar från flera undersökningstillfällen från 1995 och framåt skall belysas:

om det statistiska sambandet mellan arbetsförhållanden och att ha besvär har förändrats under tidsperioden

om det statistiska sambandet mellan arbetsförhållanden och sjukfrånvaro har förändrats under tidsperioden

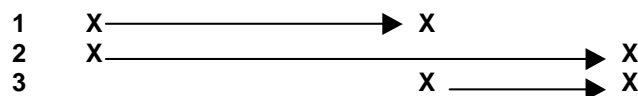
om det statistiska sambandet mellan arbetsrelaterade besvär och arbetsrelaterad sjukskrivning har förändrats under tidsperioden.

det statistiska sambandet mellan dels arbetsförhållanden och sjuknärvaro dels mellan arbetsrelaterade besvär och sjuknärvaro 2001/2002

1.3 Rapportens uppläggning

De i uppdraget aktuella sambanden är följande. Sambanden studeras för varje sammanslagen årgång 1995/96, 1997/98, 1999/00 och 2001/02.

Exponeringar	Utfall besvär	Utfall sjukfrånvaro
fysiska påfrestningar	olust, sömnbesvär	av olika omfattning
enformigt arbete	kroppsliga och	sjuknärvaro
psykosoc. påfrestningar	andra besvär	(endast 2001)



Data har hämtas från det samkörda materialet över Arbetsmiljöundersökningen och Besvärsundersökningen för åren 1995/ 1996, 1997/1998, 1999/2000 samt 2001/2002. Underlaget per årgång är ca 8 000 svarande.

Besvärsundersökningens och Arbetsmiljöundersökningens referensperiod sträcker sig 12 månader tillbaka i tiden från intervjutillfället. Arbetsmiljöundersökningen utförs sista kvartalet respektive undersökningsår. Samma personer återkommer sedan i besvärsundersökningen första kvartalet påföljande år.

För kvalitetsaspekter på dels Arbetsmiljöundersökningarna och Besvärsundersökningarna hänvisas till respektive SM.

Data angående exponeringar och sjuknärvaro ingår i Arbetsmiljöundersökningarna och data om besvär och sjukfrånvaro är hämtade från Besvärsundersökningarna.

Parallella analyser görs för kvinnor och män. Åldersskillnader kontrolleras genom separata analyser för olika åldersgrupper, dvs. genom att effekter av arbetsmiljöförhållanden etc. studeras för varje åldersgrupp. Följande uppdelning görs: 16–29; 30–49; 50–64 år.

Vi belyser hur en *arbetsmiljöfaktor i taget* påverkar ohälsa eller arbetsrelaterad sjukfrånvaro. Det innebär till exempel att sambandet mellan kroppsligt ansträngande jobb och arbetsrelaterad sjukfrånvaro undersöks. I gruppen som har kroppsligt ansträngande arbete finns också "naturligt" andra påfrestningar som kan inverka. Dessa andra påfrestningar kontrolleras inte i våra analyser.

För att belysa hur starkt sambandet är mellan en arbetsmiljöfaktor och arbetsrelaterad sjukfrånvaro har oddskvoter beräknats.

Data har lagts i en fyrfältstabell enligt nedan och beräknats enligt formeln

$$OR = \frac{ad}{bc}$$

Utsatt för	Sjukfrånvaro	
	Ja	Nej
Ja	a	b
Nej	c	d

De bakgrundsvariabler som används för att belysa olika samband och sjukfrånvaro är kön, ålder samt sektor. För grupper under 100 personer presenteras inga resultat. I slutet av varje kapitel finns en kort sammanfattning av de viktigaste resultaten.

2 Exponering, besvär, sjukfrånvaro över tiden

I detta kapitel visas översiktligt över tid hur vissa exponeringar, utfall i form av olika besvär, samt hur sjukfrånvaron utvecklats under 1995–2002. Materialet redovisas i text och tabeller först efter kön, sedan efter kön och ålder samt sist efter kön och sektor.

2.1 Exponering över tiden

Här visas översiktligt för kvinnor och män utvecklingen av några viktiga exponeringsförhållanden åren 1995/96, 1997/98, 1999/00 samt 2001/02.

De exponeringsförhållanden som belyses är:

- Tunga lyft flera gånger om dagen (minst 15 kg)
- Arbete minst en fjärdedel av arbetstiden i framlutad ställning utan stöd för händerna
- Arbete minst en fjärdedel av arbetstiden i vriden ställning
- Arbete minst en fjärdedel av arbetstiden med händerna upplyfta i höjd med axlarna eller högre
- Upprepade ensidiga arbetsmoment minst halva arbetstiden
- Upprepat, enkelt styrt arbete minst halva arbetstiden (monotont arbete)
- Litet inflytande över det egna arbetet
- Höga krav i arbetet
- Arbetet innebär låg anspänning (låga arbetskrav och stort inflytande)
- Aktiva jobb (höga arbetskrav och stort inflytande)
- Passiva jobb (låga arbetskrav och litet inflytande)
- Arbetet innebär hög anspänning (höga arbetskrav och litet inflytande)
- Dåligt socialt stöd i arbetet

2.1.1 Kvinnor och män

Utveckling av vissa exponeringsvariabler efter kön

	Kvinnor				Män			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden								
<i>Varje dag</i>								
Måste lyfta minst 15 kg	15,7	13,9	13,5	12,2	21,5	20,3	20,2	21,9
<i>Minst ¼ av tiden</i>								
Arbetar framlutad	27,1	26,9	28,0	27,1	27,1	26,4	26,2	27,0
Arbetar i vriden ställning	27,3	27,1	28,5	27,3	26,2	26,1	26,1	26,5
Arbetar med händerna upplyfta	15,6	14,6	16,6	15,9	21,5	20,6	21,2	21,5
<i>Minst halva tiden</i>								
Upprepade arbetsmoment	43,1	44,3	43,9	44,5	34,6	35,8	36,6	36,3
Monotont arbete	28,6	27,9	26,6	26,6	22,8	22,5	22,0	22,5
Krav, inflytande, stöd								
Litet eget inflytande	49,7	53,1	53,3	53,1	36,1	40,4	39,6	37,9
Höga krav i arbetet	53,0	51,7	52,6	55,3	51,8	43,8	43,5	48,8
Hög anspänning	29,3	31,2	32,1	33,0	18,9	18,9	19,4	19,6
Låg anspänning	26,6	26,4	26,1	24,5	31,0	34,7	36,3	32,9
Aktiva jobb	23,7	20,5	20,5	22,3	32,9	24,9	24,1	29,2
Passiva jobb	20,4	21,9	21,2	20,2	17,3	21,5	20,2	18,4
Dåligt socialt stöd	33,9	34,7	35,9	35,3	44,1	42,7	42,4	45,0

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV

Andelen kvinnor med höga krav i arbetet har ökat kontinuerligt sedan 1997/98. Arbete under hög anspänning har ökat sedan 1995/96 för kvinnor med 4 procentenheter. Kvinnornas andel med dagliga tunga lyft har minskat kontinuerligt sedan 1995/96 och 1997/98. De monotona jobben bland kvinnor har likaså minskat sedan 1995/96 med 2,0 procentenheter.

Andelen män som uppger höga krav i arbetet har ökat med 5 procentenheter sedan 1997/98.

För män har andelen med bristande inflytande över det egna jobbet minskat sedan 1997/98 och tycks fortsätta att minska. Bristande socialt stöd bland män har ökat sedan 1997/98 och 1999/00.

2.1.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av vissa exponeringsvariabler bland kvinnor i olika åldrar

	Kvinnor i åldersgrupper											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden												
<i>Varje dag</i>												
Måste lyfta minst 15 kg	19,1	18,6	15,6	13,4	16,7	13,9	13,9	13,2	11,8	11,4	11,9	10,3
<i>Minst ¼ av tiden</i>												
Arbetar framlutad	33,8	33,3	34,6	34,7	26,2	25,5	27,0	25,9	24,3	25,7	26,3	25,6
Arbetar i vriden ställning	36,6	34,1	35,8	32,8	25,8	26,0	28,2	27,6	24,0	25,1	25,3	24,4
Arbetar med händerna upplyfta	19,8	19,1	20,5	20,3	14,2	13,4	15,2	13,8	15,3	14,2	16,8	16,8
<i>Minst halva tiden</i>												
Upprepade arbetsmoment	48,9	50,3	46,9	54,5	39,8	40,2	41,7	40,9	45,1	48,1	45,8	45,3
Monotont arbete	37,2	37,6	40,1	43,4	23,5	23,6	22,5	23,7	32,0	30,1	26,4	23,2
Krav, inflytande, stöd												
Litet eget inflytande	54,6	57,2	57,6	61,9	49,8	53,4	53,2	52,0	46,4	50,2	51,4	50,8
Höga krav i arbetet	49,5	49,4	46,7	49,7	54,6	52,0	54,8	57,5	52,4	52,5	52,2	54,7
Hög anspänning	25,8	31,9	30,2	33,2	30,0	31,9	32,5	33,8	27,6	29,6	32,5	31,7
Låg anspänning	19,6	25,2	25,9	21,6	25,6	26,5	24,5	24,3	28,9	26,9	28,8	26,2
Aktiva jobb	24,7	17,5	16,5	16,5	24,6	20,1	22,2	23,7	24,7	22,9	19,7	23,0
Passiva jobb	29,9	25,4	27,4	28,8	19,7	21,6	20,7	18,2	18,8	20,6	19,0	19,1
Dåligt socialt stöd	29,5	34,4	35,2	32,1	35,3	34,9	35,5	33,3	34,4	34,7	36,9	39,8

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Dagliga tunga lyft bland kvinnor har minskat kontinuerligt sedan 1995/96. Andelen kvinnor, 16–29 år, som dagligen måste lyfta tungt har signifikant minskat med 5,7 procentenheter sedan 1995/96 och i åldersgruppen 30–49 år är minskningen 2,8 procentenheter.

De monotona jobben bland kvinnor, 16–29 år, har ökat sedan 1995/96 med 6,2 procentenheter. I åldersgruppen 50–64 år har emellertid en kontinuerlig minskning skett vad gäller monotont (upprepat, enkelt, styrt) arbete sedan 1995/96.

Andelen kvinnor som har ett bristande inflytande över sitt arbete har ökat i alla åldersgrupper sedan 1995/96 (dock ej signifikant

för mellanåldrarna). Bland kvinnor, 16–29 år är ökningen 7,3 procentenheter.

Andelen kvinnor, 30–49 år, som uppger höga krav i arbetet har ökat med 2,9 procentenheter sedan 1995/96. Även andelen kvinnor som arbetar under hög anspänning har kontinuerligt ökat över åren. Uppgifterna är signifikanta för åldersgrupperna 30–49 och 50–64 år.

Bristande socialt stöd i arbetet har för kvinnor ökat i den äldsta åldersgruppen med 5,4 procentenheter sedan 1995/96.

Utveckling av vissa exponeringsvariabler bland män i olika åldrar

	Män i åldersgrupper											
	16-29 år			30-49 år			50-64 år					
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden												
<i>Varje dag</i>												
Måste lyfta minst 15 kg	26,4	26,2	24,4	26,3	20,7	20,0	20,5	21,4	19,8	17,5	17,3	20,4
<i>Minst ¼ av tiden</i>												
Arbetar framlutad	33,0	31,9	33,1	31,6	24,9	24,8	24,7	25,6	27,5	25,7	25,0	26,6
Arbetar i vriden ställning	32,8	30,9	29,8	27,8	24,0	25,7	25,2	25,1	25,9	24,2	25,6	28,0
Arbetar med händerna upplyfta	25,8	26,9	25,4	24,1	20,8	18,9	19,9	20,7	19,9	19,7	20,9	21,2
<i>Minst halva tiden</i>												
Upprepade arbetsmoment	39,6	42,7	44,7	38,1	33,1	34,9	33,8	36,1	34,0	33,4	36,8	35,8
Monotont arbete	32,5	31,9	31,7	35,3	19,4	20,4	20,1	19,2	22,9	20,7	19,7	20,9
Krav, inflytande, stöd												
Litet eget inflytande	46,1	49,9	47,7	49,5	35,9	41,6	40,1	36,6	30,1	32,9	34,5	34,2
Höga krav i arbetet	47,1	40,1	39,8	40,2	53,6	45,7	44,5	52,4	51,4	42,6	43,8	47,7
Hög anspänning	28,7	19,9	20,1	20,6	19,5	20,5	20,0	20,6	15,6	15,6	18,0	17,5
Låg anspänning	25,2	29,8	32,6	30,9	30,1	33,2	35,4	31,7	34,1	40,0	39,6	35,7
Aktiva jobb	24,2	20,2	19,7	19,6	34,0	25,2	24,5	31,8	35,8	27,1	25,8	30,1
Passiva jobb	21,9	30,1	27,5	28,9	16,4	21,1	20,0	16,0	14,5	17,3	16,5	16,7
Dåligt socialt stöd	38,1	33,6	32,2	35,4	44,7	42,4	42,4	43,6	46,9	48,5	48,0	51,9

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Andelen män, 50–64 år, som dagligen måste lyfta tungt har signifikant ökat med 3,1 procentenheter sedan 2000/01.

Andelen män, 16–29 år, som arbetar i vriden arbetsställning minst en fjärdedel av sin arbetstid har minskat med 5,0 procentenheter

medan det bland de "äldre" männen skett en ökning med 4,2 procentenheter sedan 1997/98.

Arbete med mycket upprepade arbetsmoment har blivit mindre vanligt bland unga män.

Andelen män, 30–49 år, med litet eget inflytande i arbetet har minskat sedan 1997/98.

Det har blivit vanligare att utsättas för höga arbetskrav bland de män som är 30 år eller mer.

Att man har ett bristande socialt stöd från chef eller arbetskamrater har blivit vanligare bland män sedan 1999/00.

2.1.3 Kvinnor och män inom olika sektorer

Utveckling av vissa exponeringsvariabler bland kvinnor inom olika sektorer

	Kvinnor inom olika sektorer															
	Statlig				Kommun				Landsting				Privat			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden																
<i>Varje dag</i>																
Lytter minst 15 kg	2,0	2,5	0,9	3,9	24,2	20,8	20,5	18,0	15,7	14,3	11,4	10,0	10,8	10,2	10,2	9,4
<i>Minst ¼ av tiden</i>																
Arbetar framlutad	9,4	7,7	6,8	11,8	36,9	35,6	36,9	35,2	27,5	27,2	30,1	31,1	21,5	22,7	23,1	22,2
Arbete i vriden ställning	16,1	16,7	11,5	14,7	28,0	28,2	30,8	30,1	28,8	29,2	30,8	32,7	27,6	26,9	27,9	25,6
Arbetar med händerna upplyfta	8,0	8,3	4,5	6,5	14,7	13,9	16,8	14,7	13,3	11,2	15,3	13,6	17,6	16,7	18,0	18,4
<i>Minst halva tiden</i>																
Upprepade arbetsmoment																
	35,0	34,5	30,5	37,5	30,3	31,9	35,0	35,6	35,8	36,2	41,0	42,6	55,2	56,4	52,7	52,3
Monotont arbete	20,8	21,7	19,0	16,7	20,3	16,9	18,4	17,4	9,5	9,1	7,8	6,9	40,3	41,1	37,9	39,0
Krav, inflytande, stöd																
Litet eget inflytande	39,7	39,2	38,1	42,5	49,2	54,9	56,3	58,8	63,1	69,3	68,0	62,4	47,6	49,6	49,4	48,2
Höga krav i arbetet	51,9	52,2	50,0	53,2	56,2	55,8	53,7	60,3	62,3	60,1	65,9	63,2	48,4	46,8	49,1	50,2
Hög anspänning	23,5	23,6	22,3	26,3	30,8	33,3	33,4	38,9	42,5	44,6	47,6	43,8	25,5	27,4	28,7	27,1
Låg anspänning	31,9	32,3	34,1	30,6	25,4	22,6	23,4	19,8	17,1	15,2	13,8	18,2	29,4	31,1	30,2	28,6
Aktiva jobb	28,4	28,6	27,8	26,9	25,4	22,5	20,2	21,4	19,8	15,5	18,3	19,4	23,0	19,3	20,4	23,1
Passiva jobb	16,2	15,5	15,8	16,2	18,5	21,6	22,9	20,0	20,6	24,7	20,4	18,6	22,1	22,2	20,7	21,1
Dåligt socialt stöd	31,3	36,9	41,2	39,1	33,2	34,2	36,6	36,2	37,0	35,9	31,8	34,2	34,0	34,6	35,8	34,4

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV

För kvinnor inom kommun- och landstingssektor är tunga lyft vanligt men har minskat under tidsperioden. Däremot har andelen som utför upprepade ensidiga arbetsmoment ökat inom båda de nämnda sektorerna. Inom privat sektor, där sådant ensidigt arbete är vanligast, har däremot en minskning skett.

Över hälften av kvinnorna inom kommun- och landstingssektorerna har litet inflytande över sitt arbete. För de kommunanställda har en stadig minskning av inflytandet skett under tidsperioden samtidigt som kraven i arbetet ökat. Detta har resulterat i att omkring 40 procent arbetade under hög anspänning 2001/2002. Dock är det inom landstingssektorn som de högsta andelarna som arbetar under hög anspänning finns, men där har inte någon signifikant ökning skett under tidsperioden. Arbeten med låg anspänning är minst vanligt inom landstings- och kommunal sektor och andelen har minskat inom den kommunala sektorn under perioden.

Utveckling av vissa exponeringsvariabler bland män inom olika sektorer

	Män inom olika sektorer															
	Statlig				Kommun				Landsting				Privat			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden																
<i>Varje dag</i>																
Lyfter minst 15 kg	5,7	5,1	5,4	4,8	12,2	14,8	13,8	15,1	11,5	11,3	9,0	9,4	24,3	22,5	22,6	24,3
<i>Minst ¼ av tiden</i>																
Arbetar framlutad	8,3	10,3	9,0	9,6	23,8	28,9	22,4	26,9	24,4	24,3	19,0	19,2	29,4	27,5	28,5	28,6
Arbete i vriden ställning	10,0	10,4	10,9	11,0	18,0	21,9	18,7	22,2	15,2	21,3	19,1	13,9	28,9	28,1	28,6	28,5
Arbetar med händerna upplyfta	8,5	4,9	6,7	9,0	13,8	17,3	14,5	17,4	11,1	17,7	10,2	11,9	23,8	22,4	23,6	23,1
<i>Minst halva tiden</i>																
Upprepade arbetsmoment	18,2	18,3	18,5	17,3	19,7	24,9	23,5	25,2	16,6	20,3	17,9	28,1	38,2	39,1	40,3	39,2
Monotont arbete	7,9	7,8	7,8	5,9	15,8	14,0	15,5	12,1	10,9	8,7	4,1	11,2	25,3	25,2	24,6	25,1
Krav, inflytande, stöd																
Litet eget inflytande	32,6	35,1	38,7	32,8	36,5	41,5	43,6	40,5	42,1	57,3	54,0	49,3	36,3	40,2	38,8	37,8
Höga krav i arbetet	49,2	42,1	43,5	50,8	49,0	46,4	43,2	50,3	56,0	50,7	54,8	53,8	52,2	43,4	43,1	48,3
Hög anspänning	13,9	17,9	19,3	21,3	21,3	20,5	21,6	22,0	26,1	30,1	32,4	31,9	18,9	18,4	18,7	18,8
Låg anspänning	32,1	40,7	37,1	37,7	35,8	32,6	34,8	31,3	28,1	22,2	23,5	28,9	30,4	34,8	36,8	32,7
Aktiva jobb	35,4	24,2	24,2	29,5	27,7	26,0	21,6	28,2	29,9	20,6	22,5	21,8	33,3	25,0	24,4	29,5
Passiva jobb	18,7	17,2	19,4	11,5	15,2	21,0	22,0	18,5	16,0	27,1	21,7	17,3	17,4	21,8	20,1	18,9
Dåligt socialt stöd	37,1	37,4	39,4	42,6	46,0	41,9	45,1	47,1	37,3	41,2	35,5	43,4	44,7	43,3	42,6	45,0

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Det är genomgående vanligare att män har ett fysiskt ansträngande arbete inom privat sektor än det är inom övriga sektorer. Däremot har inga stora förändringar skett under tidsperioden utom att andelen som ofta utför upprepade arbetsmoment ökat bland landstingsanställda.

Vad gäller de psykosociala förhållandena på arbetsplatserna ser det ganska lika ut inom de olika sektorerna. Minst inflytande har man dock inom landstingssektorn, där också kraven är högst. Inom privat sektor har kraven i arbetet minskat under tiden 1995–2000 men sedan börjat öka igen. En liknande utveckling kan vi se för andelen med aktiva jobb. Omkring 40 procent av männen anser att de har dåligt socialt stöd på arbetet, något bättre inom statlig sektor än inom övriga sektorer. Förändringarna under tidsperioden är små och ingen tydlig trend kan urskiljas.

2.2 Besvär över tiden

Här visas utvecklingen av vissa utfall i form av besvär åren 1995/1996, 1997/98, 1999/00 samt 2001/02.

Besvär som belyses är:

Olust varje vecka inför att gå till arbetet

Sovsvårigheter på grund av tankar på jobbet

Ont i kroppen varannan dag

Fysiska besvär senaste 12 månaderna orsakade av arbetet

Andra besvär senaste 12 månaderna orsakade av arbetet

(Med andra besvär menas sådana besvär som inte är kroppsliga och som kan vara en följd av stress i arbetet, arbetets innehåll, dåliga relationer på arbetsplatsen etc. Ordet "psykiska" har undvikits men det är i princip sådana besvär och illamåenden det handlar om.)

2.2.1 Kvinnor och män

Utveckling av vissa besvärsutfall för kvinnor och män

	Kvinnor				Män			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden								
Varannan dag								
Ont i kroppen	40,8	41,6	45,5	43,8	28,9	29,7	30,7	30,6
Varje vecka								
Sovsvårigheter	16,2	18,5	21,9	22,9	14,8	15,6	18,5	18,7
Olust	14,0	16,2	17,7	17,2	13,1	13,7	17,1	17,2
Besvär senaste 12 månaderna								
Fysiska besvär	19,6	22,5	25,5	25,2	18,0	17,4	18,6	21,4
Andra besvär	7,0	9,8	13,3	13,9	4,6	5,6	8,2	9,2

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Problem att sova på grund av tankar på jobbet har ökat både för kvinnor och män sedan 1995/96 och 1997/98. Ökningen ser ut att fortsätta men är inte signifikant. Att känna olust att gå till jobbet har likaså ökat för både kvinnor och män. För kvinnor ser det dock ut som om ökningen stannat av 2001/02.

Besvär orsakade av arbetet, både kroppsliga och andra typer av besvär, har ökat sedan 1995/96 för både kvinnor och män. Andra besvär än kroppsliga är genomgående vanligare bland kvinnor än bland män.

2.2.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av vissa besvär utfall bland kvinnor i olika åldrar

	Kvinnor i åldersgrupper											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden												
Varannan dag												
Ont i kroppen	34,0	32,5	38,9	34,2	38,5	38,6	42,0	41,1	49,1	51,6	54,4	52,0
Varje vecka												
Sovsvårigheter	9,9	11,1	12,9	14,4	14,9	18,2	22,0	22,0	22,4	23,1	26,4	28,3
Olust	15,2	20,3	17,1	23,1	13,2	15,7	17,4	16,1	14,7	15,0	18,4	15,9
Besvär senaste 12 månaderna												
Fysiska besvär	15,7	17,2	19,9	21,7	19,9	22,3	25,1	24,6	21,7	25,5	28,9	27,7
Andra besvär	6,9	8,3	10,9	10,5	8,1	10,0	13,8	15,2	5,4	10,4	13,8	13,4

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Sovsvårigheterna bland kvinnor ökar med ökande ålder, liksom olika typer av fysiska besvär. Andra typer av besvär är mest förekommande i åldrarna 30–49 år. Att känna olust inför att gå till arbetet är dock vanligast inom den yngsta gruppen och har varit så under hela den aktuella tidsperioden.

Sovsvårigheter på grund av tankar på jobbet och olust inför att gå till jobbet har ökat under tidsperioden för alla åldersgrupper utom vad det gäller olust bland de över 50 år. Fysiska besvär och besvär av annan typ har också ökat för kvinnor i alla åldrar. Vad gäller ont i kroppen efter arbetet kan vi bara se små fluktuationer under tidsperioden.

Utveckling av vissa besvärutfall bland män i olika åldrar

	Män i åldersgrupper											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden												
Varannan dag												
Ont i kroppen	17,7	22,4	22,9	23,2	27,5	28,2	29,0	27,9	38,7	36,7	37,7	38,3
Varje vecka												
Sovsvårigheter	8,6	10,3	13,2	12,2	14,6	14,9	17,3	19,0	19,3	19,9	23,2	21,7
Olust	17,0	15,4	19,6	21,1	11,7	13,8	17,1	16,2	13,3	12,7	15,6	16,7
Besvär senaste 12 månaderna												
Fysiska besvär	15,3	13,8	16,4	18,6	18,6	17,8	19,5	21,7	18,7	18,8	18,6	22,3
Andra besvär	3,9	4,3	7,1	7,8	5,1	6,1	9,1	10,0	4,1	5,6	7,3	8,5

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV

Bland män har både sovsvårigheter på grund av arbetet och olust inför att gå till arbetet ökat under tidsperioden för alla åldersgrupperna. Detsamma gäller fysiska besvär och besvär av annan karaktär. Vad gäller ont i kroppen efter arbetet så har detta ökat endast bland yngre män.

2.2.3 Kvinnor och män inom olika sektorer

Utveckling av vissa besvär utfall bland kvinnor inom olika sektorer

	Kvinnor inom olika sektorer															
	Statlig			Kommun			Landsting			Privat						
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden																
Varannan dag																
Ont i kroppen	35,6	36,5	43,4	42,4	42,6	44,7	45,9	46,2	39,2	38,9	43,8	42,0	40,4	40,5	45,8	42,6
Varje vecka																
Sovsvårigheter	22,8	21,4	26,7	24,6	17,5	22,1	24,8	27,4	17,7	20,2	27,1	22,6	14,0	15,2	18,0	19,6
Olust	19,0	20,6	23,5	18,5	14,7	16,2	17,8	17,7	12,9	17,3	18,2	15,0	13,2	15,6	16,8	17,0
Besvär senaste 12 månaderna																
Fysiska besvär	20,5	21,1	25,9	19,3	21,7	24,8	26,0	27,2	15,6	22,3	26,2	24,2	19,0	21,0	24,9	24,7
Andra besvär	7,8	7,1	17,2	18,2	9,4	13,5	14,9	17,1	8,9	10,3	16,9	15,2	4,8	7,4	10,9	10,7

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Drygt 40 procent av kvinnorna, oavsett sektor, har ont i kroppen efter arbetet. Ökningen är störst för de kommunalanställda.

Lägst andelar kvinnor som har svårt att sova på grund av tankar på jobbet återfinns bland de privatanställda. Inom alla sektorer har en ökning skett under tidsperioden. Olust inför att gå till arbetet har också ökat men tycks inte vara beroende av vilken sektor man arbetar inom.

Kroppsliga besvär är minst vanligt inom statlig sektor 2001/2002 och där har andelarna minskat något under tidsperioden. Det gäller dock inte andra typer av besvär där en markant ökning skett sedan 1995. För övriga sektorer gäller att både fysiska och övriga besvär ökat under tidsperioden.

Utveckling av vissa besvärsutfall bland män inom olika sektorer

	Män inom olika sektorer															
	Statlig				Kommun				Landsting				Privat			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Arbetsmiljöförhållanden																
Varannan dag																
Ont i kroppen	17,9	17,5	22,8	23,5	27,5	29,1	26,6	31,4	17,7	28,1	30,3	30,9	32,3	31,2
Varje vecka																
Sovsvårigheter	15,5	19,9	22,1	18,8	18,9	20,5	22,2	22,2	12,3	20,1	14,4	14,5	17,6	18,4
Olust	8,4	12,2	16,6	16,4	15,8	15,0	17,6	18,6	16,0	21,9	13,2	13,4	17,0	17,0
Besvär senaste 12 månaderna																
Fysiska besvär	13,5	13,4	11,9	18,2	15,8	19,1	17,6	20,3	20,7	19,1	18,6	17,5	19,4	22,2
Andra besvär	5,5	6,7	10,6	12,1	9,6	8,3	15,0	17,5	9,5	12,6	3,8	5,0	7,1	8,1

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Inom kommunal och privat sektor har över 30 procent av männen ont i kroppen efter arbetsdagens slut. Förändringarna under perioden är små.

Sovsvårigheter på grund av arbetet rapporteras av ungefär var femte, och i ökande grad under perioden.

Kroppsliga besvär är något mindre vanligt inom statlig sektor men inom alla sektorer har en ökning skett. Andra besvär än kroppsliga är minst vanligt bland männen i privat sektor och vanligast inom kommunal sektor. Över hela linjen har denna typ av besvär ökat sedan 1995.

2.3 Sjukfrånvaro över tiden

Här visas hur arbetsrelaterad sjukfrånvaro under de senaste 12 månaderna utvecklats åren 1995/1996, 1997/98, 1999/00 samt 2001/02.

Sjukfrånvaron (sammanlagda dagar under året) uppdelad efter kort sjukfrånvaro (mindre än fem veckor) respektive lång (fem veckor eller mer).

2.3.1 Kvinnor och män

Utveckling av arbetsrelaterad sjukfrånvaro för kvinnor och män

	Kvinnor				Män			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Sjukfrånvaro totalt	7,2	8,2	10,7	12,8	6,2	6,1	7,4	8,7
Lång (5 veckor eller mer)	3,5	3,7	5,0	6,9	2,3	1,7	2,7	3,4
Kort (mindre än 5 veckor)	3,7	4,6	5,6	6,0	3,9	4,4	4,7	5,3

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV

Kvinnor har generellt högre sjukfrånvaro än män, det gäller såväl den korta som långa sjukfrånvaron.

Den totala självrapporterade arbetsrelaterade sjukskrivningen har under perioden ökat både för kvinnor och män. Kvinnornas andel har ökat sedan 1995/96 med 5,6 procentenheter till 12,8 procent 2001/02, för männen är motsvarande ökning 2,5 procentenheter till 8,7 procent 2001/02.

Kvinnor har i stort sett lika fördelning mellan den totala och den långa sjukfrånvaron medan bland männen är den korta sjukfrånvaron mest frekvent.

2.3.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av arbetsrelaterad sjukfrånvaro bland kvinnor i olika åldrar

	Kvinnor i åldersgrupper											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Sjukfrånvaro totalt	4,8	5,3	5,8	8,6	7,5	7,7	10,2	12,9	8,2	10,7	13,9	14,6
Lång (5 veckor eller mer)	1,5	1,6	1,1	3,8	3,5	3,0	4,5	6,1	4,8	5,9	7,9	9,4
Kort (mindre än 5 veckor)	3,3	3,8	4,7	4,8	4,0	4,7	5,7	6,9	3,4	4,7	6,0	5,2

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Den långa sjukfrånvaron är högre bland kvinnor över 50 än för kvinnor i andra åldersgrupper. Däremot är den korta sjukfrånvaron störst för kvinnor mellan 30 och 49 år. I stort sett all sjukfrånvaro, kort som lång, och i alla åldersgrupper har ökat under perioden.

Utveckling av arbetsrelaterad sjukfrånvaro bland män i olika åldrar

	Män i åldersgrupper											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Sjukfrånvaro totalt	5,6	5,1	5,9	6,9	6,0	6,1	7,6	8,3	7,0	6,6	7,8	10,2
Lång (5 veckor eller mer)	0,9	1,0	0,5	0,9	1,9	1,4	2,1	2,7	4,0	2,6	4,9	5,8
Kort (mindre än 5 veckor)	4,7	4,0	5,4	6,0	4,2	4,7	5,5	5,6	3,1	3,9	2,9	4,4

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Bland män är den långa sjukfrånvaron störst för de över 50 och den korta för de under 50. För den yngsta åldersgruppen har ingen signifikant ökning skett varken av lång eller kort sjukskrivning medan både kort och lång sjukskrivning ökat i övriga åldersgrupper under perioden.

2.3.3 Kvinnor och män inom olika sektorer**Utveckling av arbetsrelaterad sjukfrånvaro bland kvinnor inom olika sektorer**

	Kvinnor inom olika sektorer															
	Statlig				Kommun				Landsting				Privat			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Sjukfrånvaro totalt	4,5	5,5	8,1	13,0	8,2	10,9	12,2	15,9	5,5	8,5	13,6	10,9	7,2	6,6	9,1	11,1
Lång (5 veckor el. mer)	2,4	2,2	4,9	7,4	3,9	4,9	5,6	8,5	2,8	4,1	6,6	4,6	3,5	2,8	4,3	6,1
Kort (mindre än 5 veckor)	2,1	3,3	3,2	5,7	4,3	6,0	6,7	7,3	2,7	4,3	7,0	6,3	3,6	3,7	4,8	4,9

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Inom kommunal sektor är den arbetsrelaterade sjukfrånvaron bland kvinnor störst och lägst inom landstinget. Den långa sjukfrånvaron förefaller vara högst inom kommunal sektor. Inom alla sektorer har både kort och lång sjukskrivning ökat under perioden.

Utveckling av arbetsrelaterad sjukfrånvaro bland män inom olika sektorer

	Män inom olika sektorer															
	Statlig				Kommun				Landsting				Privat			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Sjukfrånvaro totalt	2,9	4,3	3,8	5,1	4,3	5,1	8,3	10,7	4,1	5,9	8,9	4,4	6,8	6,3	7,6	8,9
Lång (5 veckor el. mer)	0,3	0,4	1,5	2,3	1,2	2,1	3,2	5,8	2,9	2,6	2,8	0,9	2,6	1,7	2,8	3,4
Kort (mindre än 5 veckor)	2,6	3,9	2,2	2,8	3,1	3,0	5,2	4,8	1,2	3,3	6,0	3,5	4,2	4,6	4,8	5,5

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Bland män är kort arbetsrelaterad sjukfrånvaro vanligast inom kommunal och privat sektor. Lång sjukfrånvaro är mest frekvent inom kommunerna.

Inom statlig, kommunal och privat sektor har den arbetsrelaterade sjukfrånvaron gått upp under tidsperioden, både vad gäller lång och kort frånvaro, även om vissa ökningarna är något osäkra. Däremot inom landstingssektorn fluktuerar värdena och 2001/02 har den långa sjukfrånvaron gått ned liksom i viss mån även den korta.

Kort sammanfattning av kapitel 2

Här framgår att andelen kvinnor och män med höga krav i arbetet ökat kontinuerligt sedan 1997/98.

Kvinnornas andel med dagliga tunga lyft har minskat kontinuerligt sedan 1995/96.

Över hälften av kvinnorna inom kommun- och landstingssektorerna har litet inflytande över sitt arbete. För de kommunanställda har en stadig minskning av inflytandet skett under tidsperioden samtidigt som kraven i arbetet ökat. Detta har resulterat i att omkring 40 procent arbetade under hög anspänning 2001/02.

Det är genomgående vanligare att män har ett fysiskt ansträngande arbete inom privat sektor än det är inom övriga sektorer. Däremot har inga stora förändringar skett under tidsperioden

Besvär orsakade av arbetet, både kroppsliga och andra typer av besvär, har ökat sedan 1995/96 för både kvinnor och män. Andra besvär än kroppsliga är genomgående vanligare bland kvinnor än bland män.

Kvinnor har generellt högre sjukfrånvaro än män, det gäller såväl den korta som långa sjukfrånvaron.

3 Sambandet mellan exponering och besvär

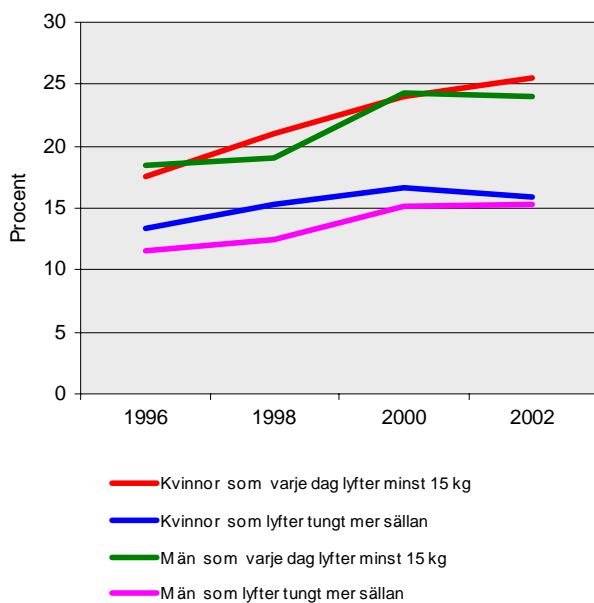
I detta kapitel visas samband mellan de olika exponeringsvariablerna och besvärsutfallen från kapitel 2.

3.1 Lyfter minst 15 kg flera gånger dagligen

Här visas sambanden mellan dem som flera gånger dagligen måste lyfta minst 15 kg och som också känner olust, har sovsvärigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.1.1 Olust att gå till jobbet

Tunga lyft i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av tunga lyft i kombination med olust bland kvinnor och män

Lyfter minst 15 kg	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje dag	17,5	21,0	24,0	25,5
Mindre	13,3	15,3	16,6	16,0
<i>Oddsquot</i>	1,39	1,47	1,59	1,80
Män				
Varje dag	18,5	19,0	24,4	24,0
Mindre	11,5	12,4	15,2	15,3
<i>Oddsquot</i>	1,75	1,66	1,80	1,75

Källa: SCB och AV

För kvinnor ökar andelen som lyfter tungt och som varje vecka också känner olust att gå till jobbet kontinuerligt över perioden. Sambanden mellan tunga lyft och olust är måttliga men ökar konstant.

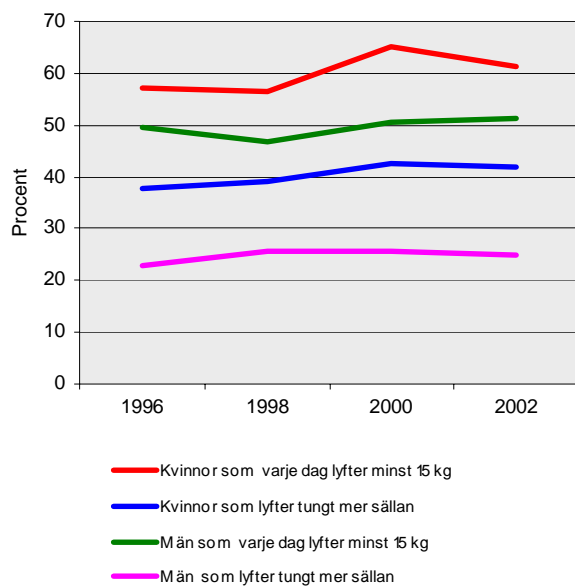
Män som lyfter tungt känner olust inför att gå till jobbet i stort sett i samma utsträckning som kvinnor som lyfter tungt. Sambanden är dock något starkare för män men relativt konstanta under den studerade tidsperioden. Sambanden mellan tunga lyft och olust varierar i de olika åldersgrupperna men utan någon tydlig trend. Man kan dock notera att de högsta sambanden (oddsquot > 2,5) återfinns för unga kvinnor under 2001/02 och unga män 1999/00.

3.1.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Sambanden mellan tunga lyft och sovsvårigheter på grund av tankar på jobbet är svaga och mycket lite förändringar har skett under den studerade tidsperioden.

3.1.3 Ont i kroppen

Tunga lyft i kombination med ont varannan dag i kroppen 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av tunga lyft i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Lyfter minst 15 kg	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje dag	57,1	56,4	65,3	61,3
Mindre	37,7	39,2	42,6	41,8
Oddskvot	2,20	2,00	2,53	2,21
Män				
Varje dag	49,7	47,0	50,6	51,2
Mindre	23,0	25,5	25,8	25,1
Oddskvot	3,30	2,59	2,96	3,14

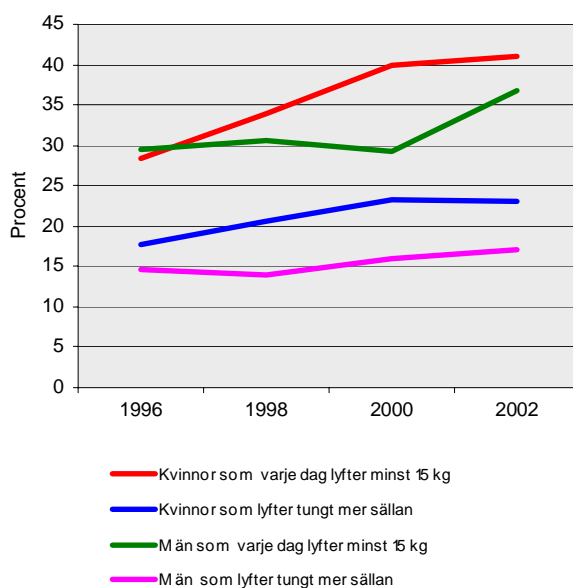
Källa: SCB och AV.

Kvinnor som har ett arbete som innebär tunga lyft flera gånger om dagen har mer än fördubblad risk jämfört med dem som inte lyfter tungt, att också få ont minst varannan dag i kroppen efter arbetet. För män är risken tre gånger så hög. Sambanden mellan tunga lyft och kroppsligt ont är starka, men fluktuerar under tidsperioden.

Höga samband (oddskvot > 4,00) finner vi för unga män 1995/96 och bland män i offentlig sektor 2001/02.

3.1.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Tunga lyft i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av tunga lyft i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Lyfter minst 15 kg	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje dag	28,5	34,0	39,9	40,9
Mindre	17,7	20,5	23,3	23,0
Oddsquot	1,85	1,99	2,19	2,32
Män				
Varje dag	29,6	30,6	29,4	36,9
Mindre	14,6	14,0	15,9	17,1
Oddsquot	2,47	2,71	2,20	2,83

Källa: SCB och AV.

Andelen kvinnor med fysiska besvär har ökat både bland dem som lyfter tungt och bland dem som inte gör det. Ökningen har dock planat ut under mätperioden. Bland män har andelarna legat ganska konstant under första delen av perioden för att stiga åren 2001/02. Sambanden är måttliga för kvinnorna och starka för männen. Starkast samband (oddsquoter > 3) finner vi bland yngre kvinnor och medelålders män under de senare åren och bland äldre män i mitten av perioden. Ingen skillnad mellan sambanden beroende på om man arbetar inom privat eller offentlig sektor.

3.1.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

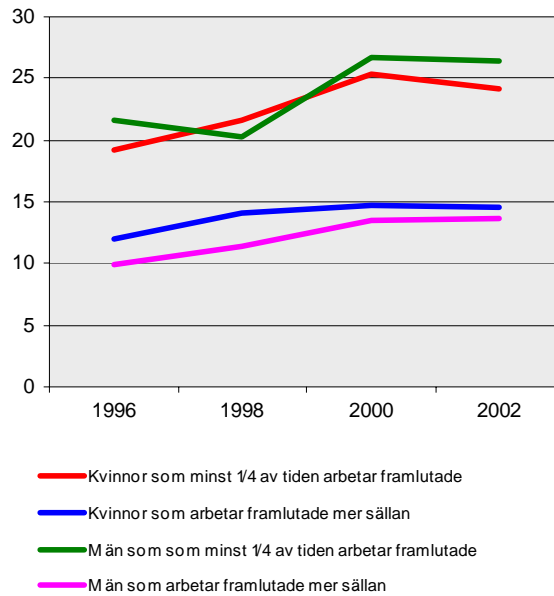
Andelen kvinnor och män som har andra besvär än fysiska har ökat kraftigt under undersökningsperioden. Dock är sambanden mellan tunga lyft och denna typ av besvär svaga och för män i vissa fall negativa (oddsquot < 1). Det innebär att de som lyfter tungt i jobbet har ungefär lika mycket eller mindre av andra besvär än fysiska än de som inte lyfter tungt.

3.2 Framlutad arbetsställning

Här visas sambanden mellan dem som arbetar i framlutad arbetsställning utan stöd för händer eller armar och som också känner olust, har sovsvärigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.2.1 Olust att gå till jobbet

Framlutad arbetsställning i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av framlutad arbetsställning i kombination i kombination med olust bland kvinnor och män

Framlutad arbetsställning	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	19,2	21,6	25,3	24,2
Mindre	12,0	14,1	14,8	14,5
Oddsquot	1,75	1,67	1,96	1,89
Män				
Minst 1/4 av tiden	21,6	20,2	26,7	26,3
Mindre	9,9	11,5	13,5	13,7
Oddsquot	2,51	1,96	2,33	2,25

Källa: SCB och AV.

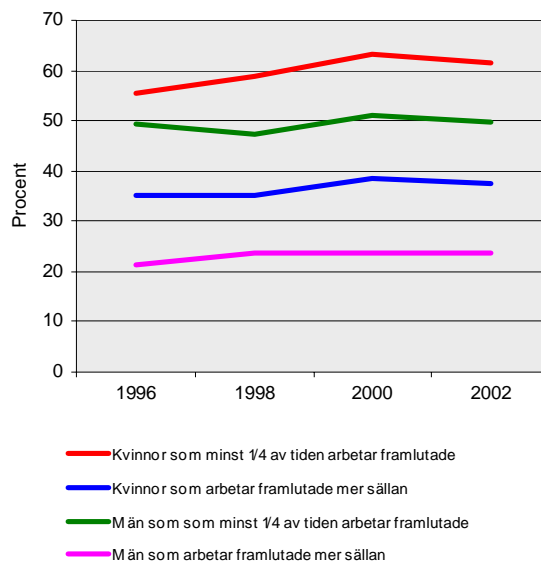
En viss ökning av andelen kvinnor och män som arbetar i framåtlutad ställning har under perioden skett, både bland dem som känner olust när de går till jobbet och bland dem som inte gör det. Sambanden, som är måttliga bland kvinnor och starkare bland männen, har varierat något under perioden. Starkare samband (oddsquot > 3) finns för unga män under mellersta och tidigare delen av perioden.

3.2.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Både bland kvinnor och män, och både bland de som arbetar i framåtlutad ställning och inte, har man i ökande grad problem med sovsvårigheter på grund av tankar på jobbet. Men sambandet mellan arbetsställning och sovsvårigheter är svagt eller obefintligt och vi kan inte se någon ökning eller minskning av detta samband under perioden.

3.2.3 Ont i kroppen

Framlutad arbetsställning i kombination med ont varannan dag i kroppen 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av framlutad arbetsställning i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Framlutad arbetsställning	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	55,6	58,8	63,4	61,7
Mindre	35,2	35,2	38,7	37,6
<i>Oddsquot</i>	2,31	2,63	2,75	2,67
Män				
Minst 1/4 av tiden	49,3	47,4	50,9	49,7
Mindre	21,3	23,6	23,6	23,6
<i>Oddsquot</i>	3,61	2,92	3,35	3,20

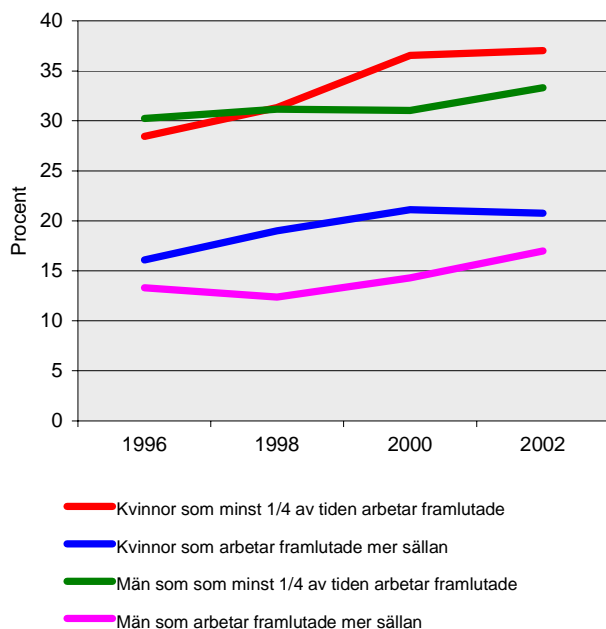
Källa: SCB och AV.

Arbete i framätlutad ställning har ett starkt samband med att ha ont i kroppen minst varannan dag efter jobbet. Sambanden är starkare bland män än bland kvinnor. En viss ökning av sambanden jämfört med 1995/96 kan konstateras bland kvinnor. Bland männen har sambanden däremot gått ned, även om de fluktuerat under perioden.

För yngre män under 1995/96 och äldre män 1997/98 kan vi notera starkare samband (oddskvot > 4). Även bland kvinnor inom privat sektor 1999/00 är sambanden högre.

3.2.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Framlutad arbetsställning i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av framlutad arbetsställning i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Framlutad arbetsställning	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	28,5	31,3	36,6	37,0
Mindre	16,1	19,0	21,1	20,8
<i>Oddsquot</i>	2,07	1,94	2,15	2,24
Män				
Minst 1/4 av tiden	30,2	31,2	31,0	33,3
Mindre	13,3	12,4	14,3	17,0
<i>Oddsquot</i>	2,83	3,20	2,69	2,44

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan att arbeta i framåtlutad ställning och att ha fysiska besvär till följd av arbetet som gjort det svårt att arbeta eller utföra det dagliga hemarbetet är starka för både kvinnor och män. För kvinnorna ligger de på ungefär samma nivå under perioden medan de för männen först ökat men sedan minskat igen. Sambanden är starkast bland äldre män under den tidigare delen av perioden.

3.2.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Utveckling av framlutad arbetsställning i kombination med andra besvär bland kvinnor och män

Framlutad arbetsställning	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	55,6	58,8	63,4	61,7
Mindre	35,2	35,2	38,7	37,6
<i>Oddsquot</i>	2,31	2,63	2,75	2,67
Män				
Minst 1/4 av tiden	49,3	47,4	50,9	49,7
Mindre	21,3	23,6	23,6	23,6
<i>Oddsquot</i>	3,61	2,92	3,35	3,20

Källa: SCB och AV.

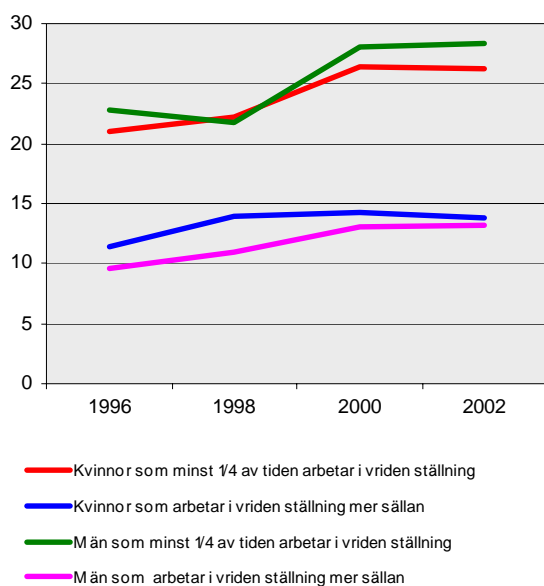
Andra typer av besvär än fysiska ökar markant under perioden men tycks endast ha svaga samband med att arbeta i framåtlutad ställning.

3.3 Vriden arbetsställning

Här visas sambanden mellan dem som arbetar i vriden arbetsställning och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.3.1 Olust att gå till jobbet

Vriden arbetsställning i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av vriden arbetsställning i kombination med olust bland kvinnor och män

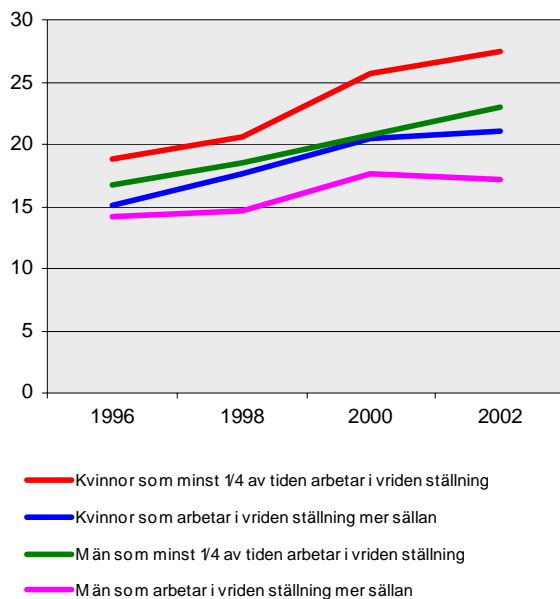
Vriden arbetsställning	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	20,9	22,2	26,4	26,3
Mindre	11,4	13,9	14,3	13,8
<i>Oddsquot</i>	2,06	1,76	2,16	2,24
Män				
Minst 1/4 av tiden	22,9	21,7	28,1	28,4
Mindre	9,5	10,9	13,1	13,2
<i>Oddsquot</i>	2,81	2,26	2,59	2,62

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan att arbeta i vriden arbetsställning och att känna olust över att gå till arbetet är starka. För kvinnor har de ökat under perioden medan de för männen fluktuerat. Starkast samband (oddsquot>3) finner vi för de yngre männen vid alla tillfällen under perioden utom 1997/98.

3.3.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Vriden arbetsställning i kombination med
sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av vriden arbetsställning i kombination med sovsvårigheter bland kvinnor och män

Sovsvårigheter varje vecka
p.g.a. jobbet

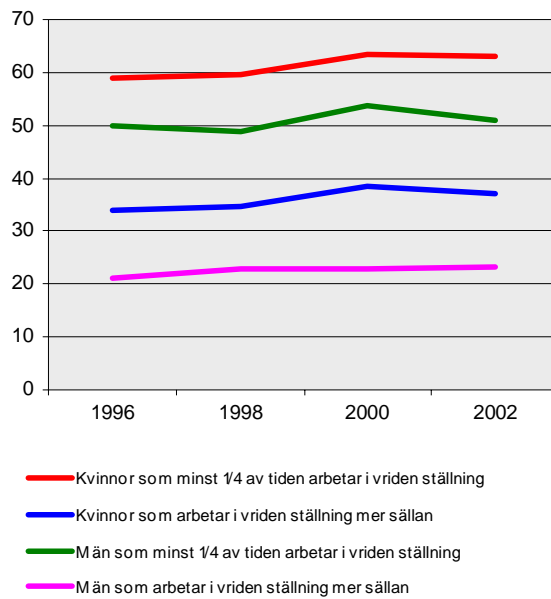
Vriden arbetsställning	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	18,8	20,5	25,7	27,5
Mindre	15,1	17,6	20,4	21,1
Oddskvot	1,30	1,21	1,35	1,42
Män				
Minst 1/4 av tiden	16,8	18,5	20,8	23,0
Mindre	14,1	14,6	17,7	17,2
Oddskvot	1,22	1,34	1,22	1,44

Källa: SCB och AV.

Sovsvårigheter på grund av tankar på jobbet har ökat genomgående under perioden. Sambanden mellan sovsvårigheter och att arbeta i vriden arbetsställning minst $\frac{1}{4}$ av arbetstiden är svaga men har ökat något.

3.3.3 Ont i kroppen

Vriden arbetsställning i kombination med ont varannan dag i kroppen 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av vriden arbetsställning i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Vriden arbetsställning	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	58,9	59,7	63,6	63,2
Mindre	34,0	34,7	38,5	37,0
Oddsquot	2,78	2,79	2,78	2,93
Män				
Minst 1/4 av tiden	50,0	48,9	53,8	51,0
Mindre	21,2	22,9	22,8	23,2
Oddsquot	3,71	3,21	3,95	3,44

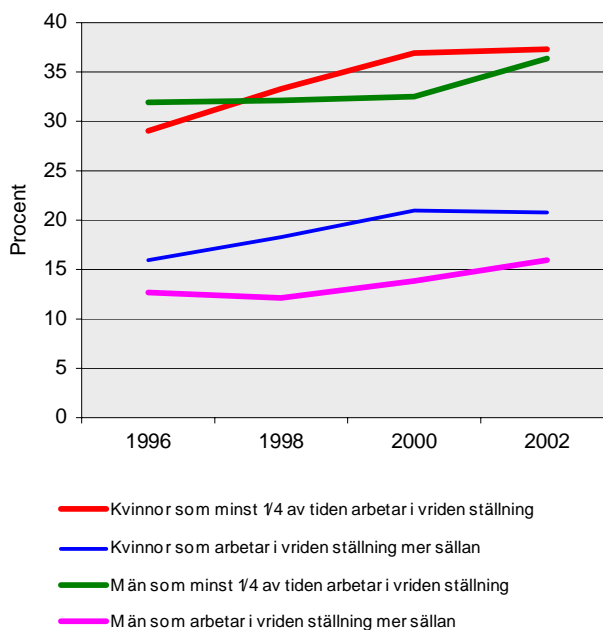
Källa: SCB och AV.

Starka samband kan konstateras mellan att arbeta mycket i vriden arbetsställning och att ha ont någonstans i kroppen minst varannan dag. Sambandens styrka har ökat även om det för männen tycks som om kulmen var nådd vid undersökningarna 1999/00.

De högsta sambanden (oddsquoter > 4.00) finner vi bland äldre och medelålders män 1999/00, äldre män 1997/98 och yngre och äldre män 1995/96.

3.3.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Vriden arbetsställning i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av vriden arbetsställning i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Vriden arbetsställning	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	29,0	33,3	37,0	37,2
Mindre	16,0	18,3	21,0	20,7
Oddsquot	2,14	2,23	2,21	2,27
Män				
Minst 1/4 av tiden	31,9	32,1	32,5	36,4
Mindre	12,8	12,1	13,9	16,1
Oddsquot	3,21	3,42	2,99	2,99

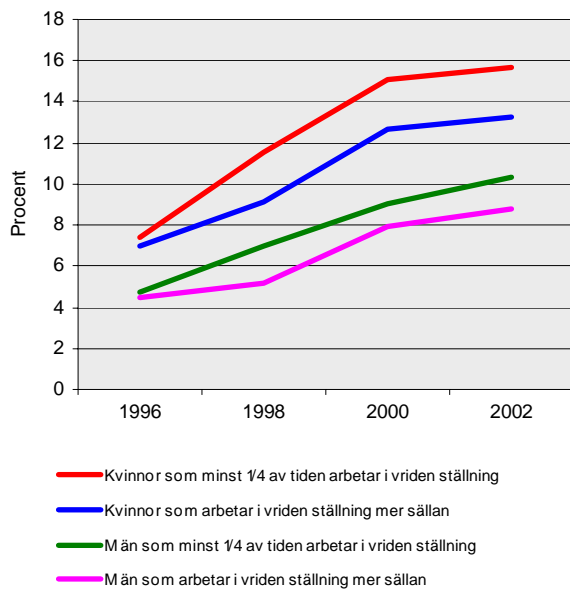
Källa: SCB och AV.

Att arbeta i vriden arbetsställning har starka samband med att ha fysiska besvär. Sambanden ökar dock inte i styrka under den aktuella tidsperioden.

Starkast samband (oddskvot > 4,0) finner vi för äldre män under den tidigare delen av perioden.

3.3.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Vriden arbetsställning i kombination med andra besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av vriden arbetsställning i kombination
med andra besvär bland kvinnor och män**

	Andra besvär de senaste 12 månaderna			
Vriden arbetsställning	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	7,4	11,6	15,1	15,7
Mindre	7,0	9,2	12,6	13,3
<i>Oddskvot</i>	1,06	1,29	1,23	1,21
Män				
Minst 1/4 av tiden	4,7	7,0	9,1	10,4
Mindre	4,5	5,1	7,9	8,8
<i>Oddskvot</i>	1,05	1,39	1,16	1,20

Källa: SCB och AV.

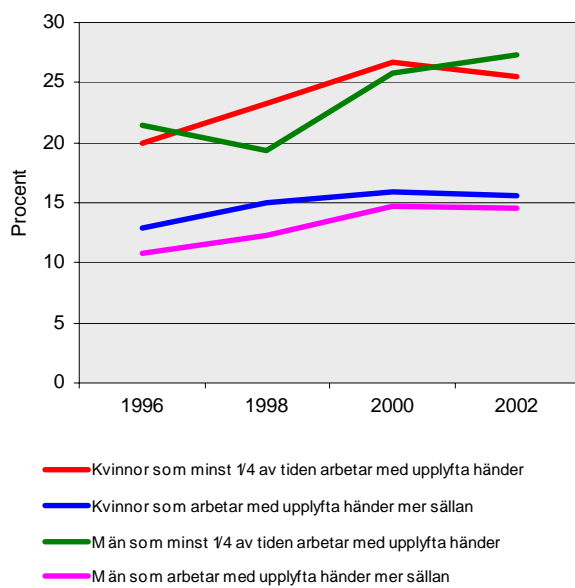
Endast svaga samband finns mellan att arbeta i vriden ställning och att ha andra typer av arbetsrelaterade besvär än fysiska. En antydd ökning av sambanden sedan 1995/1996 kan ses men förändringen är fluktuerande.

3.4 Arbete med upplyfta händer i höjd med axlarna eller högre

Här visas sambanden mellan dem som arbetar med händerna upplyfta i höjd med axlarna eller högre och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.4.1 Olust att gå till jobbet

Arbete med upplyfta händer i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av arbete med upplyfta händer i kombination med olust bland kvinnor och män

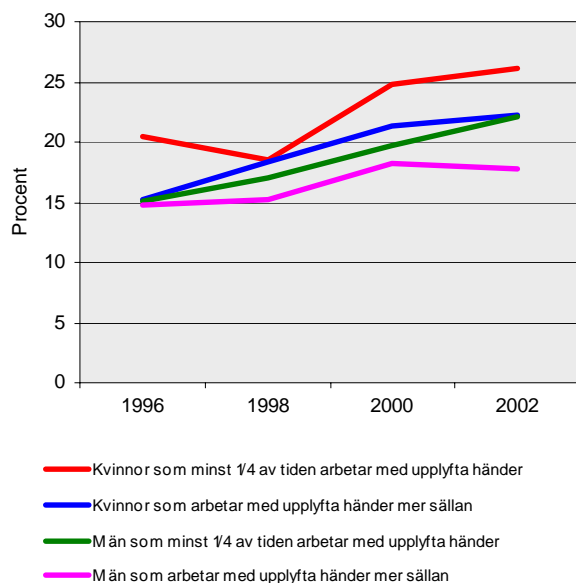
Arbete med upplyfta händer	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	20,0	23,3	26,8	25,5
Mindre	12,8	14,9	15,8	15,7
Oddskvot	1,70	1,73	1,94	1,84
Män				
Minst 1/4 av tiden	21,4	19,3	25,8	27,4
Mindre	10,9	12,3	14,7	14,5
Oddskvot	2,24	1,72	2,01	2,23

Källa: SCB och AV.

Att arbeta med händerna upplyfta minst en $\frac{1}{4}$ av arbetstiden har klara samband med att varje vecka känna olust inför att gå till arbetet. Sambanden är starkare bland män än bland kvinnor men vi kan inte se någon tydlig ökning av sambandens styrka under tidsperioden, varken för män eller kvinnor.

3.4.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Arbete med upplyfta händer i kombination med sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av arbete med upplyfta händer i kombination med sovsvårigheter bland kvinnor och män

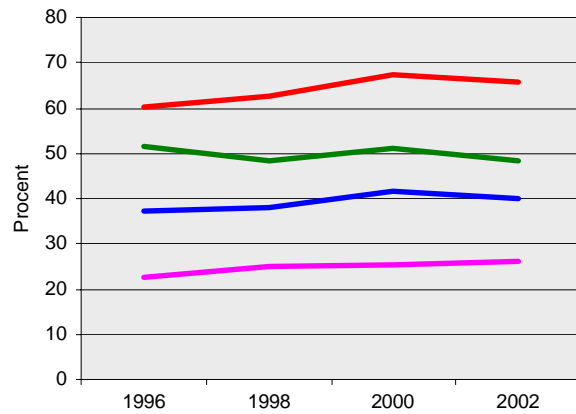
Arbete med upplyfta händer	Sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	20,4	18,6	24,8	26,2
Mindre	15,3	18,4	21,3	22,3
Oddskvot	1,43	1,01	1,22	1,24
Män				
Minst 1/4 av tiden	15,0	17,0	19,7	22,1
Mindre	14,8	15,2	18,2	17,8
Oddskvot	1,02	1,15	1,10	1,31

Källa: SCB och AV.

Endast svaga samband finns mellan att arbeta med händerna upplyfta minst $\frac{1}{4}$ av tiden och att ha problem med sömnen p.g.a. tankar på jobbet. En antydning till ökning av sambandens styrka finns bland män.

3.4.3 Ont i kroppen

Arbete med upplyfta händer i kombination med ont varannan dag i kroppen 1995-2002



- Kvinnor som minst 1/4 av tiden arbetar med upplyfta händer
- Kvinnor som arbetar med upplyfta händer mer sällan
- Män som minst 1/4 av tiden arbetar med upplyfta händer
- Män som arbetar med upplyfta händer mer sällan

Källa: SCB och AV.

Utveckling av arbete med upplyfta händer i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Arbete med upplyfta händer	Ont i kroppen varannan dag			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	60,3	62,7	67,4	65,6
Mindre	37,1	38,0	41,4	40,1
Oddskvot	2,58	2,74	2,93	2,84
Män				
Minst 1/4 av tiden	51,4	48,2	51,0	48,4
Mindre	22,7	25,1	25,5	26,0
Oddskvot	3,60	2,78	3,04	2,68

Källa: SCB och AV.

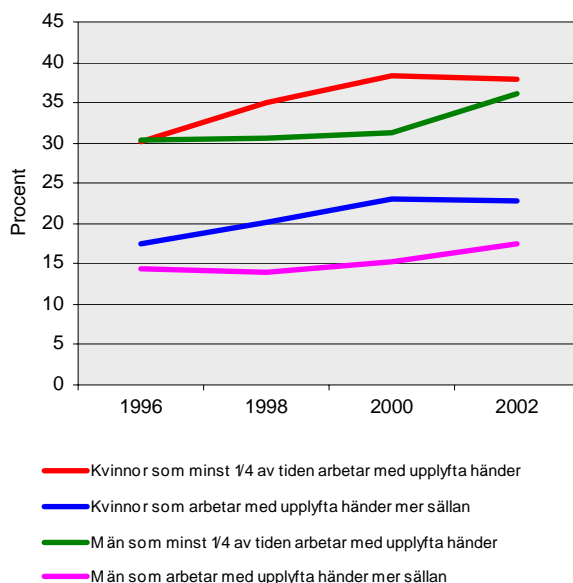
Starka samband finns mellan att arbeta med upplyfta armar minst 1/4 av arbetstiden och att ha ont i kroppen minst varannan dag efter arbetets slut. Bland kvinnor är sambandens styrka i stort sett konstant under perioden medan de minskat bland män.

Bland kvinnor finns de starkaste sambanden under tiden 1999-2002 (oddskvot > 3) bland medelålders och äldre och bland de som arbetar inom privat sektor.

Bland män finns också de starkaste sambanden för medelålders och äldre. Allra starkast är sambanden (oddskvot > 5) bland äldre män 1995/1996.

3.4.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Arbete med upplyfta händer i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av arbete med upplyfta händer i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Arbete med upplyfta händer	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	30,1	35,1	38,4	38,0
Mindre	17,5	20,1	23,0	22,9
<i>Oddskvot</i>	2,03	2,14	2,08	2,06
Män				
Minst 1/4 av tiden	30,4	30,6	31,3	36,2
Mindre	14,5	13,9	15,2	17,5
<i>Oddskvot</i>	2,58	2,74	2,53	2,68

Källa: SCB och AV.

Starka samband finns mellan att arbeta med upplyfta armar minst $\frac{1}{4}$ av arbetstiden och att ha fått fysiska besvär under de senaste 12 månaderna. För både kvinnor och män gäller dock att sambanden bara varierat marginellt under tidsperioden.

Starkare samband (oddskvot > 3) konstateras bland medelålders män 2001/02 och äldre män 1997/98 samt bland offentligt anställda män 1997/98.

3.4.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

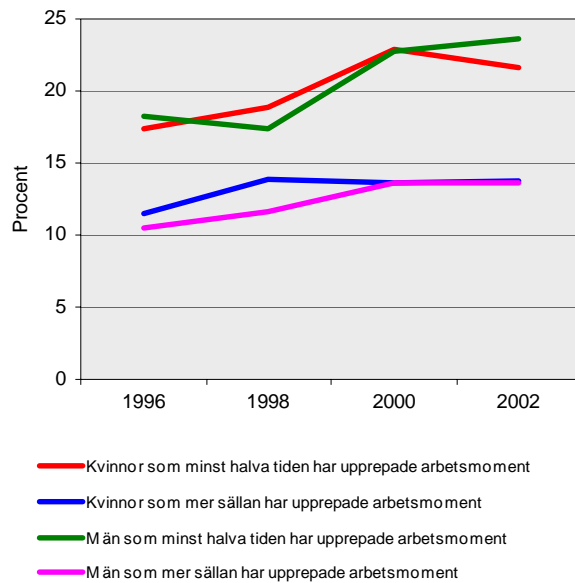
Endast svaga samband finns mellan att arbeta minst $\frac{1}{4}$ av tiden med upplyfta händer och att ha andra typer av besvär än fysiska. Sambanden varierar i styrka men man kan inte se någon klar tendens.

3.5 Upprepade arbetsmoment

Här visas sambanden mellan dem som har arbete med många upprepade moment och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.5.1 Olust att gå till jobbet

Upprepade arbetsmoment i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av upprepade arbetsmoment i kombination med olust bland kvinnor och män

Upprepade arbetsmoment	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	17,4	18,9	22,9	21,6
Mindre	11,5	13,9	13,6	13,7
Oddsquot	1,62	1,44	1,89	1,74
Män				
Minst halva tiden	18,3	17,4	22,7	23,6
Mindre	10,5	11,6	13,8	13,6
Oddsquot	1,91	1,61	1,83	1,96

Källa: SCB och AV.

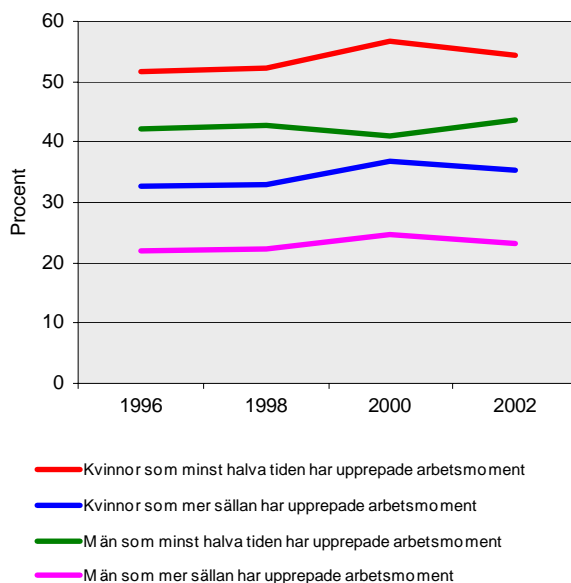
Måttliga samband finns mellan att minst halva tiden jobba med upprepade arbetsmoment och att känna olust över att gå till arbetet. Sambanden fluktuerar något men ligger på ungefär samma nivå under perioden och skiljer sig inte nämnvärt mellan kvinnor och män. Det starkaste sambandet mellan upprepade arbetsmoment och olust att gå till arbetet (oddsquot > 2,5) fann vi bland yngre män i början av perioden.

3.5.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Det finns inga samband mellan ett arbete som minst halva tiden innebär upprepade arbetsmoment och att ha svårt att sova på grund av tankar på arbetet.

3.5.3 Ont i kroppen

Upprepade arbetsmoment i kombination med ont varannan dag i kroppen 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av upprepade arbetsmoment i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

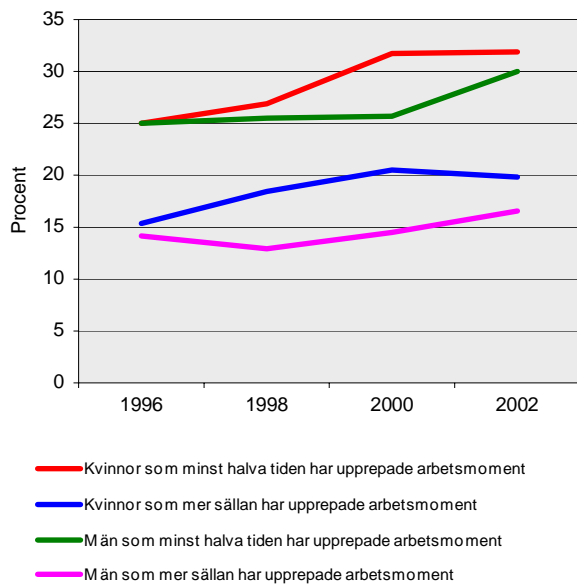
Upprepade arbetsmoment	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	51,6	52,2	56,6	54,5
Mindre	32,6	33,0	36,7	35,3
<i>Oddsquot</i>	2,20	2,22	2,25	2,19
Män				
Minst halva tiden	42,1	42,9	41,1	43,7
Mindre	21,9	22,3	24,6	23,1
<i>Oddsquot</i>	2,60	2,61	2,14	2,58

Källa: SCB och AV.

Det finns starka samband mellan ett arbete som minst halva tiden innebär upprepade arbetsmoment och att ha ont i kroppen minst varannan dag efter arbetet. Förändringarna under tidsperioden är små. De starkaste sambanden (oddskvoter > 3,0) finner vi bland yngre män i början och bland äldre män i slutet av perioden.

3.5.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Upprepade arbetsmoment i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av upprepade arbetsmoment i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Upprepade arbetsmoment	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	25,0	26,9	31,7	32,0
Mindre	15,4	18,5	20,6	19,8
<i>Oddskvot</i>	<i>1,84</i>	<i>1,62</i>	<i>1,79</i>	<i>1,90</i>
Män				
Minst halva tiden	25,0	25,5	25,7	30,0
Mindre	14,2	12,9	14,5	16,6
<i>Oddskvot</i>	<i>2,01</i>	<i>2,32</i>	<i>2,05</i>	<i>2,16</i>

Källa: SCB och AV.

Vi finner måttliga samband mellan ett arbete som minst halva tiden innebär upprepade arbetsmoment och fysiska besvär bland kvinnor och starkare samband bland männen. Förändringarna under tidsperioden är små även om antalet med besvär ökat något sedan 1995/96 bland både kvinnor och män. Sambanden är likartade i olika åldrar genom hela perioden.

3.5.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

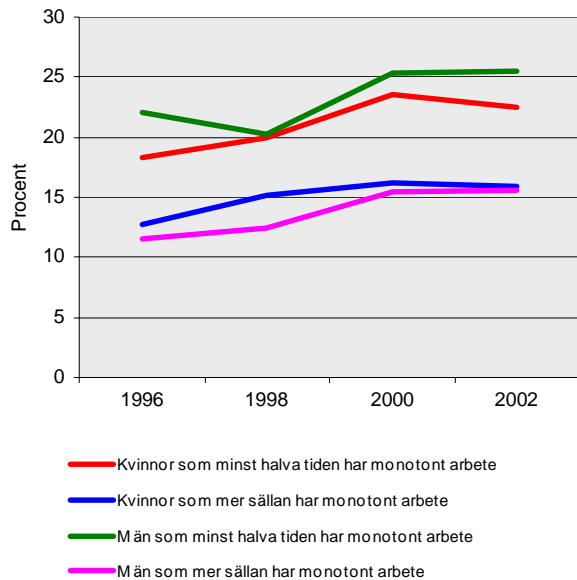
Inga samband kan konstateras mellan ett arbete som minst halva tiden innebär upprepade arbetsmoment och andra besvär än fysiska fastän andelen med denna typ av besvär har stigit kraftigt under perioden bland både kvinnor och män.

3.6 Monotont arbete (upprepat, enkelt, styrt arbete)

Här visas sambanden mellan dem som har ett monotont arbete och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.6.1 Olust att gå till jobbet

Monotont arbete i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av monotont arbete i kombination med olust bland kvinnor och män

Monotont arbete	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	18,3	20,0	23,5	22,5
Mindre	12,8	15,1	16,2	15,9
<i>Oddsquot</i>	1,53	1,41	1,59	1,54
Män				
Minst halva tiden	22,1	20,2	25,4	25,5
Mindre	11,5	12,5	15,4	15,6
<i>Oddsquot</i>	2,18	1,77	1,87	1,85

Källa: SCB och AV.

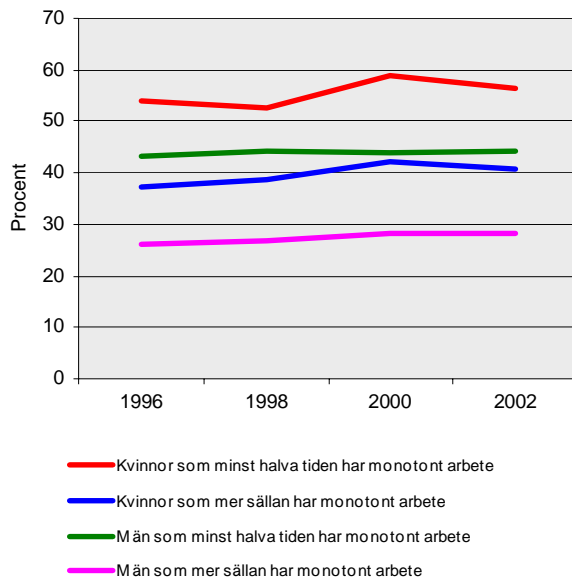
Måttliga samband kan konstateras mellan monotont arbete minst halva arbetstiden och olust att gå till jobbet varje vecka. Sambanden bland kvinnor ligger ungefär på samma nivå under tidsperioden medan de har minskat bland männen. De starkaste sambanden finns för män i offentlig sektor (oddsquot > 2,6) under 2001/02.

3.6.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Inga samband finns mellan monotont arbete minst halva arbetstiden och sömnproblem på grund av tankar på jobbet.

3.6.3 Ont i kroppen

Monotont arbete i kombination med ont varannan dag i kroppen 1995-2002



Källa: SCB och AV.

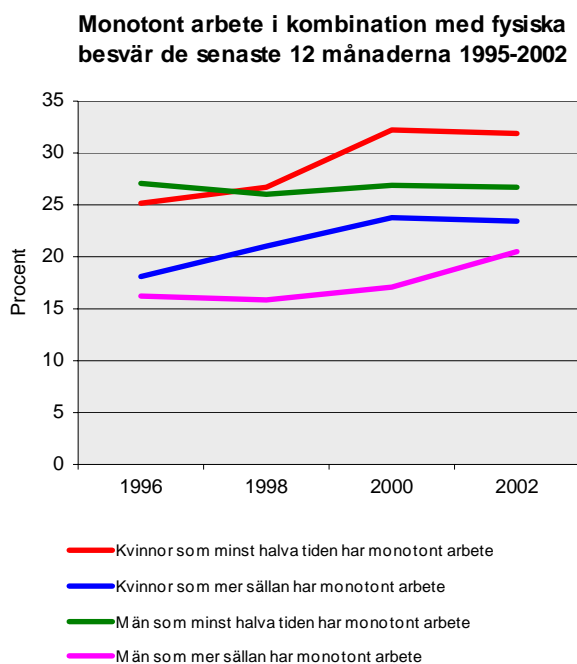
Utveckling av monotont arbete i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Monotont arbete	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	53,9	52,5	58,9	56,5
Mindre	37,2	38,5	42,1	40,7
<i>Oddskvot</i>	<i>1,98</i>	<i>1,76</i>	<i>1,97</i>	<i>1,90</i>
Män				
Minst halva tiden	43,2	44,4	43,9	44,1
Mindre	26,2	26,9	28,1	28,1
<i>Oddskvot</i>	<i>2,14</i>	<i>2,17</i>	<i>2,00</i>	<i>2,02</i>

Källa: SCB och AV.

Starka samband finns mellan monotont arbete minst halva arbetstiden och att ha ont i kroppen minst varannan dag efter arbetet. Sambandens styrka varierar inte under tidsperioden men är något starkare bland männen än bland kvinnorna. De starkaste sambanden (oddskvoter > 3.0) finns bland män som arbetade i offentlig sektor 2001/02 och 1995/96 samt bland äldre män 1997/98.

3.6.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet



Källa: SCB och AV.

Utveckling av monotont arbete i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Monotont arbete	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	25,2	26,7	32,2	31,9
Mindre	18,1	21,1	23,8	23,5
<i>Oddsquot</i>	1,53	1,36	1,51	1,52
Män				
Minst halva tiden	27,0	26,0	26,9	26,7
Mindre	16,2	15,8	17,0	20,5
<i>Oddsquot</i>	1,91	1,87	1,79	1,41

Källa: SCB och AV.

Måttliga samband finns mellan monotont arbete minst halva arbetstiden och fysiska besvär till följd av arbetet de senaste 12 månaderna som gjort det svårt att arbeta eller utföra dagligt hemarbete. Sambanden är ganska stabila över tid bland kvinnor men har minskat i styrka bland män under tidsperioden. De starkaste sambanden (oddsquoter > 2) finns bland medelålders och äldre män i början av perioden.

3.6.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

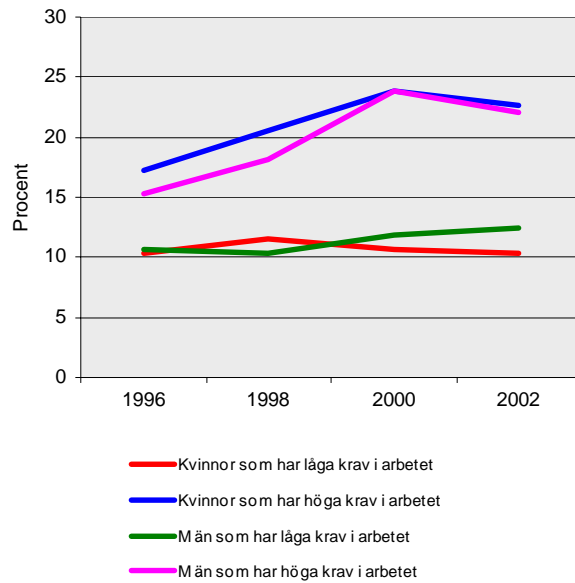
Varken bland män eller bland kvinnor kan några samband konstateras mellan monotont arbete minst halva arbetstiden och andra än fysiska besvär till följd av arbetet de senaste 12 månaderna.

3.7 Krav i arbetet

Här visas sambanden mellan dem som har höga krav i arbetet och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.7.1 Olust att gå till jobbet

Krav i arbetet i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav i arbetet i kombination med olust bland kvinnor och män

Krav i arbetet	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Höga krav	17,2	20,6	23,9	22,6
Låga krav	10,4	11,6	10,7	10,4
<i>Oddsquot</i>	1,80	1,98	2,61	2,52
Män				
Höga krav	15,4	18,2	23,8	22,0
Låga krav	10,7	10,3	11,8	12,5
<i>Oddsquot</i>	1,52	1,94	2,34	1,98

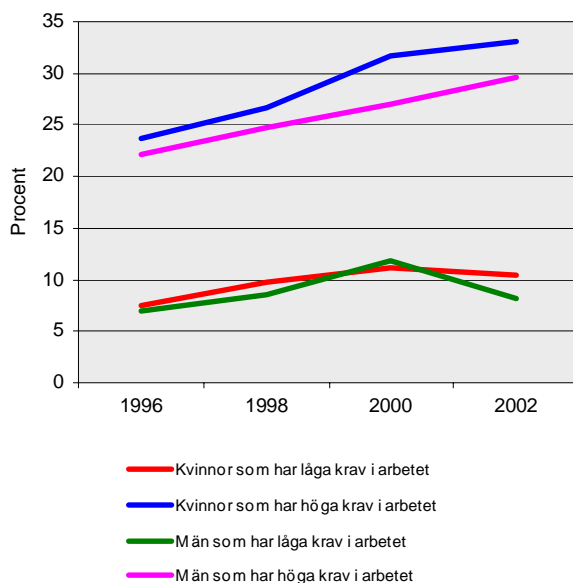
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har höga krav i arbetet och som varje vecka också känner olust att gå till jobbet har andelen ökat kontinuerligt fram till 2001/02. Sambanden mellan höga krav i arbetet och olust är starka. För män är utvecklingen likartad men sambanden är mer måttliga.

Sambanden mellan höga arbetskrav och olust är som starkast bland kvinnor 50 år eller äldre (oddsquot 3,6). Detta samband har legat konstant under perioden. För männen tycks inte åldern ha någon betydelse vad gäller sambandet mellan att känna höga krav i arbetet och olust.

3.7.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Krav i arbetet i kombination med
sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av krav i arbetet i kombination med
sovsvårigheter bland kvinnor och män**

Krav i arbetet	Sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Höga krav	23,7	26,7	31,6	33,1
Låga krav	7,6	9,7	11,1	10,4
<i>Oddskvot</i>	3,79	3,40	3,71	4,25
Män				
Höga krav	22,2	24,7	27,1	29,7
Låga krav	6,9	8,6	11,8	8,2
<i>Oddskvot</i>	3,86	3,50	2,76	4,70

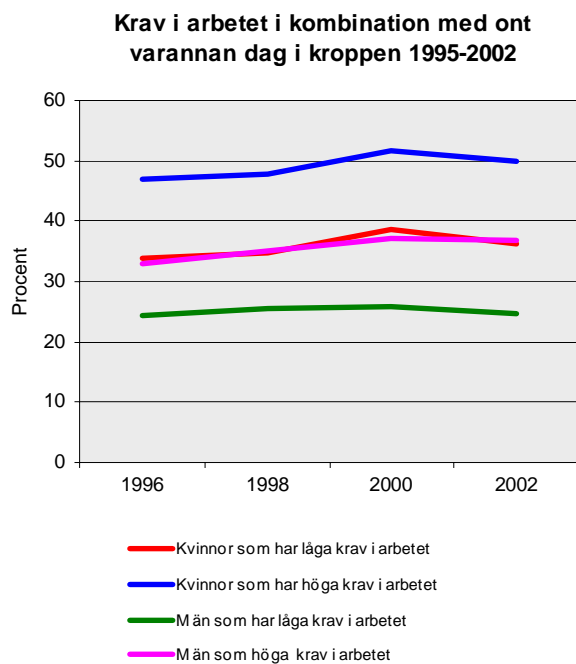
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har höga krav i arbetet och som varje vecka också har svårt att sova på grund av jobbet har andelen ökat kontinuerligt under perioden 1997/98 och 2001/02. Sambanden mellan höga krav i arbetet och sovsvårigheter är mycket starka. För män har utvecklingen varit likartad och sambanden är också starka.

Sambanden mellan höga arbetskrav och sovsvårigheter visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

Det starkaste sambandet (oddskvot > 5.0) finns bland män som arbetar inom den privata sektorn 2001/02.

3.7.3 Ont i kroppen



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav i arbetet i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Krav i arbetet	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Höga krav	47,1	47,9	51,8	49,8
Låga krav	33,7	34,8	38,5	36,2
<i>Oddsquot</i>	1,75	1,72	1,72	1,75
Män				
Höga krav	32,9	34,9	37,2	36,7
Låga krav	24,5	25,7	25,7	24,8
<i>Oddsquot</i>	1,51	1,55	1,71	1,76

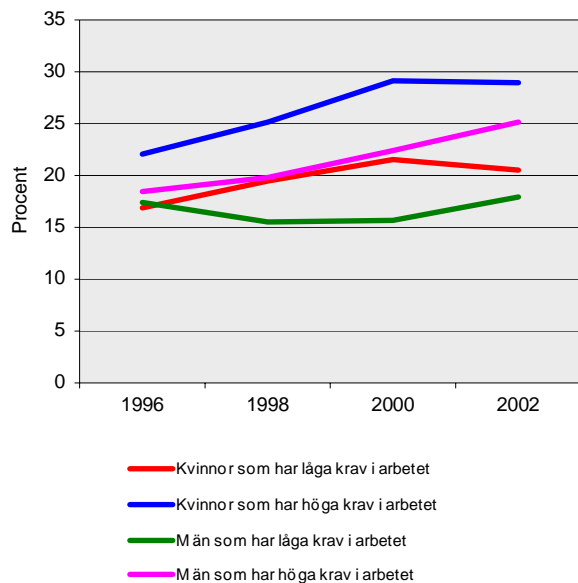
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har höga krav i arbetet och som varje vecka också har ont i kroppen har andelen legat relativt stabilt över åren. Sambanden mellan höga krav i arbetet och kroppsligt ont är måttliga. För män har utvecklingen fluktuerat över åren och även här är sambanden måttliga.

Sambanden mellan höga arbetskrav och kroppsligt ont visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.7.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Krav i arbetet i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav i arbetet i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Krav i arbetet	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Höga krav	22,0	25,2	29,1	28,94
Låga krav	16,9	19,5	21,5	20,57
<i>Oddskvot</i>	1,38	1,39	1,50	1,57
Män				
Höga krav	18,5	19,8	22,4	25,1
Låga krav	17,4	15,6	15,7	17,9
<i>Oddskvot</i>	1,08	1,34	1,55	1,54

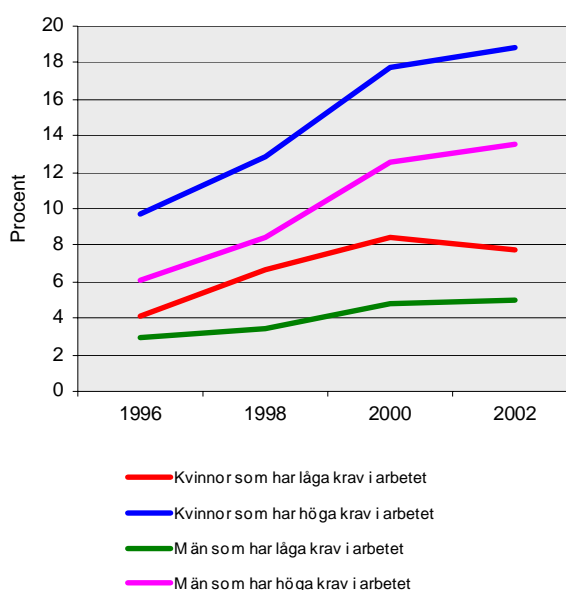
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har höga krav i arbetet och som de senaste 12 månaderna också fått fysiska besvär till följd av arbetet har andelen legat relativt stabilt över åren. Sambanden mellan höga krav i arbetet och fysiska besvär är måttliga. För män har andelen ökat under perioden och liksom för kvinnorna är sambanden mycket måttliga.

Sambanden mellan höga arbetskrav och fysiska besvär visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.7.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Krav i arbetet i kombination med andra besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av krav i arbetet i kombination med
andra besvär bland kvinnor och män**

Krav i arbetet	Andra besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Höga krav	9,7	12,8	17,7	18,8
Låga krav	4,1	6,6	8,4	7,8
<i>Oddsquot</i>	2,53	2,07	2,34	2,75
Män				
Höga krav	6,1	8,4	12,6	13,6
Låga krav	3,0	3,4	4,8	5,0
<i>Oddsquot</i>	2,11	2,61	2,82	3,01

Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har höga krav i arbetet och som de senaste 12 månaderna också fått andra besvär på grund av arbetet har andelen ökat under senare år. Sambanden mellan höga krav i arbetet och andra besvär är starka. Även för männen har andelen av icke fysiska besvär ökat över åren och liksom för kvinnorna är sambanden starka. Det är främst inom privat sektor som män 2001/02 påvisar starka samband mellan höga arbetskrav och andra besvär (oddsquot > 3,4).

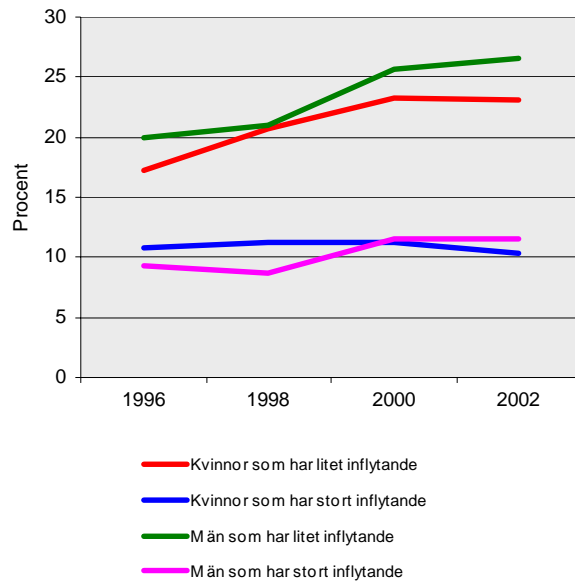
Sambanden mellan höga arbetskrav och andra arbetsrelaterade besvär visar att för kvinnor i åldern 50-64 är sambanden starkare än det är inom andra åldrar (oddsquot > 3). För män gäller inte något sådant samband.

3.8 Inflytande i arbetet

Här visas sambanden mellan dem som har litet inflytande i arbetet och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.8.1 Olust att gå till jobbet

Inflytande i arbetet i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av litet inflytande arbetet i kombination med olust bland kvinnor och män

Inflytande i arbetet	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	17,3	20,7	23,2	23,1
Stort inflytande	10,7	11,2	11,3	10,4
<i>Oddsquot</i>	1,74	2,06	2,39	2,59
Män				
Litet inflytande	19,9	21,1	25,6	26,5
Stort inflytande	9,2	8,8	11,5	11,5
<i>Oddsquot</i>	2,44	2,78	2,65	2,77

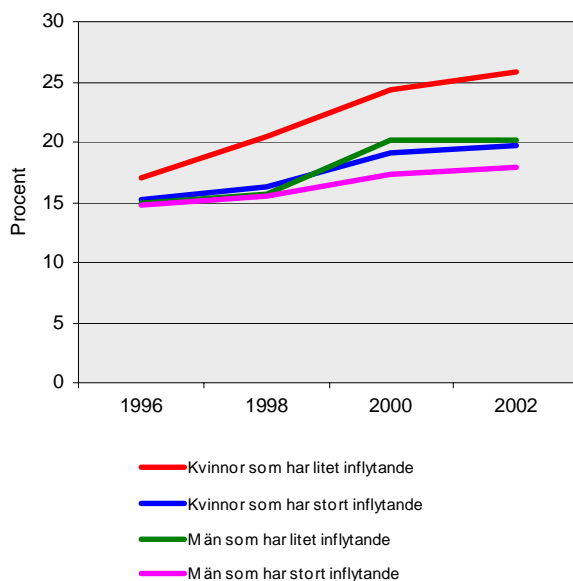
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har litet inflytande över sitt arbete och som varje vecka också känner olust att gå till jobbet har andelen ökat kontinuerligt fram till 2001/02. Sambanden mellan litet eget inflytande i arbetet och olust är starka. För män är utvecklingen likartad men sambanden är starkare.

Sambanden mellan bristande inflytande och olust visar inte på några olikheter vad gäller ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.8.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

**Inflytande i arbetet i kombination med
sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet 1995-2002**



Källa: SCB och AV.

Utveckling av litet inflytande arbetet i kombination med sovsvårigheter bland kvinnor och män

Inflytande i arbetet	Sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	17,0	20,5	24,4	25,8
Stort inflytande	15,3	16,3	19,1	19,7
<i>Oddsquot</i>	<i>1,14</i>	<i>1,32</i>	<i>1,37</i>	<i>1,41</i>
Män				
Litet inflytande	14,9	15,7	20,2	20,2
Stort inflytande	14,8	15,6	17,3	17,9
<i>Oddsquot</i>	<i>1,01</i>	<i>1,01</i>	<i>1,21</i>	<i>1,16</i>

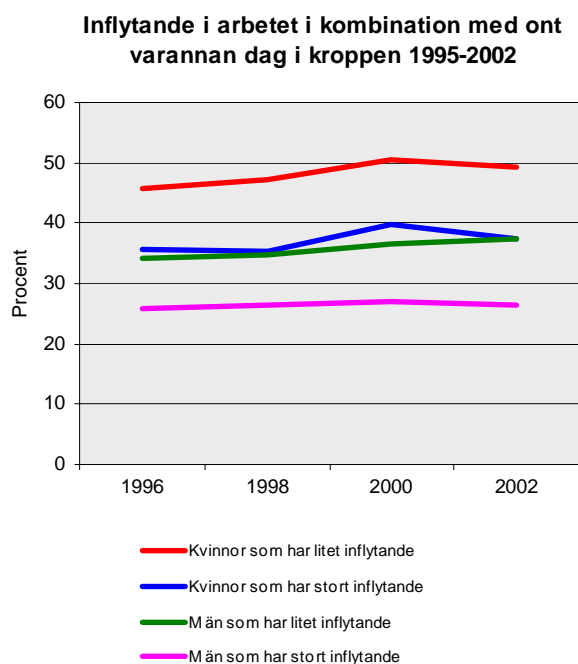
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har litet inflytande över sitt arbete och som varje vecka också har svårt att sova på grund av jobbet har andelen ökat kontinuerligt under perioden 1995/96 och 2001/02. Sambanden mellan litet inflytande i arbetet och sovsvårigheter är svaga men har ökat något under perioden.

För män har utvecklingen varit likartad men sambanden är än svagare.

Sambanden mellan litet inflytande och sovsvårigheter visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.8.3 Ont i kroppen



Källa: SCB och AV.

Utveckling av litet inflytande arbetet i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Inflytande i arbetet	Ont i kroppen varannan dag			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	45,9	47,2	50,5	49,4
Stort inflytande	35,8	35,2	39,8	37,4
<i>Oddsquot</i>	1,52	1,64	1,55	1,64
Män				
Litet inflytande	34,3	34,7	36,5	37,4
Stort inflytande	25,8	26,4	27,0	26,4
<i>Oddsquot</i>	1,50	1,48	1,55	1,66

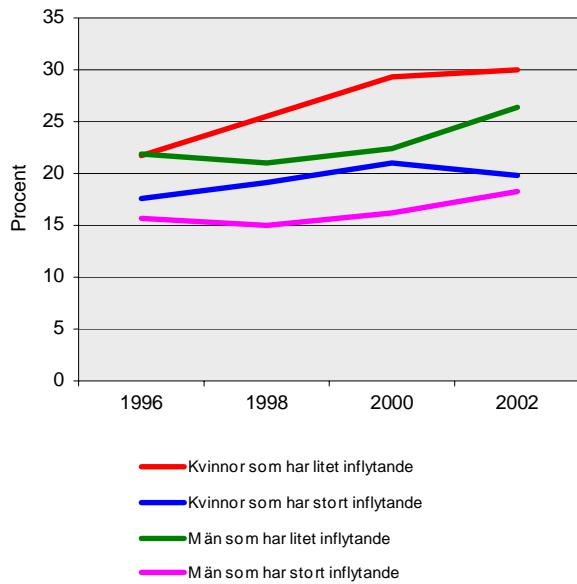
Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har litet inflytande över sitt arbete och som varje vecka också har ont i kroppen har andelen legat relativt stabil under perioden 1995/96 och 2001/02. Sambanden mellan litet inflytande i arbetet och kroppsligt ont är måttliga. För män har utvecklingen varit likartad.

Sambanden mellan litet inflytande och kroppsligt ont visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.8.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Inflytande i arbetet i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av litet inflytande arbetet i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

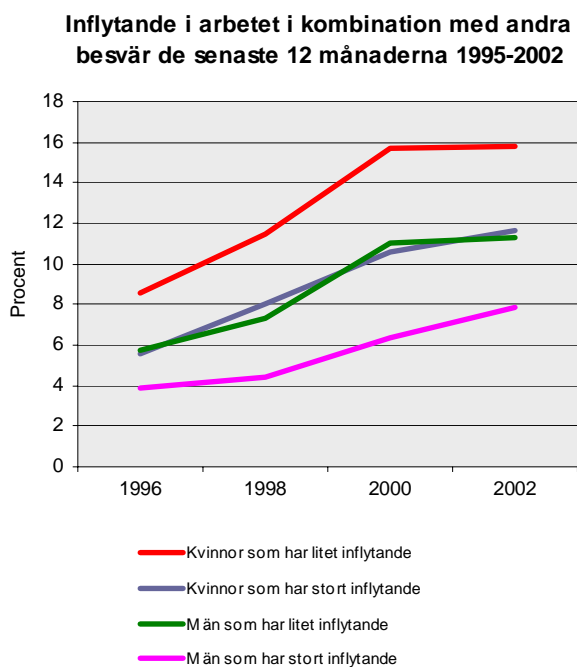
Inflytande i arbetet	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	21,8	25,5	29,3	29,9
Stort inflytande	17,5	19,1	21,1	19,8
<i>Oddsquot</i>	1,31	1,45	1,55	1,73
Män				
Litet inflytande	22,0	21,1	22,4	26,4
Stort inflytande	15,7	14,9	16,2	18,3
<i>Oddsquot</i>	1,51	1,52	1,50	1,60

Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har litet inflytande över sitt arbete och som de senaste 12 månaderna också fått fysiska besvär till följd av arbetet har andelen ökat under senare år. Sambanden mellan litet inflytande i arbetet och fysiska besvär är måttliga. Även för män har andelen ökat och sambanden är måttliga.

Sambanden mellan litet inflytande och fysiska besvär visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.8.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av litet inflytande arbetet i kombination
med andra besvär bland kvinnor och män**

Inflytande i arbetet	Andra besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	8,5	11,5	15,8	15,8
Stort inflytande	5,6	8,0	10,6	11,7
<i>Oddsquot</i>	1,58	1,49	1,58	1,42
Män				
Litet inflytande	5,8	7,3	11,1	11,3
Stort inflytande	3,9	4,5	6,3	7,9
<i>Oddsquot</i>	1,50	1,70	1,84	1,50

Källa: SCB och AV.

För kvinnor som har litet inflytande över sitt arbete och som de senaste 12 månaderna också fått andra besvär till följd av arbetet har andelen fluktuerat över åren. Sambanden mellan litet inflytande i arbetet och andra besvär är svaga till måttliga.

För män är utvecklingen likartad men sambanden är något starkare.

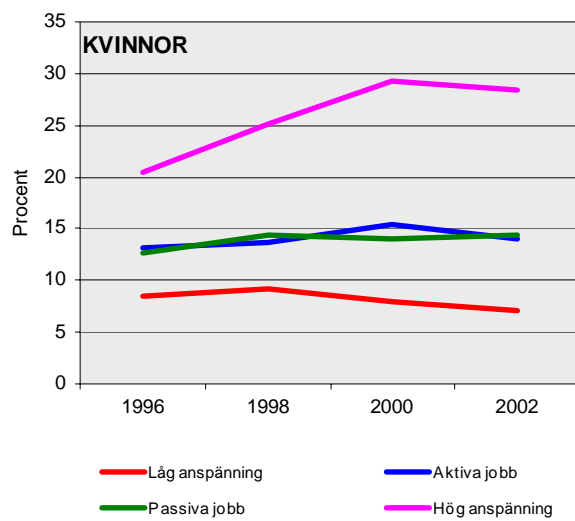
Sambanden mellan litet inflytande och andra besvär visar inte på några skillnader sett till ålder. Detta gäller både för kvinnor och män.

3.9 Kombinationen av krav och kontroll (hög/låg anspänning, aktiva/passiva jobb)

Här utgör exponeringen kombinationer av arbetskrav och kontroll (inflytande). För varje kombination visas sambandet med olust, sömnsvärigheter, kroppsligt ont samt fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

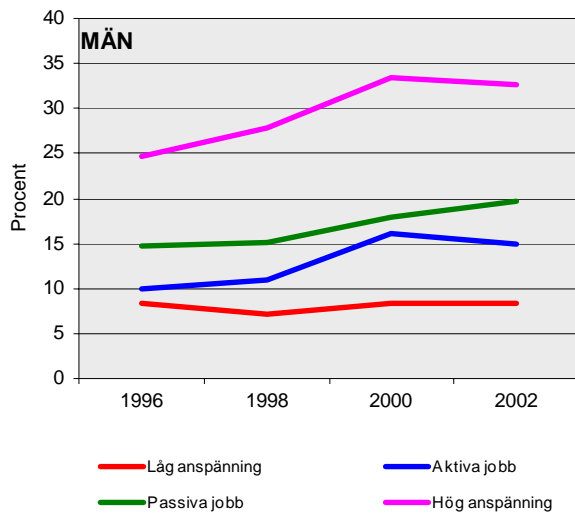
3.9.1 Olust att gå till jobbet

Krav och kontroll i arbetet i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Krav och kontroll i arbetet i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav och kontroll i kombination med olust bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	8,6	9,3	7,9	7,1
Aktiva jobb	13,2	13,8	15,5	14,0
Passiva jobb	12,7	14,4	14,1	14,4
Hög anspänning	20,5	25,1	29,3	28,5
Män				
Låg anspänning	8,4	7,2	8,4	8,4
Aktiva jobb	10,0	10,9	16,1	14,9
Passiva jobb	14,7	15,2	18,0	19,8
Hög anspänning	24,7	27,8	33,5	32,7

De fetmarkerade siffrorna i tabellen anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

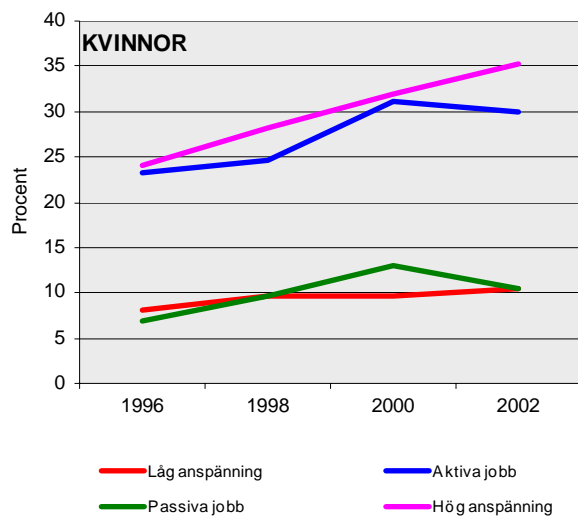
Källa: SCB och AV.

Bland kvinnor som arbetar under hög anspänning, dvs. som har stora arbetskrav på sig och litet inflytande över sin arbetsituation, är det vanligt att man känner olust när man går till jobbet. Minst vanligt med olust är det bland dem som tvärtom har små arbetskrav och stort inflytande. Kvinnor som arbetar under hög anspänning upplever i allt större utsträckning olust när de går till arbetet, en ökning från ca 20 till ca 30 procent. För övriga grupper är andelen med olust ganska oförändrad sedan mitten av nittiotalet. Tidigare har visats att hög anspänning blivit något vanligare bland kvinnor och att andelen med olust också ökat något.

Även bland män är olusten inför arbetet särskilt vanlig när man arbetar under hög anspänning, och det är särskilt i denna grupp som olusten ökat. Till skillnad från vad som gäller för kvinnorna ökar dessutom olusten även bland dem med aktivt arbete och passivt arbete. Endast bland dem som har låg anspänning är olusten lika ovanlig som tidigare.

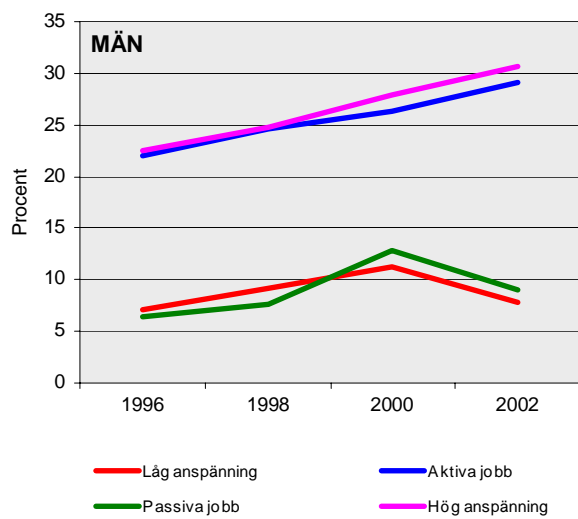
3.9.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Krav och kontroll i arbetet i kombination med sovsvårigheter varje vecka för att gå till jobbet. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Krav och kontroll i arbetet i kombination med sovsvårigheter varje vecka för att gå till jobbet. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav och kontroll i kombination med sovsårigheter bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	8,1	9,7	9,6	10,4
Aktiva jobb	23,2	24,6	31,1	30,0
Passiva jobb	6,8	9,6	12,9	10,5
Hög anspänning	24,1	28,1	32	35,2
Män				
Låg anspänning	7,1	9,1	11,3	7,8
Aktiva jobb	22,0	24,6	26,4	29,0
Passiva jobb	6,4	7,7	12,8	9,0
Hög anspänning	22,6	24,8	27,8	30,6

De fetmarkerade siffrorna i tabellen anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Sömnp Problemen är vanligast bland dem som arbetar med hög anspänning eller har aktiva jobb. I dessa grupper har sömnsvårigheterna ökat från redan höga nivåer. Dessa kategorier har det gemensamt att arbetskraven är höga men de skiljs åt genom graden av inflytande. Det förefaller dock inte ha någon betydelse för sömnsvårigheterna.

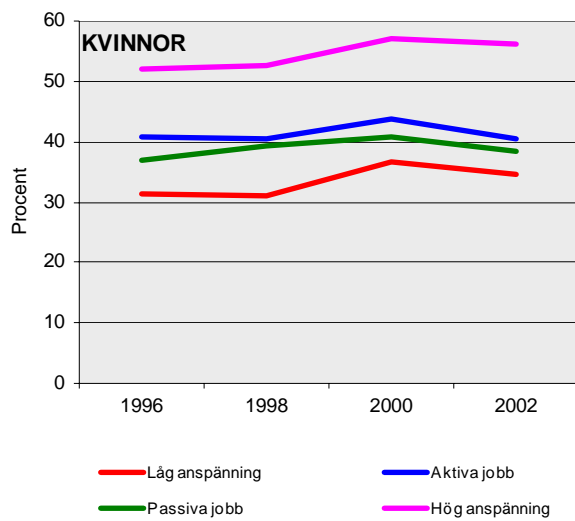
Arbete med låg anspänning och passiva jobb medför betydligt mindre risk för sömnp Problemen, men även bland dem med passiva jobb finns en signifikant ökning.

Bland män är situationen mycket likartad kvinnornas.

I avsnitt 2.2 har visats att andelen med sömnsvårigheter eventuellt har slutat öka. För några kategorier kan här kanske en utplaning eller t.o.m. en minskning ansas. Någon minskning är dock sannolikt *inte* fallet bland kvinnor och män med hög anspänning och bland män med aktiva jobb.

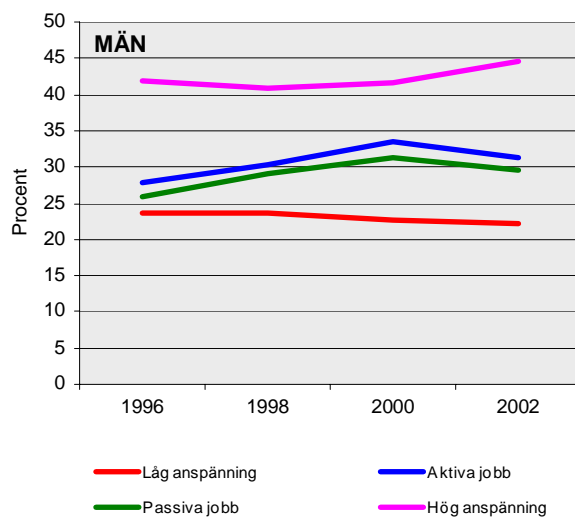
3.9.3 Ont i kroppen

Krav och kontroll i arbetet i kombination med ont varannan dag i kroppen. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Krav och kontroll i arbetet i kombination med ont varannan dag i kroppen. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav och kontroll i kombination med kroppsligt ont bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Ont i kroppen varannan dag			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	31,2	31,0	36,7	34,5
Aktiva jobb	40,9	40,6	43,7	40,5
Passiva jobb	37,0	39,4	40,7	38,3
Hög anspänning	52,0	52,7	57,0	56,2
Män				
Låg anspänning	23,7	23,6	22,6	22,1
Aktiva jobb	27,8	30,3	33,5	31,3
Passiva jobb	26,0	29,1	31,4	29,6
Hög anspänning	41,9	41,0	41,7	44,7

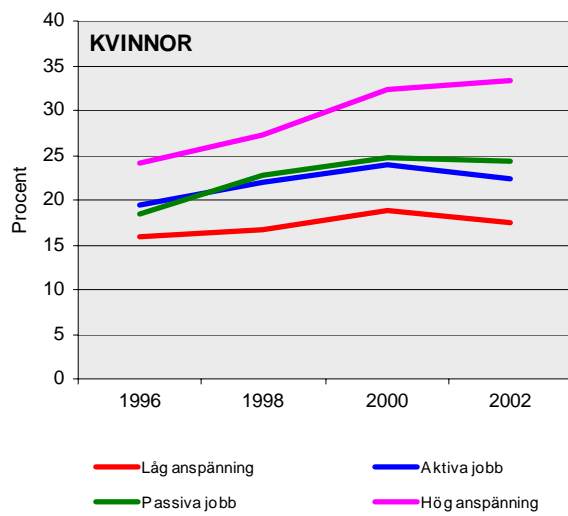
De fetmarkerade siffrorna i tabellen anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

För både kvinnor och män är andelen som har ont i kroppen minst varannan dag klart störst bland dem som arbetar under hög anspänning. Höga arbetskrav kan förväntas innebära såväl hög arbetsintensitet som stor arbetsmängd. Litet inflytande kan i detta sammanhang innebära att man på olika sätt inte kan anpassa arbetssituationen så att man minskar påfrestningarna, t.ex. genom att ta pauser. Endast en signifikant förändring kan noteras. Ont i kroppen har blivit något vanligare bland kvinnor med hög anspänning.

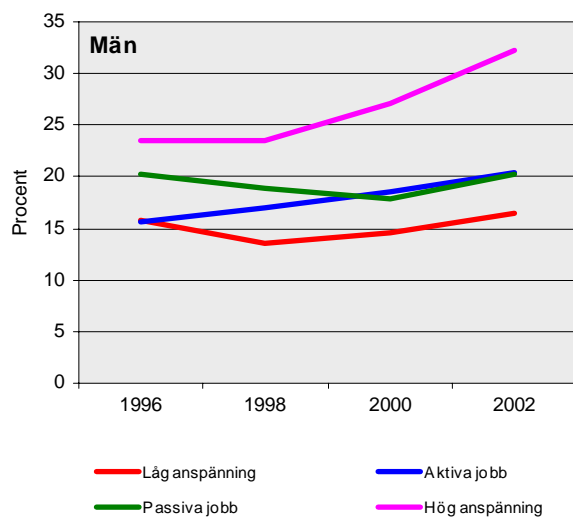
3.9.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Krav och kontroll i arbetet i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Krav och kontroll i arbetet i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav och kontroll i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	15,9	16,8	18,9	17,5
Aktiva jobb	19,4	22,0	23,9	22,4
Passiva jobb	18,4	22,8	24,7	24,3
Hög anspänning	24,2	27,3	32,4	33,4
Män				
Låg anspänning	15,9	13,5	14,5	16,5
Aktiva jobb	15,6	16,9	18,6	20,3
Passiva jobb	20,2	18,9	17,9	20,2
Hög anspänning	23,6	23,6	27,2	32,3

De fetmarkerade siffrorna i tabellen anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

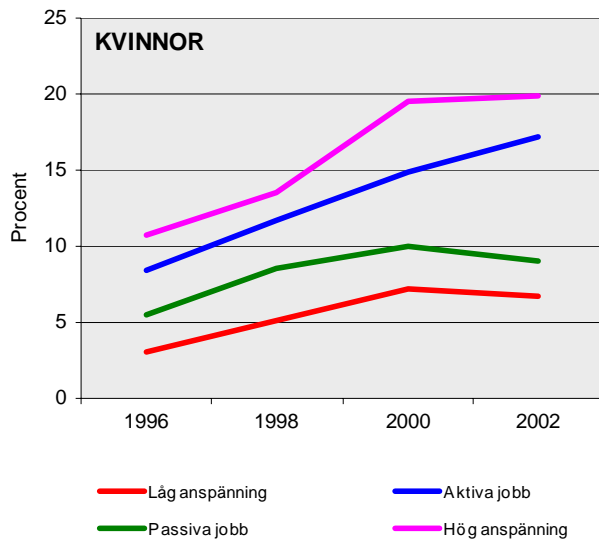
Källa: SCB och AV.

Kvinnors fysiska besvär är störst bland dem som arbetar under hög anspänning. I denna grupp ökar också de fysiska besvären. De ökar även bland dem som har s.k. passiva arbeten. Dessa är relativt ofta ensidiga.

Även bland män är fysiska besvär vanligast för dem som arbetar under hög anspänning, och besvärens ökning är markant och fortgår. Även i aktiva arbeten och arbeten med låg anspänning har de fysiska besvären ökat.

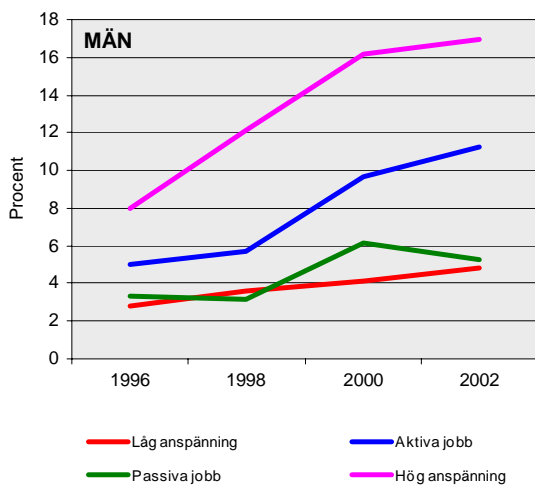
3.9.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Krav och kontroll i arbetet i kombination med andra besvär de senaste 12 månaderna. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Krav och kontroll i arbetet i kombination med andra besvär de senaste 12 månaderna. 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av krav och kontroll i kombination med andra besvär bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Andra besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	3,0	5,1	7,2	6,7
Aktiva jobb	8,5	11,7	14,9	17,2
Passiva jobb	5,5	8,5	10,0	9,0
Hög anspänning	10,7	13,6	19,5	19,9
Män				
Låg anspänning	2,8	3,6	4,1	4,8
Aktiva jobb	5,0	5,7	9,7	11,3
Passiva jobb	3,3	3,2	6,2	5,2
Hög anspänning	8,0	12,1	16,1	17,0

De fetmarkerade siffrorna i tabellen anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Med *andra besvär* menas sådana besvär som inte är kroppsliga och som kan vara en följd av stress i arbetet, arbetets innehåll, dåliga relationer på arbetsplatsen etc. Ordet "psykiska" har undvikits men det är i princip sådana besvär och illamående som det handlar om. Sådana besvär har totalt sett blivit vanligare bland såväl kvinnor som män.

Bland kvinnor är sådana andra besvär vanligast bland dem som har hög anspänning och aktiva jobb. I samtliga grupper har en ökning skett sedan mitten av nittiotalet.

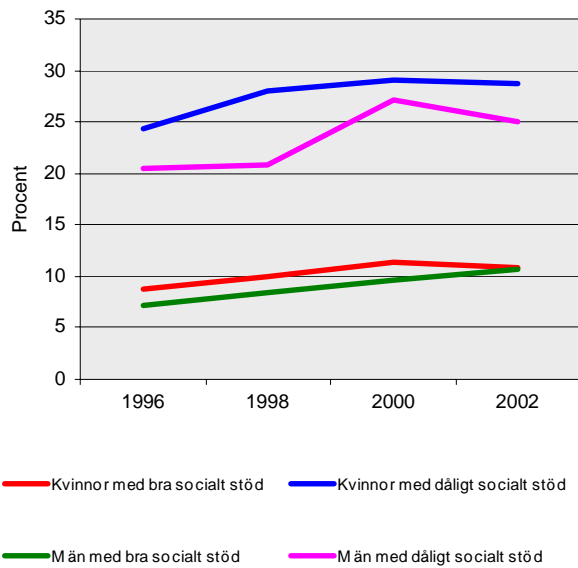
Andelen med andra besvär är lägre bland män än bland kvinnor. I övrigt är förhållandena likartade. Dock skiljer de med hög anspänning ut sig tydligare med särskilt stor andel besvär.

3.10 Socialt stöd i arbetet

Här visas sambanden mellan dem som har bristande socialt stöd i arbetet och som också känner olust, har sovsvårigheter, har kroppsligt ont samt fått fysiska eller andra besvär till följd av arbetet.

3.10.1 Olust att gå till jobbet

Socialt stöd i arbetet i kombination med olust varje vecka för att gå till jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination med olust bland kvinnor och män

Socialt stöd i arbetet	Känner varje vecka olust att gå till jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Dåligt stöd	24,3	28,0	29,0	28,6
Bra stöd	8,7	9,9	11,3	10,9
<i>Oddsquot</i>	3,36	3,53	3,20	3,28
Män				
Dåligt stöd	20,5	20,9	27,2	25,0
Bra stöd	7,3	8,4	9,6	10,7
<i>Oddsquot</i>	3,30	2,88	3,54	2,78

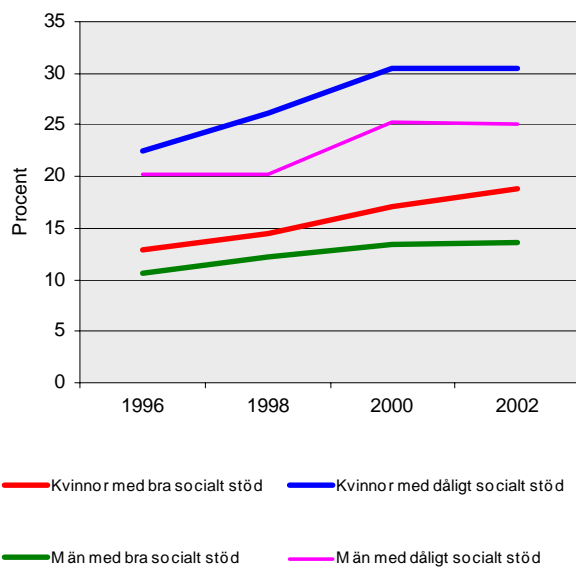
Källa: SCB och AV.

Andelen kvinnor med dåligt socialt stöd i arbetet och som varje vecka också känner olust att gå till jobbet har legat relativt stabil mellan 1997/98 och 2001/02. Sambanden mellan bristande socialt stöd i arbetet och olust varje vecka är starka. Männens andel har minskat något sedan 1999/00, och även här är sambanden starka mellan dåligt stöd och olust varje vecka.

Bland män, är det bland de unga männen, som det starkaste sambandet finns (oddsquot > 4,0). Detta samband gäller för alla år.

3.10.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Socialt stöd i arbetet i kombination med sovsvårigheter varje vecka p.g.a. jobbet 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination med sovsvårigheter bland kvinnor och män

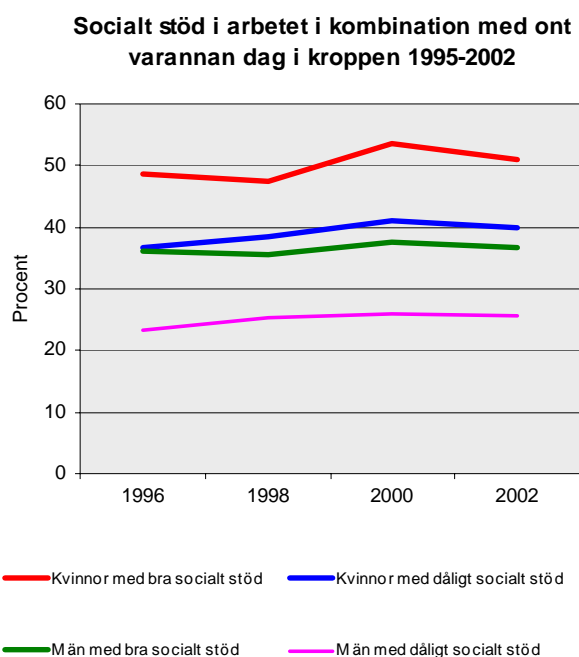
Socialt stöd i arbetet	Sovsvårigheter varje vecka på grund av jobbet			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Dåligt stöd	22,4	26,1	30,5	30,5
Bra stöd	13,0	14,5	17,1	18,8
<i>Oddskvot</i>	<i>1,94</i>	<i>2,09</i>	<i>2,13</i>	<i>1,90</i>
Män				
Dåligt stöd	20,2	20,2	25,3	25,1
Bra stöd	10,6	12,3	13,5	13,5
<i>Oddskvot</i>	<i>2,13</i>	<i>1,81</i>	<i>2,18</i>	<i>2,15</i>

Källa: SCB och AV.

Andelen kvinnor med dåligt socialt stöd i arbetet och som varje vecka också har svårt att sova på grund av arbetet har legat stabil mellan 1997/98 och 2001/02. Sambanden mellan bristande stöd i arbetet och sovsvårigheter varje vecka är starka. Män uppvisar en likartad utveckling och även här är sambanden starka mellan dåligt stöd och sovsvårigheter varje vecka.

Sambanden mellan bristande socialt stöd i arbetet och sovsvårigheter visar inte varken för kvinnor eller män på några olikheter vad gäller ålder.

3.10.3 Ont i kroppen



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination
med kroppsligt ont bland kvinnor och män**

Socialt stöd i arbetet	Ont varannan dag i kroppen			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Dåligt stöd	48,7	47,5	53,5	51,0
Bra stöd	36,8	38,4	41,1	39,8
<i>Oddsquot</i>	1,63	1,45	1,65	1,57
Män				
Dåligt stöd	36,0	35,5	37,4	36,6
Bra stöd	23,2	25,5	25,8	25,7
<i>Oddsquot</i>	1,86	1,61	1,72	1,67

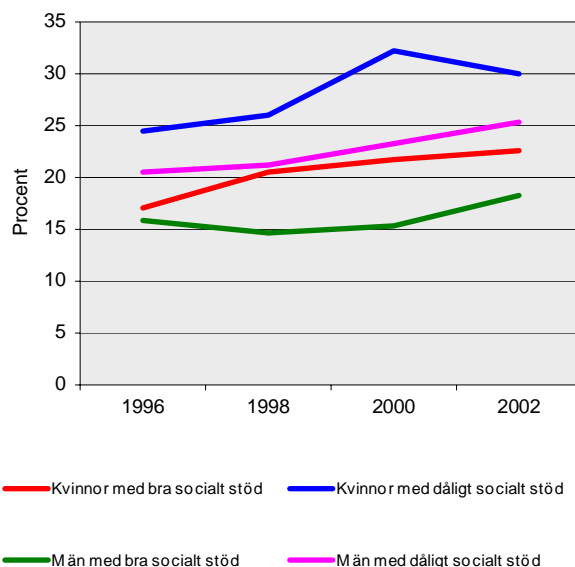
Källa: SCB och AV.

Andelen kvinnor med dåligt socialt stöd i arbetet och som varannan dag också har ont i kroppen har fluktuerat över åren. Sambanden mellan bristande stöd i arbetet och kroppsligt ont varannan dag är måttliga. Män uppvisar en likartad utveckling och även här är sambanden måttliga mellan dåligt stöd och kroppsligt ont.

Sambanden mellan dåligt socialt stöd i arbetet och kroppsligt ont visar inte varken för kvinnor eller män på några olikheter vad gäller ålder.

3.10.4 Fysiska besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Socialt stöd i arbetet i kombination med fysiska besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination med fysiska besvär bland kvinnor och män

Socialt stöd i arbetet	Fysiska besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Dåligt stöd	24,5	26,1	32,2	30,0
Bra stöd	17,2	20,5	21,8	22,6
<i>Oddsquot</i>	1,56	1,36	1,71	1,47
Män				
Dåligt stöd	20,6	21,2	23,2	25,3
Bra stöd	15,9	14,6	15,3	18,2
<i>Oddsquot</i>	1,37	1,57	1,68	1,52

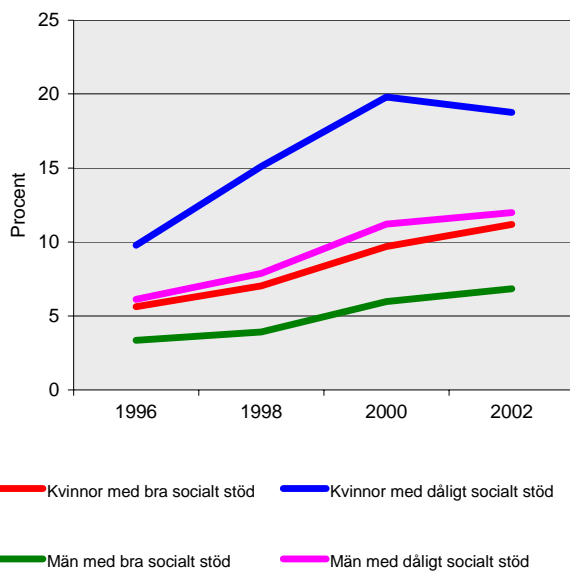
Källa: SCB och AV.

Andelen kvinnor med dåligt socialt stöd i arbetet och som de senaste 12 månaderna fått fysiska besvär till följd av arbetet har fluktuerat över åren. Sambanden mellan bristande stöd i arbetet och fysiska besvär är måttliga. Män uppvisar en likartad utveckling och även här är sambanden måttliga mellan dåligt stöd och fysiska besvär.

Sambanden mellan dåligt socialt stöd i arbetet och fysiska besvär visar inte varken för kvinnor eller män på några olikheter vad gäller ålder.

3.10.5 Andra besvär de senaste 12 månaderna till följd av arbetet

Socialt stöd i arbetet i kombination med andra besvär de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination med andra besvär bland kvinnor och män

Socialt stöd i arbetet	Andra besvär de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Dåligt stöd	9,8	15,1	19,8	18,8
Bra stöd	5,6	7,0	9,7	11,2
<i>Oddsquot</i>	1,82	2,35	2,30	1,83
Män				
Dåligt stöd	6,1	7,9	11,2	12,0
Bra stöd	3,3	3,9	6,0	6,9
<i>Oddsquot</i>	1,89	2,09	1,99	1,85

Källa: SCB och AV.

Andelen kvinnor med dåligt socialt stöd i arbetet och som de senaste 12 månaderna fått andra besvär till följd av arbetet har fluktuerat över åren. Sambanden mellan bristande socialt stöd i arbetet och andra besvär är relativt starka. Män uppvisar en likartad utveckling och även här är sambanden relativt starka mellan dåligt stöd och andra besvär. Sambanden mellan dåligt socialt stöd i arbetet och andra besvär visar inte varken för kvinnor eller män på några olikheter vad gäller ålder.

Kort sammanfattning av kapitel 3

Ont i kroppen minst varannan dag efter arbetet.

Kvinnor som har ett arbete som innebär tunga lyft flera om dagen har mer än fördubblad risk jämfört med dem som inte lyfter tungt, att också få ont minst varannan dag i kroppen efter arbetet. För män är risken tre gånger så hög. Sambanden mellan tunga lyft och kroppsligt ont är starka.

Sambanden med *ont i kroppen* är också starka eller mycket starka för

- arbete i framåtlutad ställning
- vriden arbetsställning
- arbete med upplyfta händer

- arbete med upprepade arbetsmoment
- monotont arbete minst halva arbetstiden

Sambanden med *olust* är starka eller mycket starka för

- vriden arbetsställning
- arbete med upplyfta händer
- höga krav i arbetet
- litet eget inflytande i arbetet
- bristande socialt stöd i arbetet och olust

Sambanden med *sovsvårigheter* är starka eller mycket starka för

- höga krav i arbetet
- bristande socialt stöd i arbetet

Sambanden med *fysiska besvär* är starka eller mycket starka för

- arbete i framåtlutad ställning
- vriden arbetsställning
- arbete med upplyfta händer

Sambanden med *andra besvär* är starka eller mycket starka för

- höga krav i arbetet
- bristande socialt stöd i arbetet

De som arbetar under hög anspänning uppger i högre grad än andra olust, sovsvårigheter, fysiska och andra besvär, men inte i högre grad ont i kroppen.

Arbetsrelaterade besvär totalt sett har blivit vanligare sedan mitten av nittiotalet. En rad samband mellan exponeringar och ohälsa har konstaterats. Vi har visat att de undersökta arbetsmiljöfaktorerna vid varje undersökningstillfälle förklarar ungefär lika mycket av besvären. Det finns dock några tendenser till förändringar. Arbetsställningarna har fått en något mindre betydelse både beträffande fysiska besvär och ont i kroppen. Beträffande olust och andra besvär än fysiska har höga krav i arbetet fått en ökande betydelse.

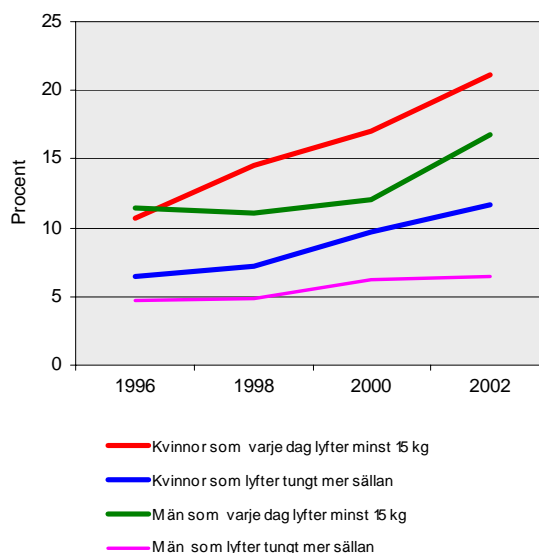
4 Sambandet mellan exponering och sjukfrånvaro

I detta kapitel visas samband mellan de olika exponeringsvariablerna och arbetsrelaterad sjukfrånvaro.

4.1 Lyfter minst 15 kg flera gånger dagligen

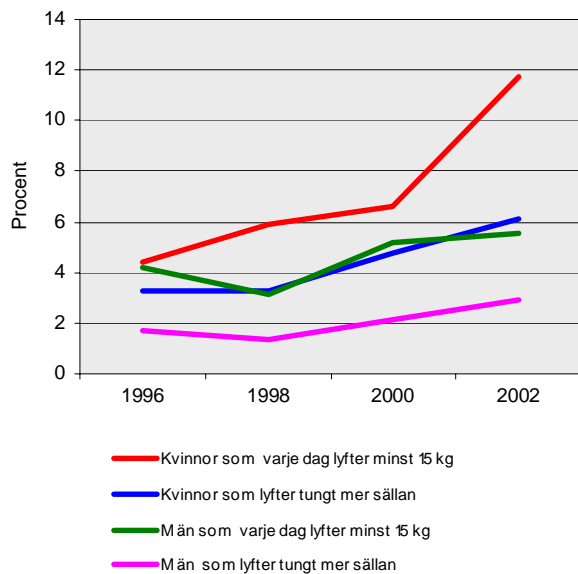
Här visas sambanden mellan dem som flera gånger dagligen måste lyfta minst 15 kg och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

**Tunga lyft i kombination med sjukfrånvaro
totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002**



Källa: SCB och AV

Tunga lyft i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av tunga lyft i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Lyfter minst 15 kg	Sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje dag	10,8	14,6	17,1	21,1
Mindre	6,4	7,2	9,7	11,7
Oddskvot	1,76	2,21	1,91	2,02
Män				
Varje dag	11,4	11,1	12,0	16,9
Mindre	4,7	4,8	6,2	6,5
Oddskvot	2,61	2,47	2,07	2,93

Källa: SCB och AV

Måttliga till starka samband finns mellan att lyfta tungt i arbetet och att vara sjukfrånvarande på grund av arbetsförhållandena och sambanden är starkare bland män än bland kvinnor. För både kvinnor och män har sambanden ökat i styrka under perioden. Starkast

samband finner vi bland unga män 1997/98. Bland kvinnor är sambanden något starkare inom privat sektor.

Utveckling av tunga lyft i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Lyfter minst 15 kg	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje dag	4,4	5,9	6,6	11,7
Mindre	3,2	3,3	4,8	6,1
<i>Oddsquot</i>	1,37	1,85	1,42	2,03
Män				
Varje dag	4,2	3,1	5,2	5,5
Mindre	1,7	1,4	2,1	2,9
<i>Oddsquot</i>	2,57	2,32	2,55	1,97

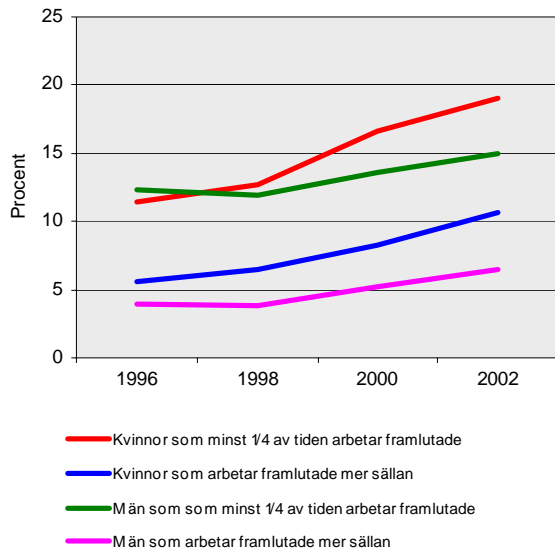
Källa: SCB och AV

Vad gäller arbetsrelaterad sjukfrånvaro 5 veckor eller mer så är sambanden starkare bland män än bland kvinnor. Sambanden har dock ökat under perioden för kvinnor medan de gått ned något för männen.

4.2 Framlutad arbetsställning

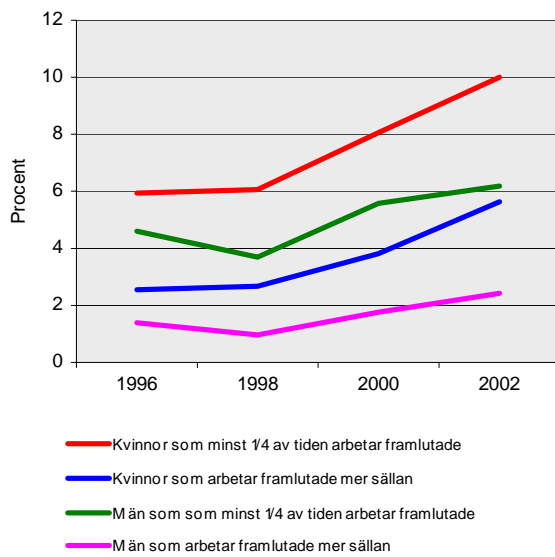
Här visas sambanden mellan dem som arbetar i framlutad arbetsställning utan stöd för händer eller armar och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

Framlutad arbetsställning i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Framlutad arbetsställning i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av framlutad arbetsställning i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Framlutad arbetsställning	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	11,5	12,7	16,6	19,1
Mindre	5,6	6,5	8,3	10,7
Oddsquot	2,20	2,11	2,22	1,98
Män				
Minst 1/4 av tiden	12,3	12,0	13,6	15,0
Mindre	3,9	3,9	5,2	6,4
Oddsquot	3,46	3,39	2,87	2,57

Källa: SCB och AV

Starka samband finns mellan arbetsrelaterad sjukfrånvaro och att arbeta i framätlutad arbetsställning. Sambanden är starkare bland män än bland kvinnor men har minskat under perioden. Höga samband (oddsquoter > 4) finner vi bland äldre män i början av perioden och bland unga kvinnor 1999/00.

Utveckling av framlutad arbetsställning i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Framlutad arbetsställning	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	5,9	6,1	8,1	10,0
Mindre	2,6	2,7	3,8	5,7
Oddsquot	2,38	2,38	2,23	1,86
Män				
Minst 1/4 av tiden	4,6	3,7	5,6	6,2
Mindre	1,4	1,0	1,7	2,4
Oddsquot	3,35	3,90	3,34	2,66

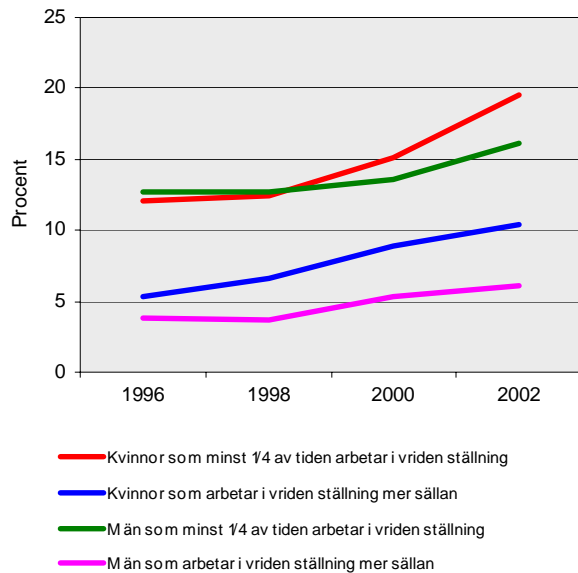
Källa: SCB och AV

Sambanden mellan framätlutad arbetsställning och lång sjukfrånvaro är starka, starkare för män än för kvinnor. Sambanden har minskat i styrka under perioden på samma sätt som den totala arbetsrelaterade sjukfrånvaron.

4.3 Vriden arbetsställning

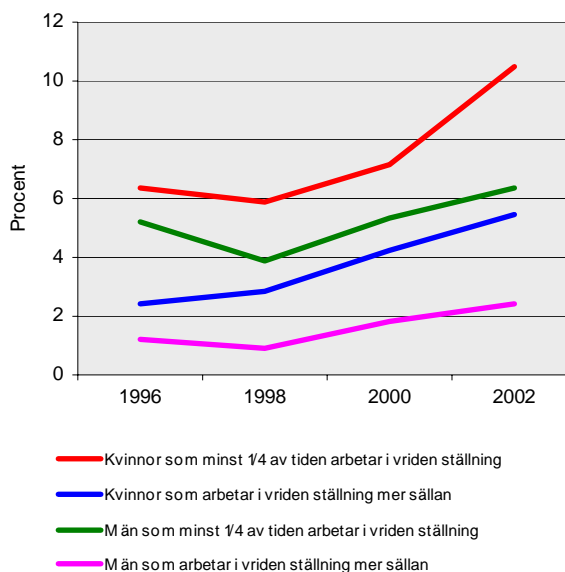
Här visas sambanden mellan dem som arbetar i vriden arbetsställning och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

Vriden arbetsställning i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Vriden arbetsställning i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av vriden arbetsställning i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Vriden arbetsställning	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	12,0	12,4	15,2	19,5
Mindre	5,4	6,6	8,9	10,4
<i>Oddsquot</i>	2,41	2,01	1,82	2,10
Män				
Minst 1/4 av tiden	12,7	12,6	13,6	16,2
Mindre	3,8	3,6	5,3	6,1
<i>Oddsquot</i>	3,66	3,83	2,81	2,99

Källa: SCB och AV

Sambanden mellan vriden arbetsställning och arbetsrelaterad sjukfrånvaro är starka, starkare bland kvinnor än män, men har minskat för männen under perioden. Starkast samband (oddsquoter > 4) finner vi bland äldre och medelålders män i början av perioden.

Utveckling av vriden arbetsställning i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Vriden arbetsställning	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	6,4	5,9	7,2	10,5
Mindre	2,4	2,8	4,2	5,4
<i>Oddskvot</i>	2,76	2,15	1,75	2,04
Män				
Minst 1/4 av tiden	5,2	3,9	5,4	6,4
Mindre	1,2	0,9	1,8	2,4
<i>Oddskvot</i>	4,40	4,27	3,09	2,73

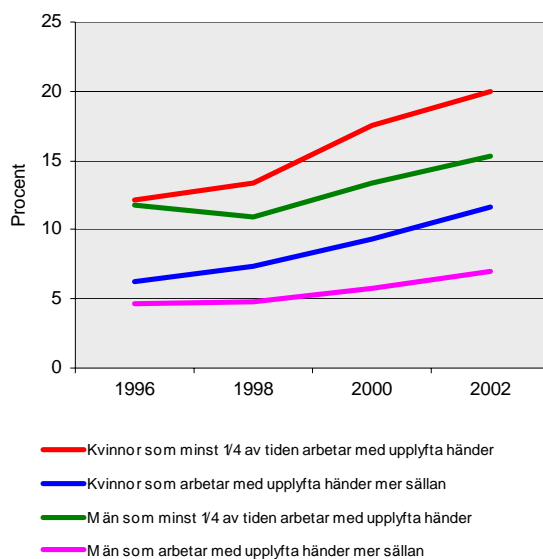
Källa :SCB och AV

Sambanden mellan vriden arbetsställning och lång sjukfrånvaro är starkare än för total sjukfrånvaro i början av perioden men har sedan minskat i styrka.

4.4 Arbete med händerna upplyfta

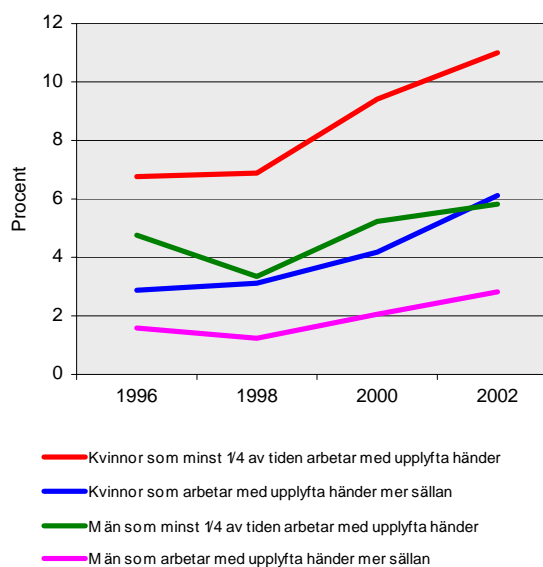
Här visas sambanden mellan dem som arbetar med händerna upplyfta i höjd med axlarna eller högre och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

Arbete med upplyfta händer i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Arbete med upplyfta händer i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av arbete med upplyfta händer i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Arbete med upplyfta händer	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	12,2	13,3	17,5	20,0
Mindre	6,2	7,4	9,4	11,6
<i>Oddskvot</i>	2,09	1,94	2,05	1,90
Män				
Minst 1/4 av tiden	11,7	10,9	13,4	15,3
Mindre	4,7	4,8	5,8	6,9
<i>Oddskvot</i>	2,70	2,46	2,50	2,42

Källa: SCB och AV

Starka samband finns mellan att arbeta med lyfta armar och arbetsrelaterad sjukfrånvaro. Sambanden är starkare bland män än bland kvinnor men har minskat i styrka. Starkast samband (oddskvot > 3) finner vi bland män inom offentlig sektor 1997/98 och bland medelålders män 1995/96.

Utveckling av arbete med upplyfta händer i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Arbete med upplyfta händer	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst 1/4 av tiden	6,8	6,9	9,4	11,0
Mindre	2,9	3,1	4,2	6,1
<i>Oddskvot</i>	2,45	2,31	2,38	1,90
Män				
Minst 1/4 av tiden	4,8	3,4	5,2	5,9
Mindre	1,6	1,2	2,0	2,8
<i>Oddskvot</i>	3,13	2,81	2,66	2,15

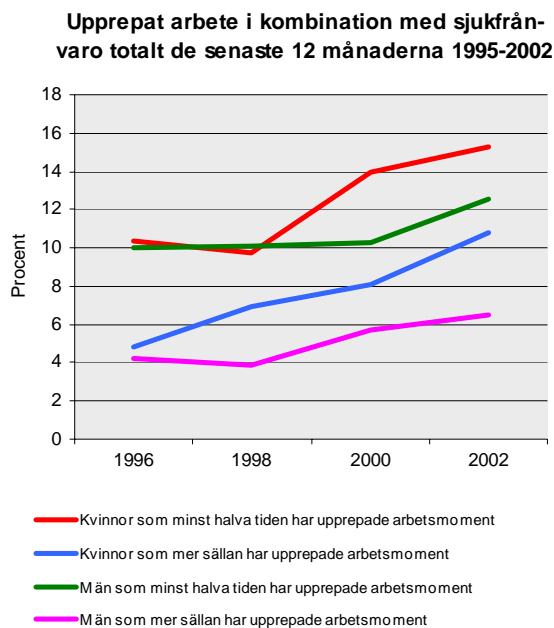
Källa: SCB och AV

Sambanden mellan att arbeta med lyfta armar och lång sjukfrånvaro är starkare än vad gäller sjukfrånvaro totalt i början och mitten av

perioden och starkare bland män än bland kvinnor. Sambanden har under perioden minskat i styrka.

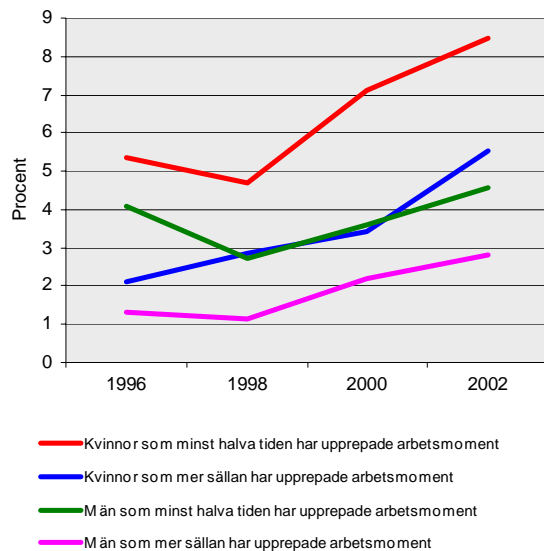
4.5 Upprepade arbetsmoment många gånger i timmen

Här visas sambanden mellan dem som har ett arbete med många upprepade moment och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).



Källa: SCB och AV

Upprepat arbete i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av upprepade arbetsmoment i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Upprepade arbetsmoment	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	10,3	9,7	14,0	15,3
Mindre	4,8	7,0	8,1	10,8
<i>Oddsquot</i>	2,28	1,44	1,84	1,48
Män				
Minst halva tiden	10,0	10,1	10,2	12,6
Mindre	4,2	3,8	5,7	6,5
<i>Oddsquot</i>	2,55	2,82	1,89	2,08

Källa: SCB och AV

Sambanden mellan att arbeta med upprepade arbetsmoment och arbetsrelaterad sjukfrånvaro är måttliga till starka. Starkare bland män än bland kvinnor och de minskar i styrka under perioden. Starkast samband (oddsquoter > 3) finner vi bland medelålders män 1997/98 och äldre män 1995/96.

Utveckling av upprepade arbetsmoment i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
Upprepade arbetsmoment	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	5,4	4,7	7,1	8,5
Mindre	2,1	2,9	3,4	5,5
Oddsquot	2,62	1,67	2,16	1,59
Män				
Minst halva tiden	4,1	2,7	3,6	4,6
Mindre	1,3	1,1	2,2	2,8
Oddsquot	3,18	2,42	1,68	1,66

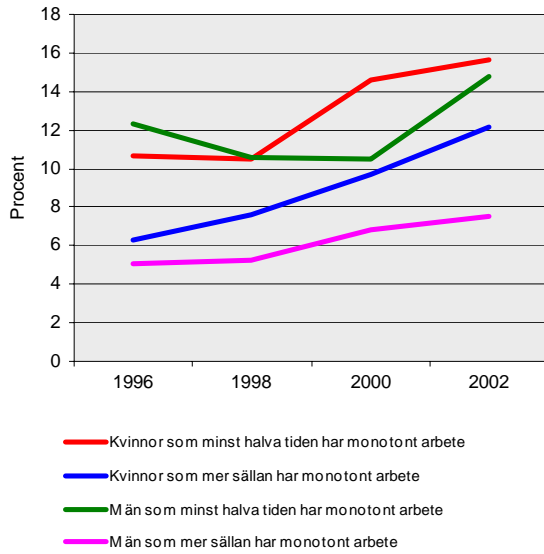
Källa: SCB och AV

Sambanden mellan upprepade arbetsmoment och lång sjukfrånvaro är starkare än vad gäller sjukfrånvaro totalt bland kvinnor under hela perioden och bland män i början. Sambanden minskar dock i styrka under perioden.

4.6 Monotont arbete (upprepat, enkelt, styrt arbete)

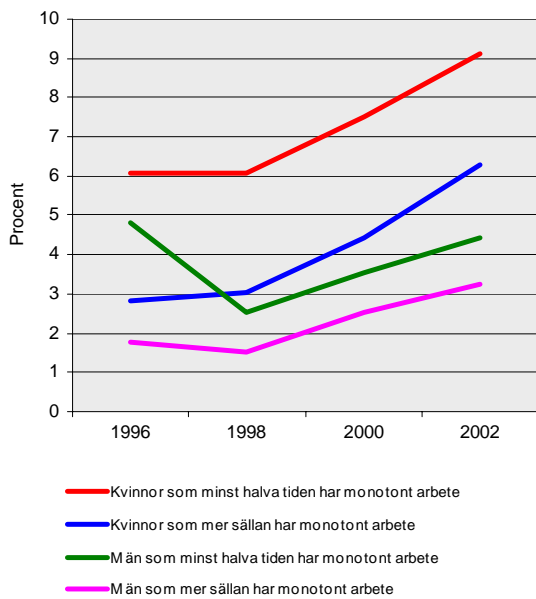
Här visas sambanden mellan dem som har ett monotont arbete och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

Monotont arbete i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Monotont arbete i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av monotont arbete i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Monotont arbete	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	10,7	10,5	14,6	15,6
Mindre	6,3	7,6	9,7	12,1
<i>Oddsquot</i>	1,77	1,41	1,59	1,34
Män				
Minst halva tiden	12,3	10,6	10,5	14,8
Mindre	5,1	5,2	6,8	7,5
<i>Oddsquot</i>	2,64	2,15	1,62	2,13

Källa: SCB och AV

Sambanden mellan monotont arbete och arbetsrelaterad sjukfrånvaro är mätliga till starka. Sambandet är starkare bland män än bland kvinnor och särskilt i början av perioden. Starkast samband (oddsquot > 3) finner vi bland äldre män 1995/96.

Utveckling av monotont arbete i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

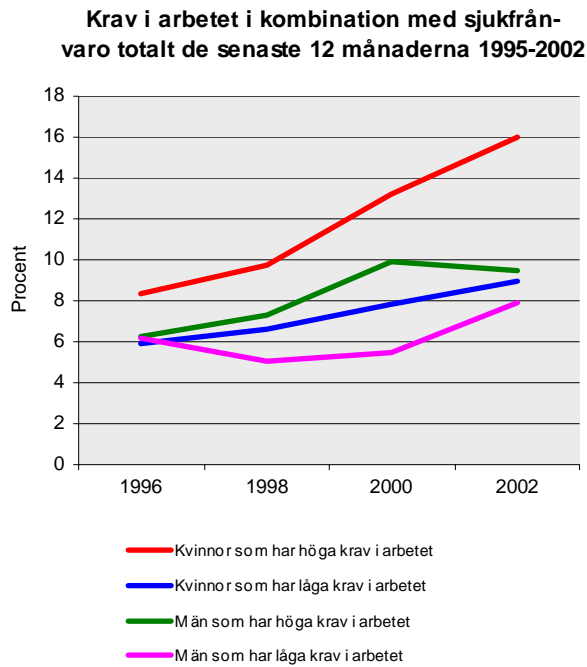
Monotont arbete	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Minst halva tiden	6,1	6,1	7,5	9,1
Mindre	2,8	3,0	4,4	6,3
<i>Oddsquot</i>	2,22	2,06	1,75	1,50
Män				
Minst halva tiden	4,8	2,5	3,6	4,4
Mindre	1,8	1,5	2,5	3,2
<i>Oddsquot</i>	2,77	1,67	1,41	1,39

Källa: SCB och AV

Sambanden mellan monotont arbete och lång sjukfrånvaro är starkare än för sjukfrånvaro totalt bland kvinnor under hela perioden och bland män i början av perioden. Sambanden avtar dock i styrka under den studerade tidsperioden.

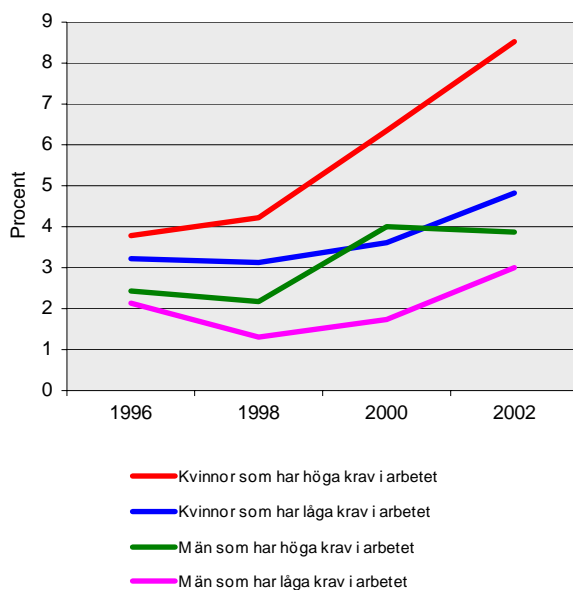
4.7 Krav i arbetet

Här visas sambanden mellan dem som har höga krav i arbetet och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).



Källa: SCB och AV

Krav i arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av krav i arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Krav i arbetet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Höga krav	8,3	9,7	13,2	16,0
Låga krav	5,9	6,7	7,8	9,0
<i>Oddsquot</i>	<i>1,44</i>	<i>1,51</i>	<i>1,79</i>	<i>1,92</i>
Män				
Höga krav	6,3	7,3	9,9	9,5
Låga krav	6,2	5,1	5,5	7,9
<i>Oddsquot</i>	<i>1,01</i>	<i>1,49</i>	<i>1,90</i>	<i>1,22</i>

Källa: SCB och AV

Bland kvinnorna är det klart större andel som varit sjukskrivna bland dem som är utsatta för höga arbetskrav. Sambanden är måttliga men ökar under tidsperioden. Detta gäller både sjukfrånvaro

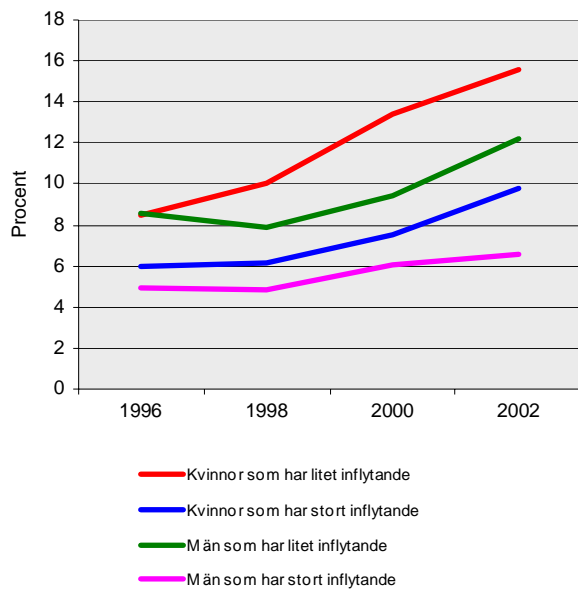
totalt och lång sjukfrånvaro. Krav i arbetet förklarar alltså allt mer av risken för arbetsrelaterad sjukfrånvaro.

Bland män ligger också andelen med sjukfrånvaro högst i gruppen som utsätts för höga arbetskrav. Sambanden är svagare än för kvinnor och fluktuerar under tidsperioden. Först stiger oddskvoterna, dvs. arbetskraven har större förklaringsvärde, men sedan minskar kvoterna av okänd anledning.

4.8 Inflytande i arbetet

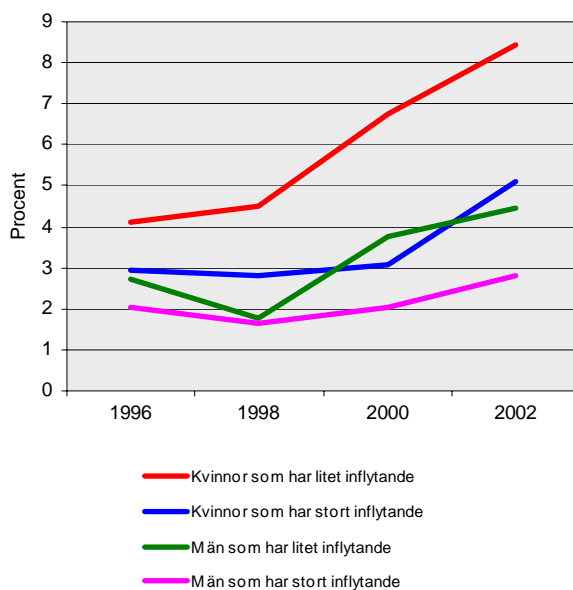
Här visas sambanden mellan dem som har litet inflytande över det egna arbetet och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

Inflytande i arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Inflytande i arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av inflytande i arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Inflytande i arbetet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	8,5	10,1	13,4	15,5
Stort inflytande	5,9	6,2	7,5	9,8
<i>Oddsquot</i>	1,47	1,70	1,91	1,69
Män				
Litet inflytande	8,5	7,9	9,4	12,2
Stort inflytande	4,9	4,8	6,0	6,6
<i>Oddsquot</i>	1,80	1,68	1,62	1,99

Källa: SCB och AV

Utveckling av inflytande i arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Inflytande i arbetet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Litet inflytande	4,1	4,5	6,8	8,4
Stort inflytande	3,0	2,8	3,1	5,1
<i>Oddsquot</i>	<i>1,41</i>	<i>1,63</i>	<i>2,30</i>	<i>1,70</i>
Män				
Litet inflytande	2,7	1,8	3,8	4,5
Stort inflytande	2,1	1,6	2,0	2,8
<i>Oddsquot</i>	<i>1,33</i>	<i>1,07</i>	<i>1,87</i>	<i>1,61</i>

Källa: SCB och AV

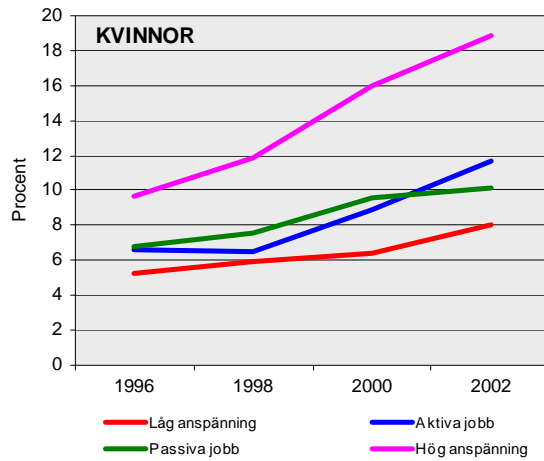
Sjukfrånvaro är vanligare bland de kvinnor som har litet inflytande över sitt arbete än bland dem med stort inflytande. Både för dem med litet och stort inflytande har sjukfrånvaron ökat. Oddsquoten ökar fram till 2000 men minskar sedan något. Om man ser till den långa sjukfrånvaron bland kvinnor är situationen likartad. Litet inflytande har samband med sjukfrånvaro. Betydelsen av inflytande för sjukfrånvaron stiger fram till sista mätningen därefter är den något lägre.

Också för män har lågt inflytande samband med sjukfrånvaro, oavsett frånvarons längd. Starkast samband mellan lågt inflytande och lång sjukfrånvaro finns bland män inom offentlig sektor (oddsquot > 3).

4.9 Kombinationen krav och kontroll (hög/låg anspänning, aktiva/passiva jobb)

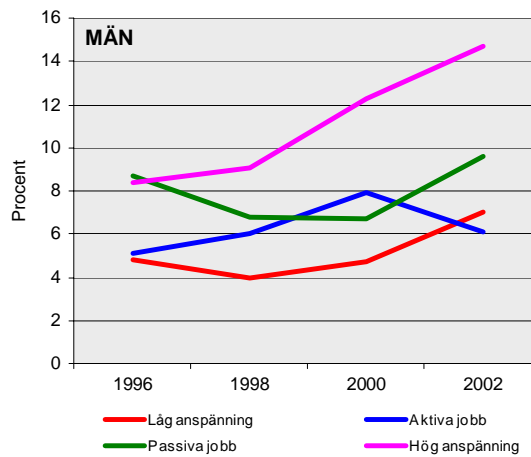
Här utgör exponeringen fyra kombinationer av arbetskrav och kontroll (inflytande): hög/låg anspännig, aktiva/passiva jobb. För varje kombination visas sambandet med dels andelen sjukfrånvarande de senaste 12 månaderna dels andelen som varit sjukfrånvarande minst 5 veckor på grund av besvär till följd av arbetet.

Krav och inflytande i arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Krav och inflytande i arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av krav och kontroll i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	5,3	5,9	6,4	8,0
Aktiva jobb	6,6	6,5	8,9	11,7
Passiva jobb	6,8	7,6	9,6	10,2
Hög anspänning	9,7	11,9	16,0	18,8
Män				
Låg anspänning	4,8	4,0	4,8	7,0
Aktiva jobb	5,1	6,0	8,0	6,1
Passiva jobb	8,7	6,8	6,7	9,6
Hög anspänning	8,4	9,1	12,2	14,7

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02

Källa: SCB och AV

Utveckling av krav och kontroll i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Krav och kontroll	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Låg anspänning	3,0	3,0	2,4	4,6
Aktiva jobb	2,9	2,6	3,9	5,7
Passiva jobb	3,5	3,3	5,0	5,0
Hög anspänning	4,5	5,3	7,9	10,5
Män				
Låg anspänning	1,7	1,3	1,4	3,0
Aktiva jobb	2,4	2,1	3,0	2,6
Passiva jobb	2,9	1,3	2,3	3,1
Hög anspänning	2,6	2,3	5,3	5,7

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02

Källa: SCB och AV

Andelen sjukfrånvarande är klart högst bland dem som arbetar under hög anspänning. Ungefär var tredje kvinna bedöms arbeta under hög anspänning. I denna utsatta grupp har andelen sjukfrånvarande fördubblats på sex år. I de andra grupperna ökar andelen också signifikant. Den långa sjukfrånvaron visar en liknande bild.

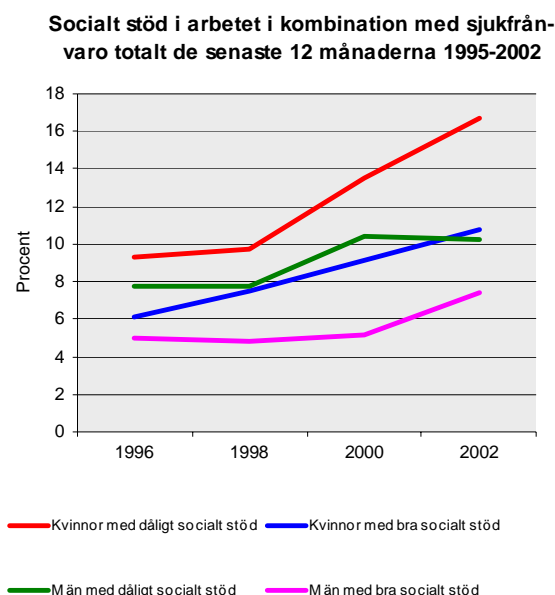
Andelen med lång sjukfrånvaro är klart högst bland dem som har arbete med hög anspänning, och andelen har fördubblats. Den långa sjukfrånvaron ökar även bland dem som har aktiva jobb (för-dubbling) och bland dem med låg anspänning i arbetet.

Bland män är också andelen sjukfrånvarande högst vid hög anspänning, och andelen ökar tydligt. Ökningar finns även bland dem med passiva jobb och låg anspänning men däremot antagligen inte bland dem som har aktiva jobb.

Männens långa sjukfrånvaro är högst bland dem som arbetar under hög anspänning. Den har i den gruppen ungefär fördubblats under perioden. Relativt sett lika stora ökningar, fast på en lägre nivå, har skett bland dem med låg anspänning och passiva jobb.

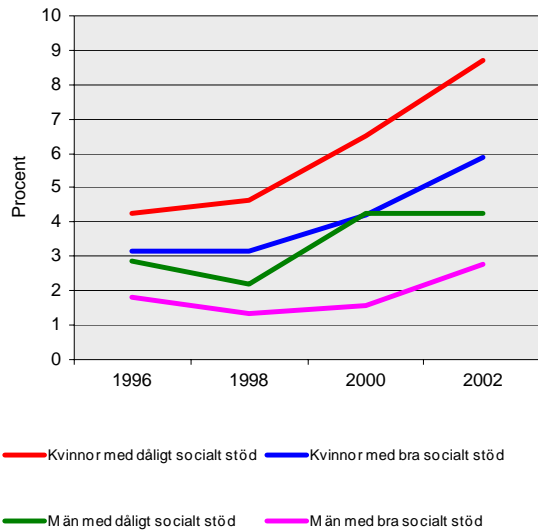
4.10 Socialt stöd i arbetet

Här visas sambanden mellan dem som har litet socialt stöd i arbetet och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).



Källa: SCB och AV

Socialt stöd i arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV

Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Socialt stöd i arbetet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Dåligt stöd	9,3	9,7	13,5	16,7
Bra stöd	6,1	7,5	9,1	10,7
<i>Oddskvot</i>	<i>1,57</i>	<i>1,34</i>	<i>1,56</i>	<i>1,67</i>
Män				
Dåligt stöd	7,8	7,7	10,4	10,3
Bra stöd	5,0	4,8	5,1	7,4
<i>Oddskvot</i>	<i>1,59</i>	<i>1,66</i>	<i>2,15</i>	<i>1,43</i>

Källa: SCB och AV

**Utveckling av socialt stöd i arbetet i kombination
med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män**

Socialt stöd i arbetet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
<i>Kvinnor</i>				
Dåligt stöd	4,2	4,7	6,5	8,7
Bra stöd	3,2	3,2	4,2	5,9
<i>Oddsquot</i>	1,36	1,49	1,58	1,53
<i>Män</i>				
Dåligt stöd	2,9	2,2	4,3	4,2
Bra stöd	1,8	1,3	1,6	2,8
<i>Oddsquot</i>	1,57	1,67	2,75	1,55

Källa: SCB och AV

Sambandet mellan dåligt socialt stöd i arbetet och sjukfrånvaro, oavsett längd, för kvinnor fluktuerar över åren och är relativt måttliga. För män är utvecklingen likartad.

Kort sammanfattning av kapitel 4

Här visas att starka samband finns mellan arbetsrelaterad sjukfrånvaro totalt och

- * lyfta tungt i arbetet
- * arbeta i framåtlutad arbetsställning
- * arbeta i vriden arbetsställning
- * arbeta med lyfta armar
- * många upprepade arbetsmoment (gäller för män)
- * höga arbetskrav (gäller för kvinnor)

arbetsrelaterad sjukfrånvaro minst fem veckor och att

- * lyfta tungt i arbetet
- * arbeta i framåtlutad arbetsställning
- * arbeta i vriden arbetsställning
- * arbeta med lyfta armar
- * många upprepade arbetsmoment
- * höga arbetskrav (gäller för kvinnor)

De som arbetar under hög anspänning är i större utsträckning än andra sjukfrånvarande till följd av besvär, både totalt och sett till den långa sjukfrånvaron.

Sambanden mellan de olika exponeringar vi undersökt och sjukfrånvaro är starka genom hela perioden. Relativt sett tenderar några av de fysiska påfrestningarna att bli något mindre betydelsefulla. Höga arbetskrav förklarar alltmer av kvinnors sjukfrånvaro. De fysiska påfrestningarna kan fortfarande i absoluta tal tänkas förklara minst lika mycket sjukfrånvaro som tidigare, men det är främst de psykosociala förhållanden såsom höga arbetskrav som förklarar ökningen av sjukfrånvaron.

5 Etiologiska fraktioner

I **kapitel 4** har vi visat att samband finns mellan en rad olika arbetsmiljöfaktorer och arbetsrelaterad sjukfrånvaro. Ett mått på hur stor betydelse varje faktor har för den arbetsrelaterade sjukfrånvaron är etiologisk fraktion. Den anger den andel av arbetsrelaterad sjukfrånvaro som skulle försvinna om den högexponerade gruppen fick sin sjukfrånvaro sänkt till den nivå som gäller för den mindre exponerade gruppen.

För att detta skall gälla måste ett orsakssamband ha påvisats. Vi hävdar inte att så är fallet – men har ändå med denna reservation valt att visa den etiologiska fraktionen för de berörda faktorerna.

Etiologisk fraktion för olika arbetsmiljöfaktorer 2001/02

	Sjukfrånvaro totalt		Lång sjukfrånvaro	
	Kv	M	Kv	M
Exponering				
Lyfter varje dag minst 15 kg	9	26	10	17
Framlutad arbetsställning minst 1/4 av tiden	18	27	17	30
Vriden arbetsställning minst 1/4 av tiden	19	31	20	30
Arbete med upplyfta händer minst 1/4 av tiden	10	21	11	19
Många upprepade arbetsmoment minst 1/2 tiden	16	25	20	19
Höga krav i arbetet	30	9	30	13
Litet inflytande i arbetet	24	24	26	19
Bristande socialt stöd i arbetet	17	15	14	18

Källa: SCB och AV

Av tabellen framgår bland annat att om man kunde eliminera arbete i framlutad arbetsställning skulle andelen som varit *sjukfrånvarande någon gång under de senaste 12 månaderna* minska bland män med 27 procent och bland kvinnor med 18 procent. Man skulle få motsvarande effekt om man tog bort arbete i vridna arbetsställningar. Om man ser till den *långa sjukfrånvaron* bland män ser man ännu tydligare vådan av de påfrestande arbetsställningarna.

I och med att kroppsliga påfrestningar i arbetet inte är åtskilda från varandra, utan att man ofta utsätts för en kombination av olika

påfrestningar, går det inte att summera de olika procentandelarna. Tungt och kroppsligt påfrestande arbete, oavsett exponeringstyp, visar på en andel bland män runt 20–30 procent.

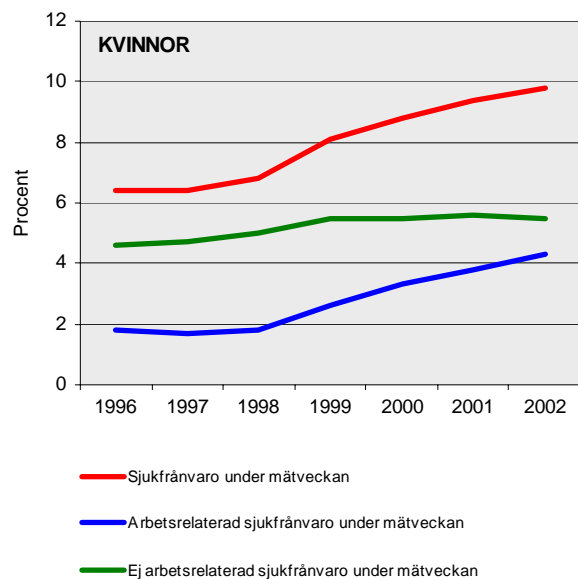
Bland kvinnor med höga krav i sitt arbete skulle 30 procent färre vara sjukfrånvarande någon gång under de senaste 12 månaderna om kraven blev lägre. Att komma till rätta med de höga kraven i arbetet skulle på motsvarande sätt innebära att andelen kvinnor med lång sjukfrånvaro skulle minska med 30 procent. Bland män skulle en minskning av de höga kraven ha en mindre betydelse för deras sjukfrånvaro.

Trots att mycket av ökningen av sjukfrånvaron verkar hänga samman med de psykosociala påfrestningarna tycks fortfarande de kroppsliga belastningarna ha en ännu större betydelse. Åtgärder för att få ner den arbetsrelaterade sjukfrånvaron bör därför riktas mot såväl de kroppsliga som de psykosociala påfrestningarna i arbetet.

6 Sambandet mellan besvär och sjukfrånvaro

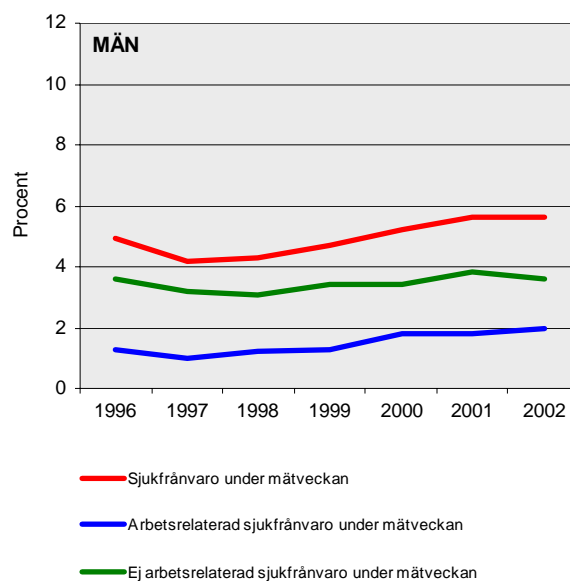
Man kan jämföra över tiden i vilken utsträckning grupper med respektive utan vissa besvär är sjukfrånvarande. Även om andelen som har ett visst besvär ändras över tiden skulle benägenheten att sjukskriva sig eller att inte göra det kunna vara konstant. Om man istället skulle finna att sjukfrånvaron ökar bland dem som har besvär ett år jämfört med dem som har samma besvär nästa år skulle det kunna tolkas som att man blivit mindre tålig (utan att man fördenskull behöver värdera om detta är bra eller dåligt). Även andra tolkningar är möjliga, t.ex. att arbetets art kanske i mindre utsträckning gör det möjligt att arbeta när man inte är helt kurant. I samband med att antalet sysselsatta förändras ändras även möjligheterna att få och behålla ett arbete för personer med hälso-problem. Effekten av detta har vi inte kunnat analysera.

Först visas all sjukfrånvaron under mätveckan (enligt AKU:s definition) och hur mycket av denna frånvaro som är arbetsrelaterad. Data har hämtats från Arbetskratsundersökningarna (AKU) och undersökningarna om Arbetsorsakade besvär 1996–2002.

Total sjukfrånvaro under mätveckan och arbetsrelaterad sjukfrånvaro under mätveckan 1996-2002

Källa: SCB och AV.

Den totala sjukfrånvaron bland kvinnor har ökat kraftigt sedan 1998 och ökningen beror till största delen på den arbetsrelaterade sjukfrånvaron. Denna frånvaro utgör nu runt 44 procent av den totala sjukfrånvaron. Kurvan för den ej arbetsrelaterade sjukfrånvaron har planat ut sedan 1999.

Total sjukfrånvaro under mätveckan och arbetsrelaterad sjukfrånvaro under mätveckan 1996-2002

Källa: SCB och AV.

Den totala sjukfrånvaron bland män har ökat mellan 1997 och 2001 men verkar därefter ha stabiliserats. Den arbetsrelaterade sjukfrånvaron som utgör ca 36 procent av den totala sjukfrånvaron bland män ökade mellan 1997 och 2000 för att sedan plana ut.

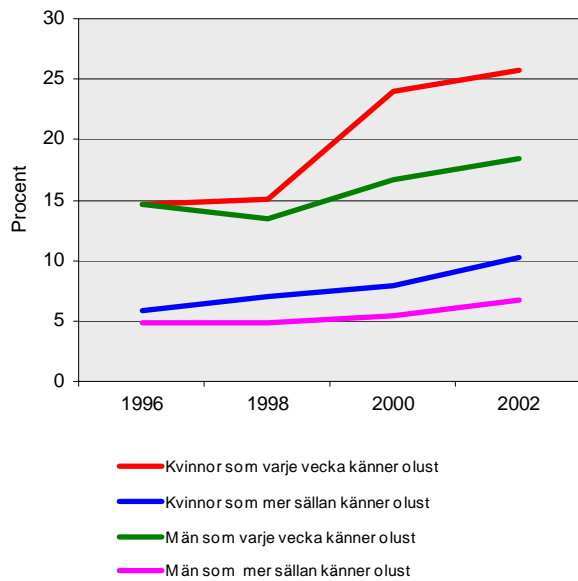
Den *ej* arbetsrelaterade sjukfrånvaron har fluktuerat mellan åren och ligger nu, år 2002, på samma nivå som 1996.

6.1 Olust att gå till jobbet

Här visas sambanden mellan dem som varje vecka känner olust att gå till jobbet och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

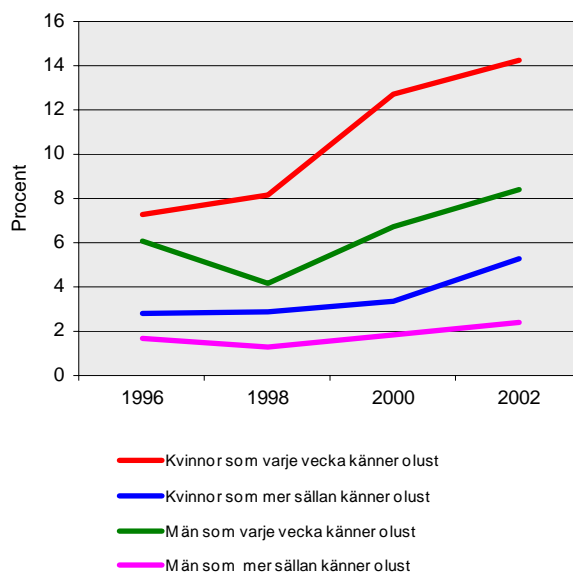
6.1.1 Kvinnor och män

Olust att gå till arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Olust att gå till arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av olust att gå till arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Känner olust att gå till jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna inom			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje vecka	14,6	15,1	24,0	25,7
Mindre ofta	5,9	7,0	7,9	10,2
Oddskvot	2,73	2,36	3,68	3,05
Män				
Varje vecka	14,7	13,5	16,6	18,5
Mindre ofta	4,9	4,8	5,4	6,7
Oddskvot	3,35	3,07	3,49	3,14

Källa: SCB och AV.

Det finns starka samband mellan att känna olust när man går till arbetet och att också vara sjukfrånvarande för arbetsrelaterade besvär. Sambandens styrka varierar och vi kan inte se någon klar utvecklingslinje under perioden.

Utveckling av olust att gå till arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Känner olust att gå till jobbet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje vecka	7,3	8,1	12,8	14,3
Mindre ofta	2,8	2,9	3,4	5,3
<i>Oddsquot</i>	2,72	2,98	4,16	2,99
Män				
Varje vecka	6,1	4,2	6,8	8,4
Mindre ofta	1,7	1,3	1,8	2,4
<i>Oddsquot</i>	3,75	3,38	3,90	3,65

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan lång sjukfrånvaro och olust att gå till arbetet följer i stort samma mönster som gäller för sjukfrånvaro totalt men tycks vara något starkare bland män.

6.1.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av olust att gå till arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män i olika åldrar

Känner olust att gå till jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Varje vecka	7,4	7,5	14,1	16,8	15,4	15,7	24,6	27,3	18,3	19,7	27,7	29,4
Mindre	4,4	4,9	4,2	6,0	6,2	6,4	7,2	10,4	6,4	9,2	10,9	11,8
<i>Oddsquot</i>	<i>1,73</i>	<i>1,57</i>	<i>3,73</i>	<i>3,19</i>	<i>2,76</i>	<i>2,75</i>	<i>4,22</i>	<i>3,25</i>	<i>3,31</i>	<i>2,41</i>	<i>3,13</i>	<i>3,11</i>
Män												
Varje vecka	10,5	13,2	12,7	17,4	13,8	13,2	17,0	18,6	19,8	14,1	18,7	18,9
Mindre ofta	4,6	3,7	4,3	3,9	5,0	5,0	5,6	6,4	4,9	5,2	5,7	8,5
<i>Oddsquot</i>	<i>2,42</i>	<i>3,97</i>	<i>3,22</i>	<i>5,14</i>	<i>3,05</i>	<i>2,89</i>	<i>3,44</i>	<i>3,34</i>	<i>4,79</i>	<i>3,01</i>	<i>3,85</i>	<i>2,50</i>

Källa: SCB och AV.

Starkast är sambanden bland yngre män 2001/02 och bland äldre män 1995/96 vad gäller sjukfrånvaro totalt.

Utveckling av olust att gå till arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män i olika åldrar

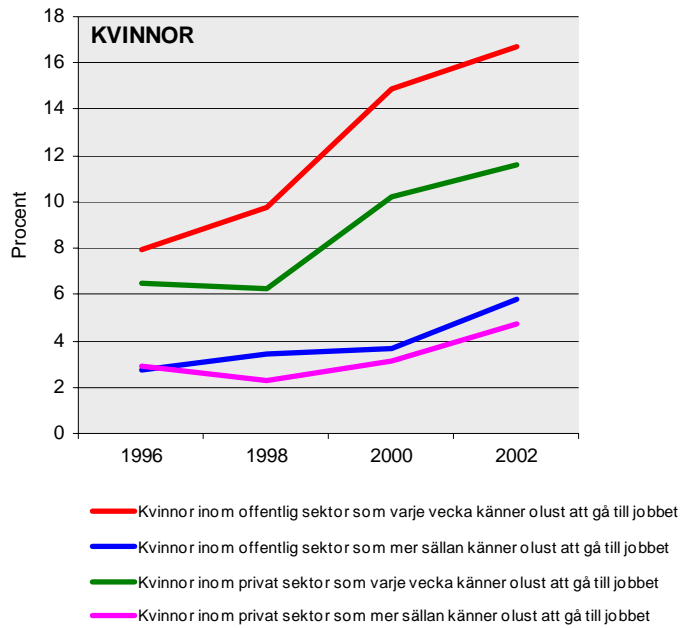
Känner olust att gå till jobbet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Varje vecka	2,2	4,2	3,5	7,2	7,1	8,1	12,8	13,6	11,1	11,1	17,0	20,0
Mindre	1,4	1,0	0,7	2,5	2,9	2,2	2,7	4,7	3,6	5,1	5,9	7,3
<i>Oddsquot</i>	<i>1,56</i>	<i>4,44</i>	<i>5,33</i>	<i>3,04</i>	<i>2,60</i>	<i>4,01</i>	<i>5,29</i>	<i>3,18</i>	<i>3,32</i>	<i>2,31</i>	<i>3,26</i>	<i>3,18</i>
Män												
Varje vecka	3,3	4,1	1,1	1,9	4,9	2,3	5,2	8,1	10,3	7,7	13,4	12,9
Mindre ofta	0,4	0,5	0,4	0,6	1,5	1,2	1,4	1,8	3,0	1,8	3,2	4,3
<i>Oddsquot</i>	<i>9,59</i>	<i>8,38</i>	<i>2,50</i>	<i>3,12</i>	<i>3,51</i>	<i>1,91</i>	<i>3,88</i>	<i>4,91</i>	<i>3,74</i>	<i>4,60</i>	<i>4,65</i>	<i>3,28</i>

Källa: SCB och AV.

Sambanden för lång sjukfrånvaro och olust är starkast bland yngre och medelålders kvinnor i mitten av den studerade perioden och bland yngre män i början, bland medelålders män i slutet och bland äldre män i mitten av perioden.

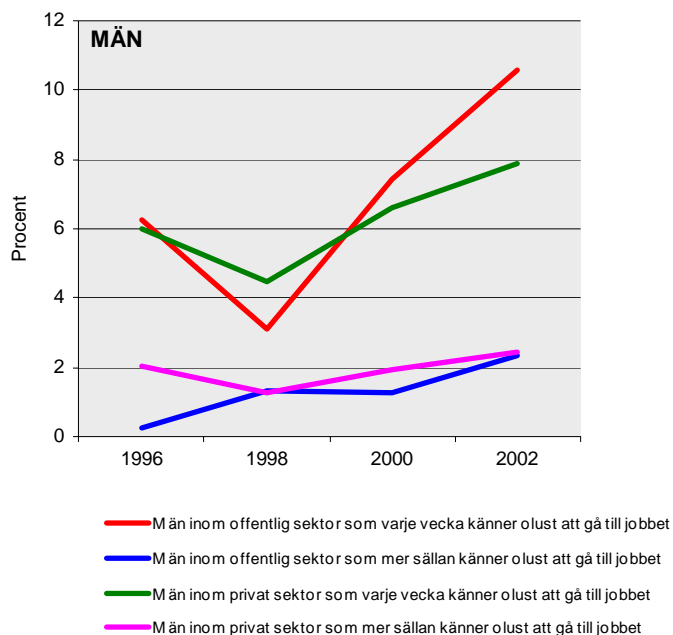
6.1.3 Kvinnor och män inom olika sektorer

Olust att gå till arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Olust att gå till arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av olust att gå till arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män inom olika sektorer

Känner olust att gå till jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna inom							
	offentlig sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Varje vecka	15,3	17,4	24,7	29,8	13,8	12,5	23,2	21,4
Mindre	5,8	8,4	9,4	11,6	6,0	5,6	6,3	8,8
Oddskvot	2,93	2,30	3,17	3,23	2,51	2,41	4,49	2,82
Män								
Varje vecka	10,9	13,9	17,4	19,1	15,6	13,3	16,5	18,3
Mindre	2,7	3,4	4,1	5,2	5,4	5,2	5,7	7,0
Oddskvot	4,41	4,59	4,93	4,30	3,23	2,80	3,27	2,98

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan olust att gå till arbete och att vara sjukfrånvarande på grund av arbetet är starkast bland män inom offentlig sektor under hela perioden.

Utveckling av olust att gå till arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män inom olika sektorer

Känner olust att gå till jobbet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna inom							
	offentlig sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Varje vecka	7,9	9,8	14,9	16,7	6,5	6,3	10,2	11,6
Mindre	2,7	3,5	3,7	5,8	2,9	2,3	3,1	4,7
Oddsquot	3,07	3,02	4,58	3,27	2,34	2,86	3,58	2,64
Män								
Varje vecka	6,3	3,1	7,4	10,6	6,0	4,5	6,6	7,9
Mindre	0,3	1,3	1,3	2,3	2,0	1,3	1,9	2,5
Oddsquot	26,60	2,34	6,11	4,98	3,11	3,69	3,57	3,40

Källa: SCB och AV.

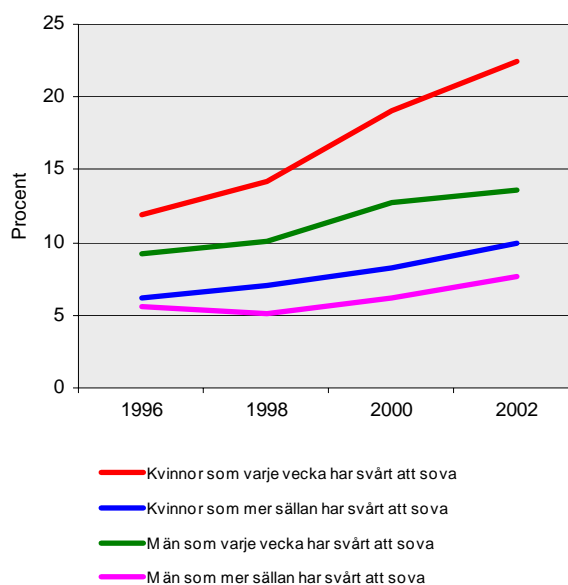
Sambanden mellan olust och lång sjukfrånvaro är starkast bland kvinnor inom offentlig sektor 1999/00. Sambanden är starkare bland män än bland kvinnor under i stort sett hela den studerade perioden. Speciellt starka samband finner vi för män inom offentlig sektor.

6.2 Svårt att sova på grund av tankar på arbetet

Här visas sambanden mellan dem som varje vecka har svårt att sova på grund av att de tänker på jobbet och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

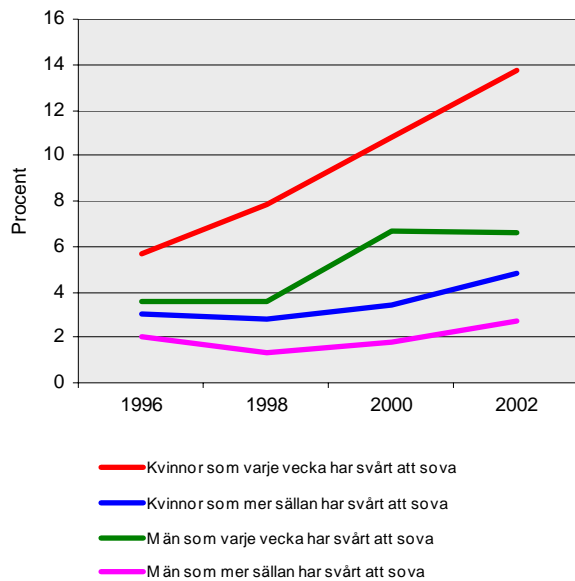
6.2.1 Kvinnor och män

Sovsvårigheter p.g.a. arbetet i kombination med sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Sovsvårigheter p.g.a. arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av sovsårigheter i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män

Svårt att sova p.g.a. jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje vecka	11,9	14,2	19,0	22,5
Mindre ofta	6,2	7,0	8,3	10,0
<i>Oddsquot</i>	2,04	2,20	2,59	2,61
Män				
Varje vecka	9,2	10,1	12,7	13,5
Mindre ofta	5,6	5,2	6,2	7,6
<i>Oddsquot</i>	1,72	2,06	2,21	1,90

Källa: SCB och AV.

Det är vanligare bland kvinnor än bland män att ha problem med sömnen och också vara sjukskriven på grund av arbetet. Man kan se en svag ökning av sambandens styrka under perioden bland kvinnorna medan en sådan ökning inte syns bland männen.

Utveckling av sovsvårigheter i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Svårt att sova p.g.a. jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varje vecka	5,7	7,8	10,8	13,8
Mindre ofta	3,0	2,8	3,4	4,8
<i>Oddsquot</i>	1,92	2,93	3,46	3,17
Män				
Varje vecka	3,6	3,5	6,7	6,6
Mindre ofta	2,0	1,3	1,8	2,7
<i>Oddsquot</i>	1,81	2,72	3,89	2,54

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan sovsvårigheter och lång sjukfrånvaro är starkare än när vi studerar sjukfrånvaron totalt. Under de flesta åren är sambanden starkare bland kvinnor än bland män och vi ser en ökning av sambandens styrka under perioden jämfört med 1995/96.

6.2.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av sovsvårigheter i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män i olika åldrar

Svårt att sova p.g.a. jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Varje vecka	8,3	7,5	12,8	19,2	10,5	13,0	17,3	23,1	14,6	17,6	22,8	22,6
Mindre	4,5	5,2	4,9	6,5	6,9	6,7	8,2	10,3	6,2	8,7	10,6	11,4
<i>Oddskvot</i>	1,93	1,49	2,88	3,45	1,59	2,06	2,35	2,63	2,58	2,25	2,50	2,26
Män												
Varje vecka	10,4	13,4	9,3	9,4	8,3	8,4	12,4	13,0	10,3	11,2	14,1	15,5
Mindre ofta	5,2	4,1	5,5	6,4	5,5	5,5	6,6	7,3	6,0	5,2	5,9	8,8
<i>Oddskvot</i>	2,13	3,62	1,75	1,51	1,54	1,56	2,01	1,89	1,79	2,31	2,61	1,89

Källa: SCB och AV.

Starkast samband (oddskvoter > 3) finner vi bland yngre kvinnor 2001/02 och bland yngre män 1997/98.

Utveckling av sovsvårigheter i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män i olika åldrar

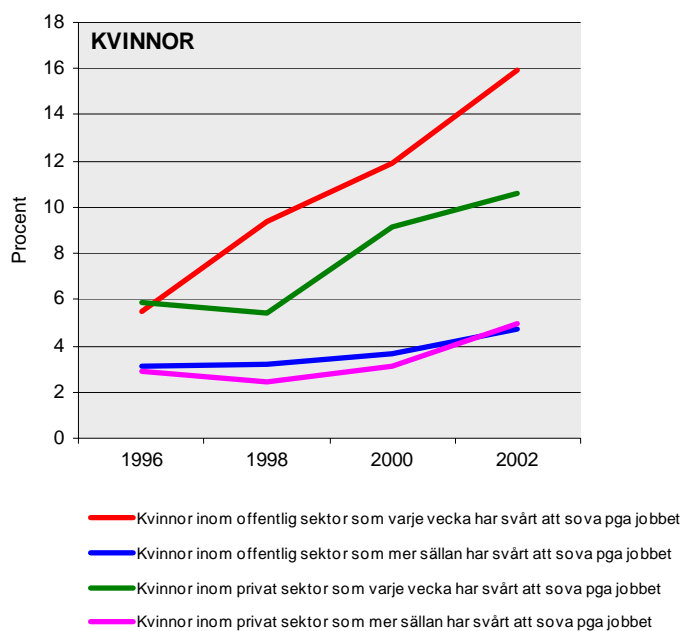
Svårt att sova p.g.a. jobbet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Varje vecka	2,6	4,9	3,6	8,8	5,6	6,4	9,9	12,6	6,6	10,5	13,8	16,3
Mindre	1,5	1,2	0,8	2,8	3,0	2,3	2,9	4,3	4,2	4,7	5,7	6,8
<i>Oddskvot</i>	1,80	4,22	4,64	3,43	1,88	2,87	3,64	3,21	1,62	2,37	2,65	2,68
Män												
Varje vecka	0,0	4,1	0,9	2,6	2,7	2,0	5,8	5,2	5,9	5,3	9,5	9,7
Mindre ofta	0,9	0,7	0,5	0,7	1,7	1,2	1,3	2,2	3,5	1,9	3,4	4,7
<i>Oddskvot</i>	0,00	5,84	1,81	3,97	1,63	1,68	4,50	2,42	1,73	2,86	2,98	2,20

Källa: SCB och AV.

Sambanden är oftast starkare vad gäller lång sjukfrånvaro än sjukfrånvaro totalt. Starkast samband (oddskvoter > 4) finner vi bland yngre kvinnor 1997/98 och 1999/00, samt bland yngre män 1997/98 och medelålders män 1999/00.

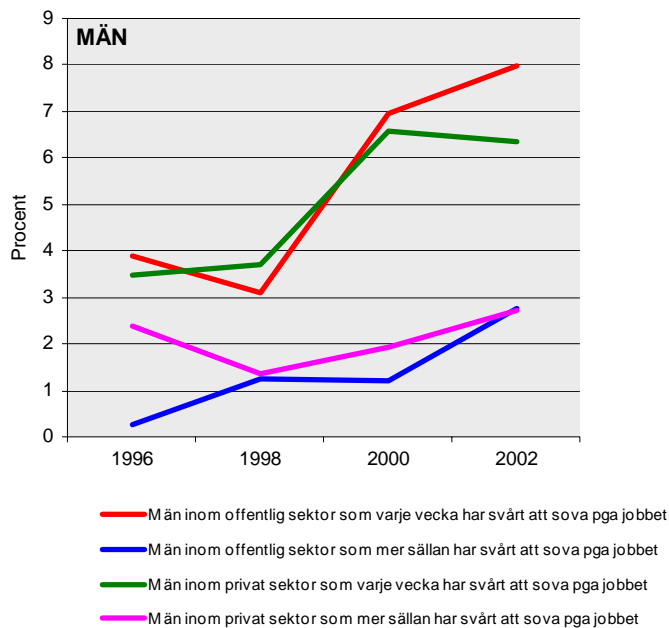
6.2.3 Kvinnor och män inom olika sektorer

Sovsvårigheter pga arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Sovsvårigheter pga arbetet i kombination med lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling sovsvårigheter i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män inom olika sektorer

Svårt att sova p.g.a. jobbet	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna inom							
	offentlig sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Varje vecka	11,0	16,4	21,1	24,8	13,1	10,8	15,8	19,1
Mindre	6,5	8,2	9,1	11,0	5,9	5,9	7,5	9,0
Oddskvot	1,78	2,20	2,67	2,67	2,40	1,93	2,31	2,39
Män								
Varje vecka	6,1	10,0	14,0	15,3	10,1	10,1	12,3	13,1
Mindre	3,1	3,7	4,4	5,8	6,2	5,5	6,6	8,0
Oddskvot	2,03	2,89	3,53	2,93	1,70	1,93	1,98	1,73

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan sovsvårigheter och sjukfrånvaro totalt är starkast bland män inom offentlig sektor.

Utveckling sovsvårigheter i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män inom olika sektorer

Svårt att sova p.g.a. jobbet	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna inom							
	offentlig Sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Varje vecka	5,5	9,4	11,9	16,0	5,9	5,4	9,1	10,6
Mindre	3,2	3,2	3,6	4,7	2,9	2,4	3,1	4,9
<i>Oddskvot</i>	1,79	3,11	3,58	3,85	2,08	2,33	3,12	2,30
Män								
Varje vecka	3,9	3,1	7,0	8,0	3,5	3,7	6,6	6,3
Mindre	0,3	1,2	1,2	2,8	2,4	1,4	1,9	2,7
<i>Oddskvot</i>	15,57	2,57	6,07	3,05	1,47	2,80	3,57	2,43

Källa: SCB och AV.

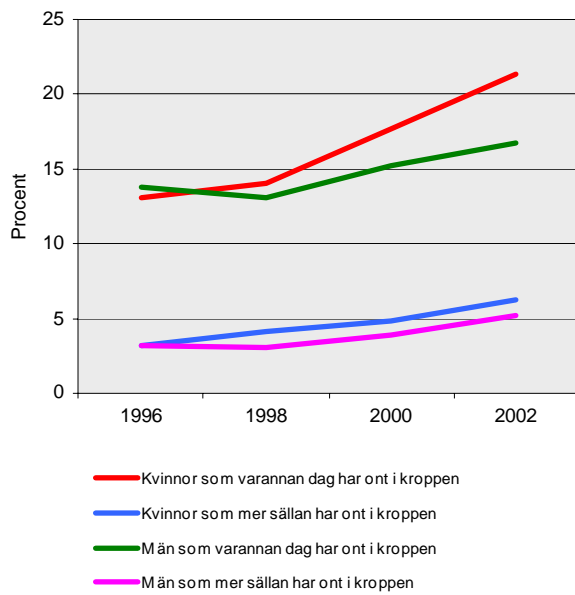
Sambanden mellan sovsvårigheter och lång sjukfrånvaro fluktuerar kraftigt men är liksom sjukfrånvaron totalt starkast bland män inom offentlig sektor. Även bland kvinnor inom offentlig sektor ser vi starka samband och de förstärks under perioden.

6.3 Ont i kroppen

Här visas sambanden mellan dem som varannan dag har ont i kroppen och som också de senaste 12 månaderna varit sjukfrånvarande till följd av arbetet. Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

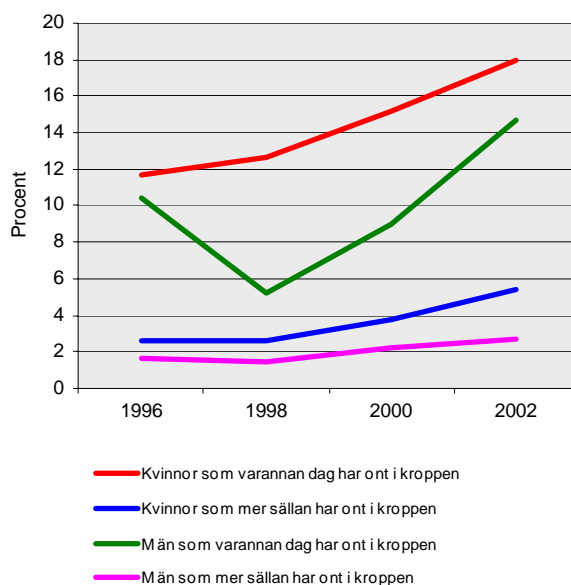
6.3.1 Kvinnor och män

Ont i kroppen i kombination med sjukfrånvaro
totalt de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

**Ont i kroppen i kombination med lång
sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002**



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av kroppsligt ont i kombination med
sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män**

Ont i kroppen	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varannan dag	13,1	14,0	17,7	21,3
Mindre ofta	3,2	4,2	4,8	6,3
<i>Oddskvot</i>	<i>4,62</i>	<i>3,76</i>	<i>4,26</i>	<i>4,05</i>
Män				
Varannan dag	13,8	13,1	15,2	16,7
Mindre ofta	3,2	3,1	3,9	5,2
<i>Oddskvot</i>	<i>4,91</i>	<i>4,76</i>	<i>4,42</i>	<i>3,68</i>

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan att ha ont i kroppen efter arbetets slut minst varannan dag och att vara sjukfrånvarande från arbetet är starka. Sambandens styrka har dock inte ökat under tidsperioden utan närmast minskat bland män.

Utveckling av kroppsligt ont i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

Ont i kroppen	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna			
	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor				
Varannan dag	11,7	12,6	15,1	18,0
Mindre ofta	2,6	2,6	3,8	5,4
<i>Oddsquot</i>	5,00	5,35	4,55	3,82
Män				
Varannan dag	10,4	5,2	9,0	14,7
Mindre ofta	1,7	1,4	2,2	2,7
<i>Oddsquot</i>	6,84	3,71	4,34	6,09

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan att ha ont i kroppen och lång sjukfrånvaro är ofta starkare än vad gäller sjukfrånvaro totalt. Sambanden har dock minskat i styrka bland kvinnor under perioden och bland män fluktuerar sambanden kraftigt.

6.3.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av kroppsligt ont i kombination med sjukfrånvaro totalt bland kvinnor och män i olika åldrar

Ont i kroppen	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Varannan dag	8,3	9,1	9,1	13,9	13,8	13,2	17,8	22,8	14,1	16,7	20,6	21,8
Mindre ofta	3,0	3,5	3,7	5,8	3,5	4,3	4,6	6,1	2,5	4,2	5,9	6,9
<i>Oddskvot</i>	<i>2,97</i>	<i>2,73</i>	<i>2,57</i>	<i>2,63</i>	<i>4,37</i>	<i>3,34</i>	<i>4,48</i>	<i>4,56</i>	<i>6,49</i>	<i>4,56</i>	<i>4,12</i>	<i>3,77</i>
Män												
Varannan dag	12,7	11,0	12,9	18,3	13,4	13,0	16,4	15,4	14,8	14,0	14,6	17,7
Mindre ofta	4,1	3,4	3,8	3,4	3,3	3,4	4,1	5,6	2,2	2,3	3,7	5,5
<i>Oddskvot</i>	<i>3,44</i>	<i>3,54</i>	<i>3,74</i>	<i>6,37</i>	<i>4,59</i>	<i>4,30</i>	<i>4,62</i>	<i>3,07</i>	<i>7,84</i>	<i>6,89</i>	<i>4,51</i>	<i>3,66</i>

Källa: SCB och AV.

Sambandens styrka stiger med ökande ålder och mycket starka samband (oddskvoter > 6,0) finner vi bland äldre kvinnor och män i början av perioden.

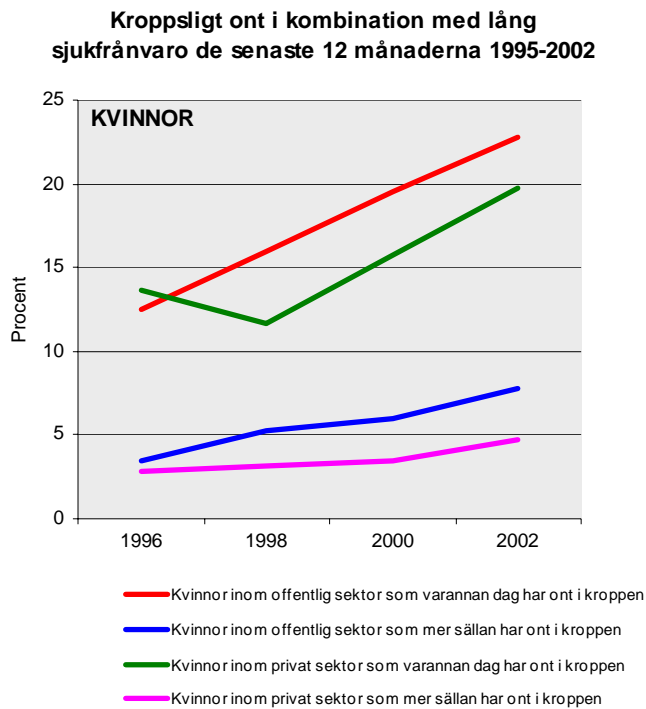
Utveckling av kroppsligt ont i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män i olika åldrar

Ont i kroppen	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Varannan dag	3,5	4,1	1,8	5,7	7,5	6,5	8,5	11,7	8,6	10,3	12,9	14,8
Mindre ofta	0,5	0,4	0,7	2,8	1,0	0,9	1,5	2,2	1,0	1,3	1,9	3,6
<i>Oddskvot</i>	<i>6,81</i>	<i>10,25</i>	<i>2,72</i>	<i>2,13</i>	<i>7,73</i>	<i>8,15</i>	<i>5,98</i>	<i>6,02</i>	<i>8,98</i>	<i>8,47</i>	<i>7,67</i>	<i>4,71</i>
Män												
Varannan dag	0,4	3,5	1,9	2,7	5,4	3,3	5,1	6,6	9,0	6,0	9,1	9,7
Mindre ofta	1,1	0,4	0,1	0,3	0,5	0,6	0,9	1,2	0,8	0,7	2,3	3,3
<i>Oddskvot</i>	<i>0,41</i>	<i>10,20</i>	<i>13,96</i>	<i>8,20</i>	<i>10,45</i>	<i>5,65</i>	<i>6,00</i>	<i>5,67</i>	<i>13,12</i>	<i>9,19</i>	<i>4,28</i>	<i>3,14</i>

Källa: SCB och AV.

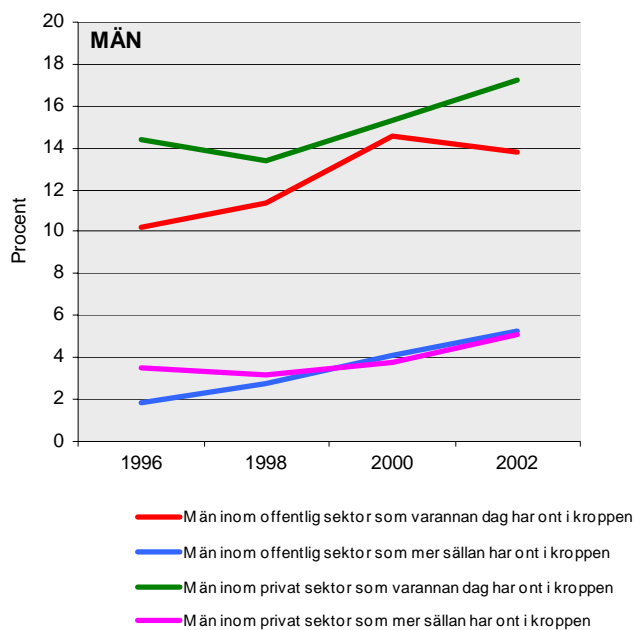
Vad gäller lång sjukfrånvaro fluktuerar sambandens styrka kraftigt under perioden och det är svårt att se någon speciell trend utom att styrkan i sambanden tycks ha gått ned under senare år för de äldsta och yngsta.

6.3.3 Kvinnor och män inom olika sektorer



Källa: SCB och AV.

**Kroppsligt ont i kombination med lång
sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002**



Källa: SCB och AV.

**Utveckling av kroppsligt ont i kombination med sjukfrånvaro
totalt bland kvinnor och män inom olika sektorer**

	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna inom							
	offentlig sektor				privat sektor			
Ont i kroppen	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Varannan dag	12,5	16,0	19,5	22,8	13,7	11,7	15,8	19,7
Mindre ofta	3,5	5,2	6,0	7,8	2,8	3,1	3,5	4,7
Oddskvot	3,92	3,48	3,79	3,50	5,61	4,19	5,20	4,94
Män								
Varannan dag	10,2	11,4	14,6	13,8	14,4	13,4	15,3	17,2
Mindre ofta	1,8	2,8	4,1	5,3	3,5	3,2	3,8	5,1
Oddskvot	6,04	4,49	3,98	2,85	4,66	4,76	4,53	3,84

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan att ha ont i kroppen varannan dag efter arbetet och att vara sjukfrånvarande på grund av arbetet är starkare inom privat än offentlig sektor bland kvinnor. Bland män är sambanden också starkare inom privat sektor mot slutet av perioden men inte i början.

Utveckling av kroppsligt ont i kombination med lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män inom olika sektorer

Ont i kroppen	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna inom							
	offentlig sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Varannan dag	6,9	9,0	10,9	13,2	7,7	6,1	7,5	11,2
Mindre ofta	1,2	1,2	1,4	3,0	0,7	0,6	1,6	2,4
Oddskvot	6,37	8,40	8,51	4,90	11,82	10,64	5,18	5,25
Män								
Varannan dag	4,0	4,5	5,8	8,1	6,6	4,3	6,4	7,3
Mindre ofta	0,1	0,6	1,5	2,1	0,8	0,6	1,1	1,6
Oddskvot	29,64	7,42	4,14	4,12	8,31	7,98	6,27	4,83

Källa: SCB och AV.

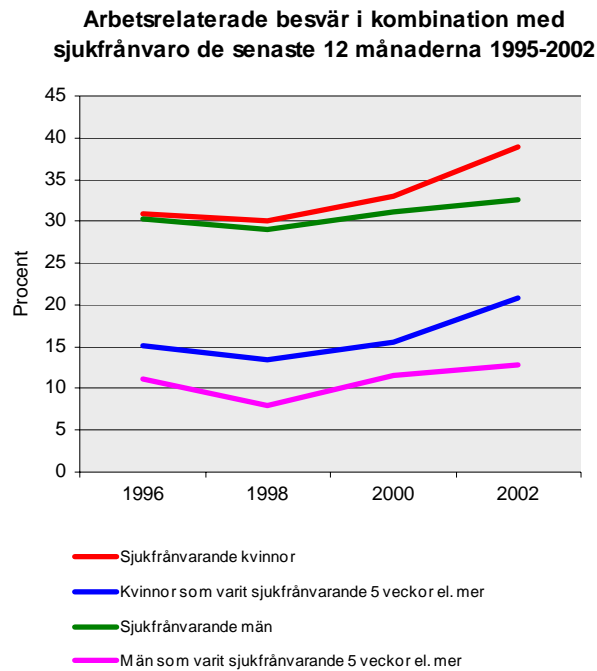
Sambanden mellan lång sjukfrånvaro och ont i kroppen fluktuerar kraftigt men minskar i styrka under perioden både inom offentlig och privat sektor, såväl bland kvinnor som bland män.

6.4 Arbetsrelaterade besvär

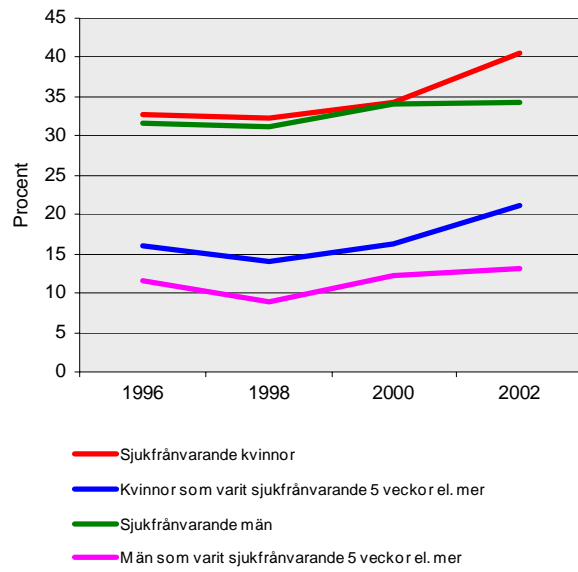
Här visas i vilken utsträckning de som har uppgett arbetsrelaterade besvär också blir sjukfrånvarande till följd av dessa. Ändrar sig deras benägenhet att vara sjukfrånvarande över åren?

Sjukfrånvaron är här redovisad efter total respektive lång sjukfrånvaro (5 veckor eller mer).

6.4.1 Kvinnor och män

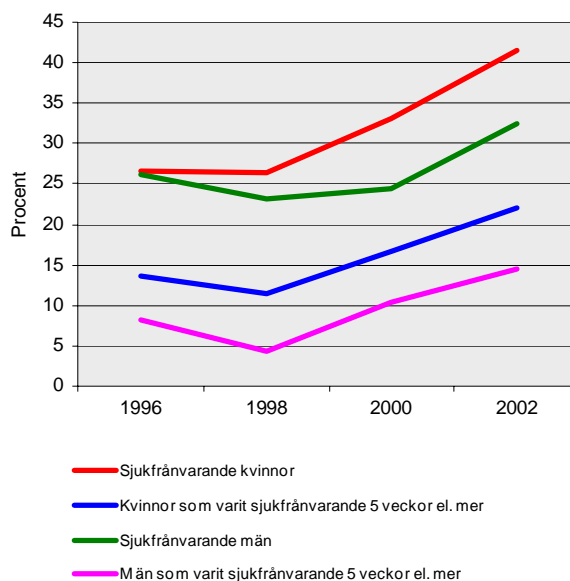


Källa: SCB och AV.

Fysiska besvär i kombination med sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002

Källa: SCB och AV.

Andra besvär i kombination med sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



Källa: SCB och AV.

Utveckling av arbetsrelaterade besvär i kombination med total resp. lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män

	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna							
	Kvinnor				Män			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Besvär totalt	31,0	30,2	33,1	39,0	30,3	28,9	31,2	32,5
Fysiska besvär	32,8	32,3	34,4	40,6	31,6	31,2	34,1	34,2
Andra besvär	26,5	26,4	33,0	41,6	26,3	23,1	24,5	32,4

	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna							
	Kvinnor				Män			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Besvär totalt	15,2	13,5	15,6	20,9	11,1	8,1	11,5	12,8
Fysiska besvär	16,1	14,1	16,3	21,2	11,7	9,0	12,2	13,1
Andra besvär	13,6	11,5	16,6	22,1	8,1	4,2	10,4	14,4

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Den arbetsrelaterade sjukfrånvaron bland dem som har besvär, både kort och lång, till följd av arbetsorsakade besvär, oavsett typ av besvär, har signifikant ökat bland kvinnor under hela den undersökta perioden.

För män har utvecklingen fluktuerat över åren. Bland de män som uppgett andra besvär kan dock en ökning av sjukfrånvaron oavsett längd konstateras sedan 1997/98. För män med fysiska besvär har den långa sjukfrånvaron ökat sedan 1997/98.

6.4.2 Kvinnor och män i olika åldrar

Utveckling av arbetsrelaterade besvär i kombination med total resp. lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män i olika åldrar

	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Fysiska besvär	27,7	28,1	22,1	30,8	33,3	30,9	32,7	40,5	34,5	36,0	41,1	44,1
Andra besvär	21,3	20,1	28,2	35,4	25,3	24,1	30,6	42,2	33,9	32,9	38,9	42,9
Män												
Fysiska besvär	33,9	35,2	31,7	33,7	29,4	31,2	34,4	32,8	34,6	29,7	34,7	36,4
Andra besvär	21,9	27,1	16,6	22,0	23,5	19,0	23,4	33,0	35,3	29,0	30,8	35,7
	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna											
	16-29 år				30-49 år				50-64 år			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor												
Fysiska besvär	9,1	7,6	4,2	14,1	15,1	11,8	14,4	17,5	21,0	20,1	23,2	28,6
Andra besvär	8,3	8,8	4,0	11,5	12,8	9,2	15,7	20,2	20,3	16,4	23,1	28,9
Män												
Fysiska besvär	5,4	7,6	3,3	4,2	9,5	7,6	9,5	10,8	19,0	11,8	20,8	20,2
Andra besvär	5,4	3,3	0,0	1,4	4,8	1,4	6,3	11,9	17,5	9,9	24,0	24,9

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

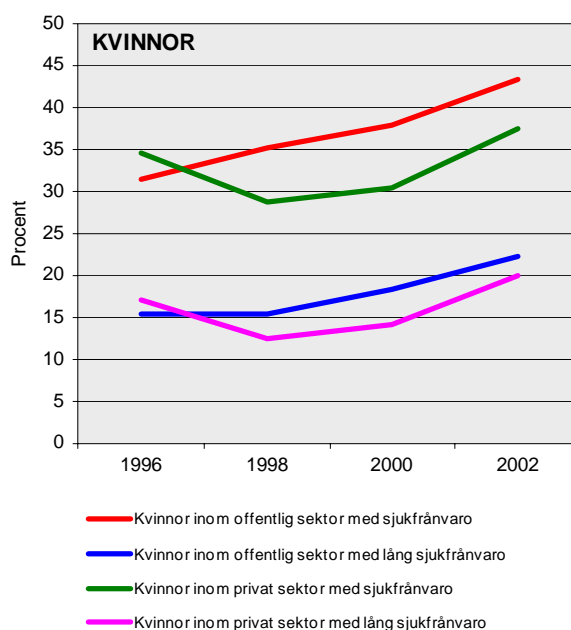
Källa: SCB och AV

Bland kvinnor ökar andelen sjukfrånvarande bland dem som har besvär över perioden, både kort och lång frånvaro, till följd av både kroppsliga och andra besvär. De högsta andelarna med lång sjukfrånvaro bland kvinnor återfinns i åldersgruppen 50–64 år.

Män, som generellt har en lägre nivå av sjukfrånvaro än kvinnor, uppvisar en mer fluktuerad utveckling. Men precis som bland kvinnor ligger de högsta andelarna av lång sjukfrånvaro inom gruppen 50–64 år.

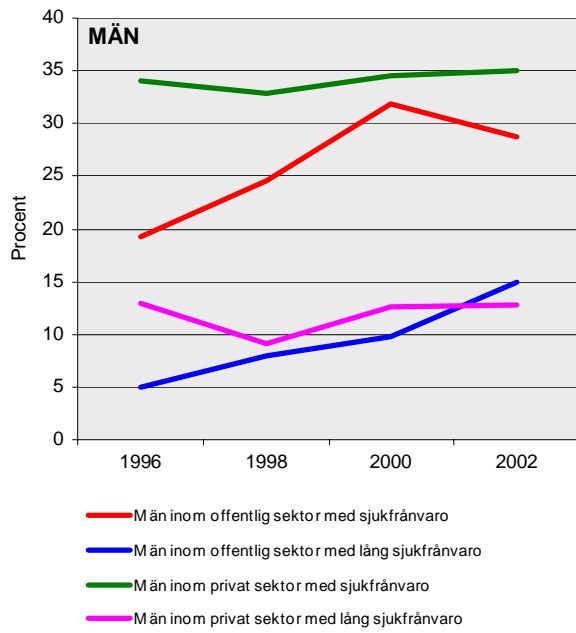
6.4.3 Kvinnor och män inom olika sektorer

Fysiska besvär i kombination med sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



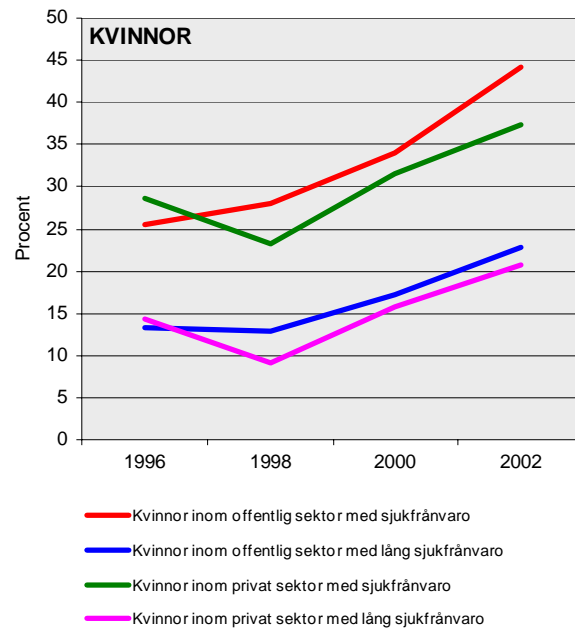
Källa: SCB och AV.

Fysiska besvär i kombination med sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002



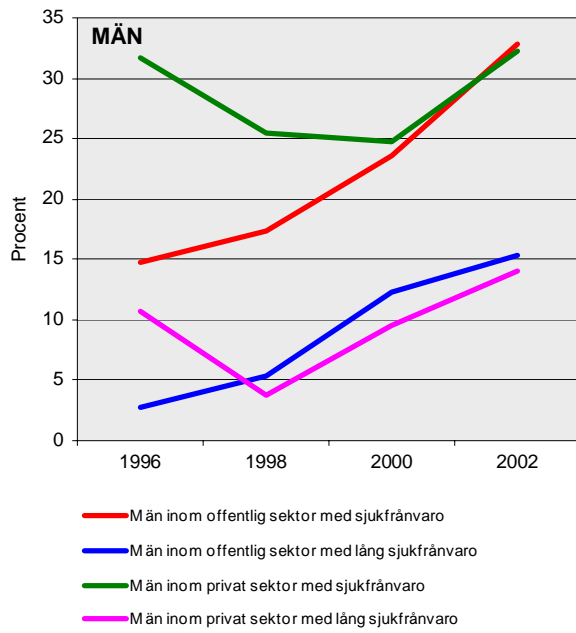
Källa: SCB och AV.

**Andra besvär i kombination med
sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002**



Källa: SCB och AV.

**Andra besvär i kombination med
sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna 1995-2002**



Källa: SCB och AV.

Utveckling av arbetsrelaterade besvär i kombination med total resp. lång sjukfrånvaro bland kvinnor och män inom olika sektorer

	Sjukfrånvaro totalt de senaste 12 månaderna							
	offentlig sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Fysiska besvär	31,4	35,2	37,9	43,3	34,6	28,7	30,5	37,5
Andra besvär	25,5	28,1	34,0	44,1	28,7	23,3	31,6	37,4
Män								
Fysiska besvär	19,3	24,5	31,8	28,7	34,0	32,8	34,5	35,1
Andra besvär	14,8	17,4	23,6	32,9	31,7	25,4	24,8	32,3

	Lång sjukfrånvaro de senaste 12 månaderna							
	offentlig sektor				privat sektor			
	95/96	97/98	99/00	01/02	95/96	97/98	99/00	01/02
Kvinnor								
Fysiska besvär	15,4	15,5	18,3	22,3	17,0	12,4	14,1	20,0
Andra besvär	13,4	12,9	17,1	22,9	14,2	9,1	15,7	20,7
Män								
Fysiska besvär	5,1	8,0	9,8	15,0	12,9	9,2	12,6	12,8
Andra besvär	2,8	5,4	12,3	15,3	10,7	3,8	9,6	14,1

De fetmarkerade siffrorna i tabellerna anger att uppgiften är signifikant skild mot 2001/02.

Källa: SCB och AV.

Bland kvinnor är sjukfrånvaro bland dem med besvär störst inom offentlig sektor. Det gäller oavsett typ av besvär. Inom denna sektor finns också merparten av de sysselsatta kvinnorna. Andelen kvinnor inom offentlig sektor som någon gång varit sjukfrånvarande på grund av andra besvär har ökat med nästan 19 procentenheter sedan 1995/96 och med 10 procentenheter mellan 1999/00 och 2001/02. Vad gäller den långa sjukfrånvaron är motsvarande siffror 10 procentenheter respektive 6 procentenheter.

Sjukfrånvaro totalt på grund av fysiska besvär är vanligare bland män inom privat sektor än inom offentlig sektor. Mellan 1995/96 och 2001/02 har en ökning skett med 9 procentenheter och mellan 1997/98 och 2001/02 är ökningen drygt 4 procentenheter.

Sjukfrånvaro på grund av andra besvär är vanligare bland kvinnor än bland män. Ökningen av sjukfrånvaron på grund av andra typer av besvär än fysiska är större än vad de gäller fysiska. Det gäller både total och lång sjukfrånvaro, och inom privat såväl som offentlig sektor.

Kort sammanfattning av kapitel 6

Arbetsrelaterad och ej arbetsrelaterad sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron bland kvinnor har ökat kraftigt sedan 1998 och ökningen beror till största delen på den *arbetsrelaterade* sjukfrånvaron. Denna frånvaro utgör nu runt 44 procent av den totala sjukfrånvaron. Kurvan bland kvinnor för ej arbetsrelaterad sjukfrånvaro har planat ut sedan 1999.

Den totala sjukfrånvaron bland män har ökat mellan 1997 och 2001 men verkar därefter att ha stabiliserats. Den *arbetsrelaterade* sjukfrånvaron som utgör ca 36 procent av den totala sjukfrånvaron bland män ökade mellan 1997 och 2000 för att sedan plana ut. Den *ej arbetsrelaterade* sjukfrånvaron har fluktuerat mellan åren och ligger nu, år 2002, på samma nivå som 1996.

Vi finner i detta kapitel att sambanden är starka eller mycket starka för

Arbetsrelaterad sjukfrånvaro totalt och

- olust inför att gå till sitt arbete
- svårt att sova på grund av jobbet
- kroppsligt ont

Arbetsrelaterad sjukfrånvaro minst fem veckor och

- olust inför att gå till sitt arbete
- svårt att sova på grund av jobbet
- kroppsligt ont

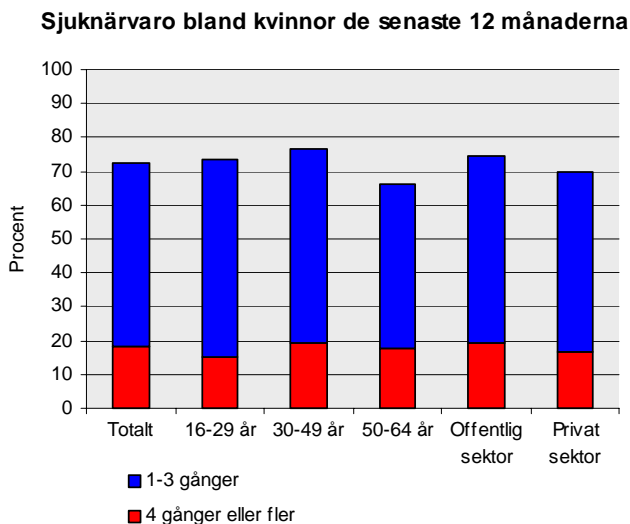
Arbetsrelaterade besvär, såväl fysiska som andra, har under den undersökta perioden blivit allt vanligare. Bland dem som har besvär har också benägenheten att sjukskriva sig ökat påtagligt. Det gäller även när man ser till dem som har specifika besvär som sömnsvärigheter. En möjlig tolkning är att det finns en tendens att vara mindre tålig när man har besvär. Det är dock inte givet att det enbart är den enskilde sjuke som tänker och handlar annorlunda. En annan tänkbar förklaring kan vara om man i delar av arbetslivet ställer större krav på prestation så att det är svårare att klara jobbet de dagar man inte är helt frisk.

7 Sambandet mellan exponering, besvär och sjuknärvaro

I detta kapitel visas samband mellan de olika exponeringsvariablerna och sjuknärvaro. Med sjuknärvaro menas att man minst fyra gånger under de senaste 12 månaderna gått till arbetet trots att man borde stannat hemma för sjukdom. Resultat föreligger endast för den sista mätperioden 2001/02.

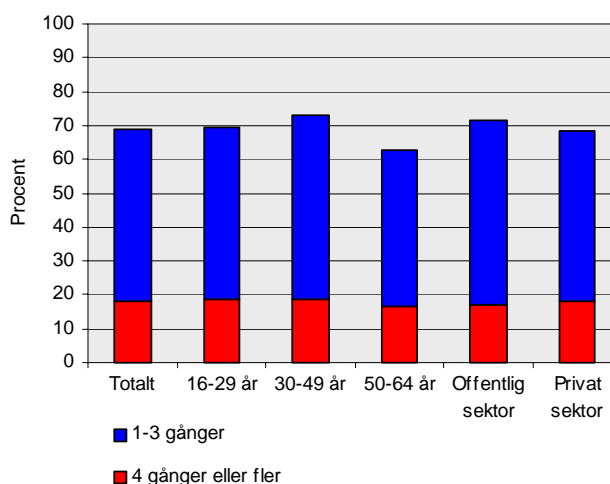
Först visas hur vanligt det är att gå till arbetet trots att man är sjuk. Därefter belyses sambanden mellan exponering och sjuknärvaro, besvärsutfall och sjuknärvaro, sjuknärvaro och sjukfrånvaro.

7.1 Sjuknärvaro bland kvinnor och män i olika åldrar och sektorer



Källa: SCB och AV

Sjuknärvaro bland män de senaste 12 månaderna



Källa: SCB och AV.

Sjuknärvaro de senaste 12 månaderna bland kvinnor och män samt i olika åldrar och sektorer 2001/02

	Sjuknärvaro minst 4 ggr		Sjuknärvaro 1-3 gånger	
	<i>Kvinnor</i>		<i>Män</i>	
Totalt	18,2	54,2	18,0	51,1
Ålder				
16-29 år	15,2	58,1	18,5	51,0
30-49 år	19,3	57,2	18,8	54,4
50-64 år	17,9	48,1	16,4	46,1
Sektor				
Offentlig	19,5	55,1	17,1	54,6
Privat	16,7	53,1	18,1	50,4

Källa: SCB och AV.

Runt 18 procent av både kvinnor och män har under de senaste 12 månader gått till arbetet minst fyra gånger trots att de varit sjuka. Ingen större skillnad kan noteras beroende på om man arbetar inom privat eller offentlig sektor.

7.2 Samband mellan exponeringar och sjuknärvaro

Exponering i kombination med sjuknärvaro bland kvinnor och män 2001/02

	Sjuknärvaro minst 4 gånger de senaste 12 månaderna	
	Kvinnor	Män
Lyfter minst 15 kg		
Varje dag	24,8	28,8
Mindre	17,1	15,0
<i>Oddsquot</i>	<i>1,60</i>	<i>2,30</i>
Framlutad arbetsställning		
Minst 1/4 av tiden	25,5	26,8
Mindre	15,3	14,6
<i>Oddsquot</i>	<i>1,90</i>	<i>2,14</i>
Vriden arbetsställning		
Minst 1/4 av tiden	25,1	26,3
Mindre	15,4	15,0
<i>Oddsquot</i>	<i>1,84</i>	<i>2,03</i>
Arbetar med händerna upplyfta		
Minst 1/4 av tiden	25,6	28,1
Mindre	16,6	15,4
<i>Oddsquot</i>	<i>1,73</i>	<i>2,15</i>
Upprepade arbetsmoment		
Minst halva tiden	20,7	23,6
Mindre	16,3	14,6
<i>Oddsquot</i>	<i>1,34</i>	<i>1,81</i>
Monotont arbete		
Minst halva tiden	18,7	21,0
Mindre	18,1	17,4
<i>Oddsquot</i>	<i>1,04</i>	<i>1,26</i>

Källa: SCB och AV.

Exponering i kombination med sjuknärvaro bland kvinnor och män 2001/02

	Sjuknärvaro minst 4 gånger de senaste 12 månaderna	
	Kvinnor	Män
Krav i arbetet		
Höga krav	24,4	25,2
Låga krav	10,4	11,0
<i>Oddskvot</i>	<i>2,80</i>	<i>2,71</i>
Inflytande i arbetet		
Litet inflytande	21,0	21,8
Stort inflytande	15,0	15,6
<i>Oddskvot</i>	<i>1,50</i>	<i>1,51</i>
Krav och kontroll		
Låg anspänning	10,3	9,7
Aktiva jobb	20,0	22,2
Passiva jobb	10,4	13,4
Hög anspänning	27,4	29,7
Socialt stöd i arbetet		
Dåligt stöd	23,0	23,1
Bra stöd	15,5	13,8
<i>Oddskvot</i>	<i>1,62</i>	<i>1,88</i>

Källa: SCB och AV.

Av tabellerna framgår att både fysiska och psykosociala faktorer ökar risken för sjuknärvaro (i olika grad). Starkast samband finns för både kvinnor och män med höga krav i arbetet och sjuknärvaro. Den som är utsatta för höga krav i arbetet tycks i större utsträckning än andra ställa upp när arbetet så kräver och gå till jobbet även när de sjuka. Det gäller speciellt dem som arbetar under hög anspänning.

Individens val mellan att gå till jobbet eller inte påverkas givetvis bl.a. av vilka möjligheter man har att klara av arbetsuppgifterna när man har besvär, t.ex. ont i kroppen. Det kunna vara en förklaring till att kvinnor som har monotont arbete inte har större sjuknärvaro än andra.

7.3 Samband mellan besvärsutfall och sjuknärvaro

Besvärsutfall i kombination med sjuknärvaro bland kvinnor och män 2001/02

	Sjuknärvaro minst 4 gånger de senaste 12 månaderna	
	Kvinnor	Män
Olust att gå till arbetet		
Varje vecka	32,2	34,8
Mindre	15,0	14,6
<i>Oddsquot</i>	2,69	3,14
Sovsvårigheter p.g.a. jobbet		
Varje vecka	33,2	32,9
Mindre	13,5	14,6
<i>Oddsquot</i>	3,19	2,88
Ont i kroppen		
Varannan dag	27,3	31,6
Mindre	11,1	11,9
<i>Oddsquot</i>	3,02	3,40
Arbetsrelaterade besvär totalt		
Besvär	31,0	30,9
Inga besvär	11,9	13,2
<i>Oddsquot</i>	3,34	2,93
Fysiska besvär		
Besvär	30,1	32,9
Inga besvär	14,2	13,9
<i>Oddsquot</i>	2,61	3,04
Andra besvär		
Besvär	37,0	31,8
Inga besvär	15,1	16,6
<i>Oddsquot</i>	3,29	2,35

Källa: SCB och AV.

Här framgår att sambanden är mycket starka mellan besvär, såväl fysiska som andra typer av besvär, och sjuknärvaro. Ingen större skillnader kan noteras mellan män och kvinnor.

Kort sammanfattning av kapitel 7

Runt 18 procent av både kvinnor och män har under de senaste 12 månader gått till arbetet minst fyra gånger trots att de varit sjuka.

Fysiska och psykosociala faktorer ökar risken för sjuknärvaro. Starkast samband finns för både kvinnor och män med höga krav i arbetet och sjuknärvaro.

Sambanden är mycket starka mellan *arbetsrelaterade besvär*, såväl fysiska som andra typer av besvär, och sjuknärvaro.

De arbetsmiljöförhållanden som leder till sjuknärvaro är i stort sett desamma som de som leder till sjukfrånvaro.

8 Sambandet mellan sjuknärvaro och sjukfrånvaro

Ungefär 70 procent av både kvinnor och män har någon gång senaste året varit *sjuknärvarande*. 18 procent har varit det minst 4 gånger. År 2001/02 är det 13 procent av kvinnorna som någon gång varit *sjukfrånvarande* till följd av arbetsrelaterade besvär och 7 procent med minst fem veckors sjukfrånvaro. Bland män är motsvarande tal 9 och 3 procent. Det är alltså vanligare att ha varit sjuknärvarande minst 4 gånger än att ha någon arbetsrelaterad sjukfrånvaro över huvudtaget.

Sjuknärvaro i kombination med sjukfrånvaro bland kvinnor och män 2001/02

	Sjukfrånvaro totalt	Lång sjuk- frånvaro
Sjuknärvaro de senaste 12 månaderna		
Kvinnor		
Minst 4 gånger	29,0	17,6
Mindre	9,2	4,5
<i>Oddsquot</i>	4,03	4,56
Män		
Minst 4 gånger	19,1	9,0
Mindre	6,4	2,2
<i>Oddsquot</i>	3,43	4,31

Källa: SCB och AV.

Tablån visar att de som har en hög sjuknärvaro också mycket oftare är sjukfrånvarande på grund av arbetet. Detta gäller i än högre grad för den långa sjukfrånvaron än den korta och för kvinnor i större utsträckning än för män.

9 Sambandet mellan exponering, besvär och återhämtning/tid för privatlivet

I detta kapitel visas samband mellan de olika exponeringsvariablerna och bristande återhämtning såsom att man inte får tillräckligt med vila och sömn mellan arbetsdagarna samt att arbetslivet inkräktar på det privata livet. Med brist på återhämtning menas här dem som uppger att de fått klart otillräckligt med vila eller sömn, och att arbetslivet inkräktar på privatlivet genom att de varje vecka saknar tid för familj, vänner eller fritidsaktiviteter. Resultat föreligger endast för den sista mätperioden 2001/02.

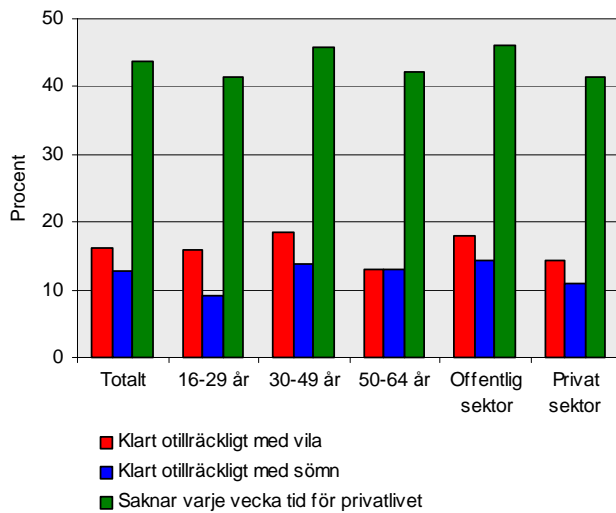
Först visas hur vanligt det är med sådana företeelser för kvinnor och män i olika åldrar och sektorer.

Därefter belyses sambanden mellan

- exponering och brist på återhämtning/tid för privatlivet,
- besvärsutfall och brist på återhämtning/tid för privatlivet,
- brist på återhämtning/tid för privatlivet och sjukfrånvaro.

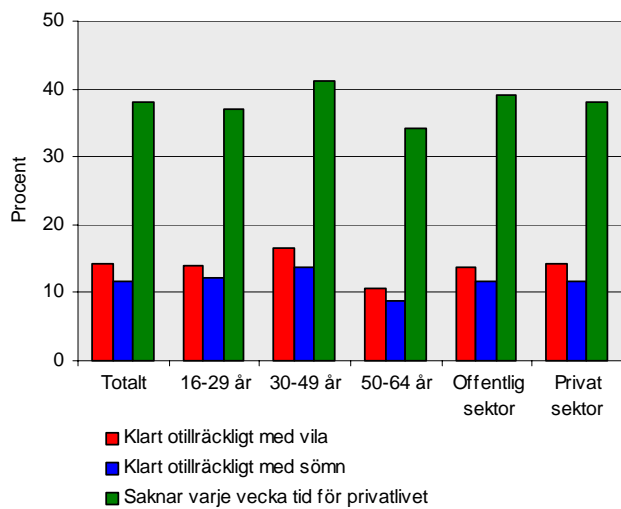
9.1 Återhämtning/tid för privatlivet bland kvinnor och män i olika åldrar och sektorer

Brist på återhämtning mellan arbetsdagarna och för lite tid för privatlivet bland kvinnor



Källa: SCB och AV.

Brist på återhämtning mellan arbetsdagarna och för lite tid för privatlivet bland män



Källa: SCB och AV.

Återhämtning och tid för privatlivet bland kvinnor och män samt i olika åldrar och sektorer 2001/02

	Klart otill- räckligt med vila	Klart otill- räckligt med sömn	Saknar tid för privat- livet varje vecka	Klart otill- räckligt med vila	Klart otill- räckligt med sömn	Saknar tid för privat- livet varje vecka
	Kvinnor			Män		
Totalt	16,3	12,8	43,9	14,2	11,8	38,2
Ålder						
16-29 år	15,8	9,2	41,4	13,9	12,1	37,1
30-49 år	18,6	13,7	45,8	16,7	13,7	41,2
50-64 år	13,2	13,0	42,2	10,7	8,7	34,2
Sektor						
Offentlig	18,0	14,4	46,2	13,7	11,8	39,1
Privat	14,4	11,0	41,3	14,3	11,8	38,0

Källa: SCB och AV.

Runt 40 procent av både kvinnor och män anser sig sakna tid för privatlivet varje vecka. 12 procent anser att får klart otillräckligt med vila och 14–16 procent klart otillräckligt med sömn. Kvinnor i högre grad än män, och offentliganställda kvinnor mer än privat anställda, och de medelålders mer än övriga åldersgrupper.

9.2 Samband mellan exponeringar och återhämtning/tid för privatlivet

Exponering i kombination med återhämtning och tid för privatlivet bland kvinnor och män 2001/02

	Klart otillräckligt med vila		Klart otillräckligt med sömn		Saknar tid för privatlivet varje vecka	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Lyfter minst 15 kg						
Varje dag	16,9	15,6	15,7	11,5	51,5	42,5
Mindre	16,2	13,9	12,4	11,8	42,7	37,0
<i>Oddsquot</i>	<i>1,05</i>	<i>1,15</i>	<i>1,31</i>	<i>0,97</i>	<i>1,42</i>	<i>1,26</i>
Framlutad arbetsställning						
Minst 1/4 av tiden	18,9	15,8	16,4	13,8	51,9	44,1
Mindre	15,4	13,6	11,5	10,9	40,8	36,0
<i>Oddsquot</i>	<i>1,28</i>	<i>1,19</i>	<i>1,52</i>	<i>1,30</i>	<i>1,56</i>	<i>1,40</i>
Vriden arbetsställning						
Minst 1/4 av tiden	20,2	17,0	18,6	15,0	53,2	44,3
Mindre	14,9	13,3	10,6	10,6	40,3	36,0
<i>Oddsquot</i>	<i>1,45</i>	<i>1,34</i>	<i>1,92</i>	<i>1,49</i>	<i>1,68</i>	<i>1,42</i>
Arbetar med händerna upplyfta						
Minst 1/4 av tiden	20,0	16,9	18,5	13,8	52,1	43,7
Mindre	15,6	13,5	11,8	11,3	42,4	36,7
<i>Oddsquot</i>	<i>1,35</i>	<i>1,30</i>	<i>1,70</i>	<i>1,26</i>	<i>1,48</i>	<i>1,34</i>
Upprepade arbetsmoment						
Minst halva tiden	17,0	16,4	14,1	12,7	45,7	41,4
Mindre	15,6	13,0	11,7	11,3	42,1	36,6
<i>Oddsquot</i>	<i>1,11</i>	<i>1,31</i>	<i>1,24</i>	<i>1,14</i>	<i>1,16</i>	<i>1,22</i>
Monotont arbete						
Minst halva tiden	14,9	12,8	13,2	11,9	41,2	38,0
Mindre	16,6	14,5	12,7	11,8	44,4	38,3
<i>Oddsquot</i>	<i>0,88</i>	<i>0,87</i>	<i>1,04</i>	<i>1,01</i>	<i>0,88</i>	<i>0,99</i>

Källa: SCB och AV.

Exponering i kombination med återhämtning och tid för privatlivet bland kvinnor och män 2001/02

	Klart otillräckligt med vila		Klart otillräckligt med sömn		Saknar tid för privatlivet varje vecka	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Krav i arbetet						
Höga krav	24,0	23,1	17,5	17,6	60,8	56,4
Låga krav	6,6	5,7	6,8	6,2	22,9	20,6
<i>Oddskvot</i>	<i>4,45</i>	<i>4,97</i>	<i>2,90</i>	<i>3,26</i>	<i>5,25</i>	<i>4,99</i>
Inflytande i arbetet						
Litet inflytande	19,8	17,8	14,9	15,6	49,0	42,8
Stort inflytande	12,3	12,0	10,3	9,4	38,1	35,4
<i>Oddskvot</i>	<i>1,75</i>	<i>1,59</i>	<i>1,51</i>	<i>1,77</i>	<i>1,56</i>	<i>1,36</i>
Krav och kontroll						
Låg anspänning	4,7	4,7	5,7	5,1	21,2	19,0
Aktiva jobb	20,6	20,2	15,3	14,2	56,6	53,7
Passiva jobb	9,0	7,5	8,2	7,9	24,9	23,5
Hög anspänning	26,3	27,5	19,0	22,7	63,7	60,6
Socialt stöd i arbetet						
Dåligt stöd	21,9	20,7	18,0	15,1	53,8	46,7
Bra stöd	13,2	9,0	9,9	9,0	38,4	31,2
<i>Oddskvot</i>	<i>1,84</i>	<i>2,65</i>	<i>2,01</i>	<i>1,80</i>	<i>1,86</i>	<i>1,93</i>

Källa: SCB och AV.

Det finns endast svaga samband mellan fysisk exponering i arbetet och brist på tid för återhämtning.

Sambanden mellan ett monotont och ensidigt arbete och brist på tid för återhämtning är svaga eller obefintliga.

Sambanden mellan höga krav i arbetet och brist på vila och sömn är mycket starka bland såväl kvinnor som män. Måttliga samband finner vi mellan brist på inflytande och socialt stöd i arbetet och brist på tid för återhämtning. Det finns starka samband mellan dåligt socialt stöd i arbetet och klart otillräcklig sömn bland män och brist på tid för privatlivet bland kvinnor.

Av dem som arbetar under hög anspänning saknar över 60 procent av både kvinnor och män tid för sitt privatliv.

9.3 Samband mellan besvär utfall och återhämtning/ tid för privatlivet

Besvär utfall i kombination med återhämtning och tid för privatlivet bland kvinnor och män 2001/02

	Klart otillräckligt med vila		Klart otillräckligt med sömn		Saknar tid för privatlivet varje vecka	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Olust att gå till arbetet						
Varje vecka	36,0	31,9	27,3	29,4	79,1	68,1
Mindre	12,3	10,7	9,8	8,2	36,5	32,0
<i>Oddsquot</i>	<i>4,02</i>	<i>3,93</i>	<i>3,47</i>	<i>4,68</i>	<i>6,59</i>	<i>4,52</i>
Sovsvårigheter p.g.a. jobbet						
Varje vecka	33,5	31,6	29,6	28,9	77,5	70,0
Mindre	11,3	10,3	7,9	7,9	33,7	30,7
<i>Oddsquot</i>	<i>3,96</i>	<i>4,02</i>	<i>4,92</i>	<i>4,73</i>	<i>6,78</i>	<i>5,27</i>
Ont i kroppen						
Varannan dag	22,7	21,1	18,7	17,4	56,5	50,7
Mindre	11,3	11,2	8,1	9,3	33,9	32,6
<i>Oddsquot</i>	<i>2,31</i>	<i>2,12</i>	<i>2,59</i>	<i>2,05</i>	<i>2,54</i>	<i>2,13</i>

Källa: SCB och AV.

Mycket starka samband finner vi mellan olust att gå till arbetet varje vecka, sovsårigheter på grund av tankar på jobbet och brist på tid för återhämtning. Oddsquoter över 6 finns för sambanden vad gäller att få klart otillräckligt med sömn bland kvinnor.

Starka samband finns också mellan att ha ont i kroppen och sakna tid för privatlivet.

Arbetsrelaterade besvär i kombination med återhämtning och tid för privatlivet bland kvinnor och män 2001/02

	Klart otillräckligt med vila		Klart otillräckligt med sömn		Saknar tid för privatlivet varje vecka	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Arbetsrelaterade besvär						
totalt						
Besvär	24,7	21,7	20,4	18,4	58,6	51,6
Inga besvär	12,1	11,5	9,0	9,3	36,6	33,3
<i>Oddskvot</i>	<i>2,38</i>	<i>2,14</i>	<i>2,58</i>	<i>2,19</i>	<i>2,46</i>	<i>2,13</i>
Fysiska besvär						
Besvär	22,7	20,3	19,8	17,3	55,9	47,8
Inga besvär	14,1	12,6	10,4	10,2	39,8	35,6
<i>Oddskvot</i>	<i>1,79</i>	<i>1,77</i>	<i>2,13</i>	<i>1,84</i>	<i>1,91</i>	<i>1,66</i>
Andra besvär						
Besvär	32,4	30,4	26,8	28,2	72,4	67,0
Inga besvär	13,7	12,6	10,5	10,1	39,3	35,3
<i>Oddskvot</i>	<i>3,02</i>	<i>3,03</i>	<i>3,13</i>	<i>3,49</i>	<i>4,05</i>	<i>3,72</i>

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan arbetsrelaterade besvär och bristande återhämtning är starkare vad gäller andra besvär än för fysiska besvär. Speciellt starkt är sambandet mellan andra besvär och klart otillräckligt med sömn bland kvinnor.

Kort sammanfattning av kapitel 9

Runt 40 procent av både kvinnor och män anser sig sakna tid för privatlivet varje vecka. 12 procent anser att får klart otillräckligt med vila och 14–16 procent klart otillräckligt med sömn.

För lite vila och sömn mellan arbetsdagarna

Starka samband finns mellan *klart otillräckligt med lite vila och sömn mellan arbetsdagarna och*

- höga krav i arbetet
- olust att gå till arbetet
- sovsvårigheter
- andra besvär.

Arbetet inkräktar på privatlivet

60 procent av både kvinnor och män som arbetar under hög anspänning saknar tillräcklig tid för privatlivet.

Starka samband finns mellan *att jobbet inkräktar på det privata livet och*

- ont i kroppen
- andra besvär.

10 Sambandet mellan återhämtning/tid för privatlivet och sjukfrånvaro

Återhämtning och tid för privatlivet i kombination med sjukfrånvaro bland kvinnor och män 2001/02

	Sjukfrånvaro totalt	Lång sjuk- frånvaro
Kvinnor		
Klart otillräckligt med vila	20,8	10,1
Ej otillräckligt	11,3	6,2
<i>Oddsquot</i>	<i>2,06</i>	<i>1,70</i>
Klart otillräckligt med sömn	23,2	13,0
Ej otillräckligt	11,3	6,0
<i>Oddsquot</i>	<i>2,37</i>	<i>2,35</i>
Saknar tid för privatlivet varje vecka	18,8	11,5
Har tid	8,4	7,0
<i>Oddsquot</i>	<i>2,52</i>	<i>1,71</i>
Män		
Klart otillräckligt med vila	14,5	6,1
Ej otillräckligt	7,8	3,0
<i>Oddsquot</i>	<i>2,00</i>	<i>2,10</i>
Klart otillräckligt med sömn	16,4	8,2
Ej otillräckligt	7,7	2,8
<i>Oddsquot</i>	<i>2,35</i>	<i>3,06</i>
Saknar tid för privatlivet varje vecka	10,2	5,0
Har tid	4,4	2,5
<i>Oddsquot</i>	<i>2,5</i>	<i>2,1</i>

Källa: SCB och AV.

Sambanden mellan otillräcklig återhämtningstid och arbetsrelaterad sjukfrånvaro är klara bland både kvinnor och män. Starkaste sambanden finner vi vad gäller klart otillräcklig sömn och lång sjukfrånvaro, speciellt bland män.

11 Avslutande diskussion

Våra analyser pekar mot att ökningen av den arbetsrelaterade sjukligheten inte motsvaras av någon ökning av exponeringen vad gäller de studerade fysiska faktorerna ej heller av starkare sambanden mellan fysisk exponering och besvär eller sjukfrånvaro. Därför finns det i det här presenterade materialet inga förklaringar till ökningen av den långa arbetsrelaterade sjukfrånvaro på grund av fysiska besvär bland kvinnor mellan 1999/00 och 2001/02. Eftersom ökningen är störst bland yngre kvinnor borde förklaringen inte heller ligga i att besvären kommer från tidigare besvärliga arbetsförhållanden som först senare ger sig tillkänna och orsakar besvär som resulterar i långa sjukskrivningar.

Däremot finner vi i våra analyser att allt flera människor upplever höga krav i arbetslivet och att en ökande andel kvinnor arbetar under hög anspänning. Denna typ av arbeten har för kvinnor samband med olust att gå till arbetet, sömnsvärigheter samt ont i kroppen efter arbetet. Olust att gå till arbetet och sovsvärigheter på grund av tankar på arbetet har ökat under den studerade tidsperioden. Styrkan i sambanden mellan sovsvärigheter, olust och sjukfrånvaro har också ökat.

Frågor om sömnsvärigheter på grund av arbetet och olust inför att gå till arbetet tycks fånga viktiga aspekter av stressen i arbetslivet.

Noteras kan att sjukfrånvaron bland dem som har aktivt arbete (höga arbetskrav och stort inflytande) bland kvinnor förefaller ha utvecklats till en riskfaktor för sjukfrånvaro medan det inte är så bland män. Det kan innebära att det relativt höga inflytande man har i det aktiva arbetet ändå inte är tillräckligt för att hantera de höga kraven i arbetet. Möjligen kan det ha att göra med att en stor del av kvinnor med aktiva arbeten finns i "människoyrken" där det kan vara särskilt påfrestande att känna att man inte räcker till.

I vårt material finns inga uppgifter om organisationsförändringar eller personalnedskärningar. Däremot har man i andra analyser inom SCB konstaterat att arbetsställen som antingen kryper eller växer har högre sjuktal än de där antalet anställda inte förändrats. I MOA-undersökningen konstaterades att omorganisationer kunde vara förknippade med både positiva och negativa upplevelser. Dock

mådde de som arbetade på arbetsplatser där få förändringar skett i många avseenden bättre (vad gäller psykisk hälsa och muskel- skeletala besvär) än de som arbetade på mindre stabila arbetsplatser.

Arbetsmiljöverket har under sin Stresskampanj konstaterat sjukskrivningar på grund av psykosociala s.k. stressrelaterade arbetsjukdomar främst finns på arbetsplatser där man gjort återkommande organisationsförändringar, där arbetsmängden är stor och där konflikter förekommer på arbetsplatsen. I många fall har också omorganisationer varit led i besparingar med personalminskningar och därmed ökande arbetsbelastning. Kanske är återkommande omorganisationer och personalförändringar en av orsakerna till att man upplever höga krav i arbetet och arbetar under hög anspänning. Detta kan då vara en bidragande orsak till olika typer av besvär och sjukfrånvaro på grund av andra besvär än kroppsliga, vilka också ökat kraftigt under senare år.

Det framgår av våra analyser att de med höga krav i arbetet och de som fått arbetsrelaterade besvär också i högre grad än andra går till arbetet fastän de borde stannat hemma av hälsoskäl.

Det finns starka samband mellan sjuknärvaro och arbetsrelaterad sjukfrånvaro. Det kan vara så, att många med höga krav i arbetet går till jobbet trots att man är sjuk, och till slut inte orkar man längre utan måste sjukskriva sig.

Att få tillräckligt med sömn och vila mellan arbetsdagarna betonar många forskare som viktigt för hälsan. Sambanden mellan höga arbetskrav och brist på vila och sömn är mycket starka i våra analyser bland såväl kvinnor som män.

Det finns i vårt material inga belägg för att det skulle blivit en förändring vad gäller benägenheten att sjukskriva sig för ont i kroppen under senare år. Däremot har den procentuella andelen av de med arbetsrelaterade besvär som också är sjukskrivna ökat. Särskilt gäller det andra besvär än kroppsliga. Detta kan ha flera orsaker. Besvären kan ha blivit av allvarigare art, man kan ha blivit mindre tolerant på arbetsplatserna för personer med nedsatt arbetskapacitet eller så kan det ha blivit en förskjutning i vad som anses vara normala påfrestningar i livet.

Analyserna i denna rapport visar på nödvändigheten av att minska de psykosociala belastningarna i arbetslivet för att bryta ökningen av mängden av människor som är sjukskrivna på grund av arbetsrelaterade besvär. Bland kvinnor med höga krav i sitt arbete skulle runt 30 procent färre vara sjukfrånvarande någon gång under

de senaste 12 månaderna om kraven blev lägre. Att komma till rätta med de höga kraven i arbetet skulle på motsvarande sätt innebära att även andelen kvinnor med lång sjukfrånvaro skulle minska med ca 30 procent. Bland män skulle en minskning av de höga kraven betyda att sjukfrånvaron minskar med omkring 10 procent.

Om våra hypoteser om samband mellan organisationsförändringar och personalförändringar är korrekta bör i rekommendationerna också ingå råd om att vara varsam med omorganisationer och andra förändringar. Sådana förändringar kan förorsaka osäkerhet och ökad arbetsbelastning med påfrestningar för de anställda, risk för ohälsa, sjukfrånvaro och därmed ökade samhällskostnader.

Sömnsvårigheter på grund av tankar på arbetet och brist på tillräcklig tid för sömn framstår som en av de mest påtagliga effekterna av de ökade kraven i arbetslivet. Dessa sömnproblem har också visat klara samband med den arbetsrelaterade sjukfrånvaron, speciellt när orsakerna är inte rent fysisk exponering, och speciellt vad gäller lång sjukfrånvaro.

Det är också viktigt att påpeka att även om de fysiska exponeringarna i arbetslivet inte kan förklara senare tids ökning av sjukfrånvaron – är sambanden fortfarande starka. Våra analyser visar att en reduktion av den fysiska exponeringen i arbetslivet skulle minska den arbetsrelaterade sjukfrånvaron, för kvinnor med 10–20 procent och för män runt 30 procent.